

Ekáti Betiik Bonto

Bariep beto Efónjó Bedyere

¹ Eta Tiófilos, ndú ekáti eya ene mbi, nsiñ éti menyin menkem ebhen Yesu áká ne ebhen yi atoñjo besho mpok yi ábhó betik ebhi fá amik, ² kpát bégháka nywəp enen Mandem áká yi akó amfay. Apére ko amfay, Efónjó Bedyere akü yi angati bo abhen yi ayabhe be mámbák bonto bhi menyin ebhen bə babhəñə békə. ³ Mpok yi apereñsem ndú nepém, atónj mmuet ntá yap ndú bəyā ndən ndú manywəp besa bəpay. Bághó yi kpoñorōñ enyu ené bápú kway memakati be, sayri sayri, apetnsem ndú nepém. Apet nyaka nsem ndú nepém antən nəkə Efónjó Mandem békə bo mándíñi enyu Mandem ábhák ne bho mbə Mfə wap. ⁴ Mpok yí ábhəét ne baghəkó bhi aghati bho be, “Báké fá Yerúsalem. Chəkó ká noñ akap ané Eta afyé bariep bétó mbə enyu ngatí bhe. ⁵ Jón ájwiti nyaka bo ne manyiēp, ke ndú mpay manywəp, chən Mandem anjwiti bhe ne Efónjó Bedyere.” ⁶ Mpok Yesu achi ne bonto bábhép yi be, “Acha, chən ónsot kefə Israel ónkemē ntá yesə bo Israel ke?” ⁷ Yesu akemē bho be, “Bábhíkí bhónj berinjí mpok ané Eta afyé be menyin ebhen memfakari. Eta mmu afyé mpok ndú betanj ebhi ke árínjí. ⁸ Chən Mandem anchye bhe betanj mpok Efónjó Bedyere atwó ntá yeka, mǎmbak ye batisié bha amem Yerúsalem, ne atú Judéya ankem, ne atú Samária, ne ndú mmik nkem.”

*Mandem aku Yesu ako amfay
(Mk 16.19-20; Lk 24.50-53)*

⁹ Yesu árémé nökó nō, Mandem asat yi apetnsem amfay. Bátē mánjiñi nökō yi ndu áròŋ. Nébháŋ néküti yi, bə keperē ghó yi. ¹⁰ Báré yiñi gbəkóó ndū yi áròŋ amfay. Bápérē ghə, bo batí apay ne nkú pépér amuet bátē kekwət ne bhə. ¹¹ Barém bə, “Bě bo Galili, ndáká yi bachi afə téé mánjiñi nökō awu amfay? Chəŋ Yesu mmu árá be arəŋə amfay, ampetnsem nkúbhé mbə εnyǔ băghó yi áròŋ amfay.”

*Matias asat epok Júdas
(Mt 27.3-10)*

¹² Bόnto Yesu barə ye Njie Menok Olif bápetnsem Yerúsalem, nekə εnén nechi mbə kilómēta amət.

¹³ Báchwóbhé nökó aré, bákó amfay ndu móket amət aməm εkerémfáy ane bə báchəkə nyaka arε. Bόnto bhə babhak Píta, ne Jón, ne Jems, ne Andru, ne Fílip, ne Tómas, ne Batolómio, ne Mátio, ne Jems mmó Alfeyəs, ne Símun ane achi nyaka ndū nkəwə bo abhen mánù čti etək εyap, ne Júdas mmó Jems.

¹⁴ Bə mankəm babhak εyəŋ émot. Báchyέ mmuet ndū neničimuet nebhuet amət chechém ne mbək bakojo Yesu abhen bagħoré, ne María nnə Yesu, ne bōmáyi abhen babhakanem.

¹⁵ Σwak émot ndū manywəp εyo, bakojo Yesu bákém εcheme. Bábhák batí besa bétandat. Arε, Píta afate arəm bə, ¹⁶ “Bόma, menyinj ebhen básiñi aməm Ekáti Mandem čti Júdas mmu ákwáká bo mankəm Yesu bəbhəŋ nyaka bəfu tətəp. Nō chí menyinj ebhen Efónjó Bedyeré áká nyaka Mfə Debhít ándiñi ne arəm bə bəbhəŋ bəfakari. ¹⁷ Yí Júdas achí

nyaka ndū nkwo ywesé ndu Yesu áyábhé yi bε ankə betik nε bhese.

18 “Júdas atí nökó Yesu, asot nkáp manoŋ ané báchyé yiaku εkpəkó mmik. Nε ndū εkpəkó mmik εyo, yimbəŋ akwén kékheri menie bésén, mántep áróri amik, agú. **19** Bō mankəm abhen báchí amem etjok Yerúsalem bághók ndak ane áfákári. Ekká bábhó bébhíŋi nεbhúréremik wu ndū εyəŋjtək εyap bε Akeldáma, nó chí mmikí manoŋ.

20 “Echi mbə εnyǔ Mfə Debhít asinjí amem Ekáti Bakway bέ:

‘Eket εyi éndóp εwó,
yε mmu kékchəkə amem.’
Nε Debhít apet asinj bε,
‘Mmu áchák ánsót épókó betik εyi.’

21-22 “Eri yε bέ mmu áchák ánchem nε bhese bε séngatí nökó bo mbə batísie bε Yesu apetnsem ndū nεpém. Mmu wu abhəŋ bébhak chi mmu ane achi nyaka ndū nkwo ywesé mpok Yesu Acha achi nε bhese, bébhó mpok Jón ájwítí yi bεghaka nywəp enen yi arəŋə amfay.”

23 Nkaysi yap akwén amuet bo bati apay: Joséf nε Matías. Joséf abhóŋ manyén áchák ápáy. Nό chí Jústos nε Básabas. **24** Mánik yε mmuet bέ, “Acha, ɔrínjí nkaysi yentikí mmu. Ndū bōbhən batí apay, ntiki mmu óyábhé **25** bέ ambak műnto ndu betik εbhən ndu besöt epók Júdas mmú áróŋjó εbhak ené ɛkwáy nε yi? **26** Báguep yε εbhanja čti bōbhən batí apay. Ekká Matías. Básót yε Matías báchəm nε nkwo bōnto Yesu bachak batí byó nε amot.”

2

Netwó Efónjó Bedyere

¹ Nywəp ερǎ bo Israël ενε bábhìŋi bé *Péntekəs eghaka nəkə, bakoŋo Yesu mankəm bábhák nebhuet amət. * ² Ewat éfú amfáy témchók mbə εnε mbáép atanataŋ éjwí amem eket εnε bə bachi arə. ³ Bághó mənyin mbə báríngó. Atáka, εnyu εnε yěntiki mmu wap abhón̄ nemət εnen nete yi anti. ⁴ Témté wu Efónjó Bedyere abhak ne yěntiki mmu wap tontó. Aká bábhó bérém beyənjótək εbhən bə babhiki ghək.

⁵ Mpok yo, bə abhen báfyè bətaŋ bəbhàrə bəbhé bo Israël babbak Yerúsalem. Báfú ndú beyə bətək. ⁶ Bághókó nòkó ewat εyo, bárək ntiét ntiét bégħo εnyin εnε éfákari. Bábhak maknkay bəghók ndú bakoŋo Yesu bárəm beyənjótək nyánjá nyánjá εnyu εnε yěntiki mmu wap ághòk ndu εyi εyənjótək εnyin εnε bárəm. ⁷ Bábhák maknkay tontó, bábhó berem bə, “Pú bōbhən mankəm chi bo Galili? ⁸ Ná échí bē yěntiki mmu ywesə ághòk εnyin εnε bō bárəm ndú εyi εyənjótək? ⁹ Séfū bətək nyánjá nyánjá: Mbək báfu Pátia, báchák Mídia, abhénéfú Elam; mbək báfu Mesopotemia, báchák atú Judéya, abhénéfú atú Kapadóshiya; mbək báfu atú Póntos, báchák atú Esia. ¹⁰ Mbək báfu atú Fríjia, báchák atú Pamfilia. Mbək báfu Ijip, báchák báfu ndú batáp etək Líbia anε achi kəkwət ne Sírene. Ndú abhen báfu Rom, mbək chi bo Israël, báchák bō abhen bákòŋo Mandəm mbə bo Israël, ¹¹ báchák báfu Kret, abhénéfú Arébia. Yə nə, yěntiki mmu ywesə

* **2:1** “Péntekəs chí manywəp bəsa bəpay nsəm byo.” Nó chí, bábhó ndú nywəp Epä Nekinji.

ăghòk ndu bó bárèm mənyinjí maknkay εbhēn Mandem áká ndu eyi εyənjótak.” ¹² Bó mankem bábhák maknkay, batí átáká bhó, bábhó bεbhεp batí bε, “Ané ndak-aa?” ¹³ Kε bachak báré way bakojo Yesu mánđem nəkə bε, “Mmém akem bōbhēn!” Nətwə Efónjó Bεdyεrε

Enyij Píta aghati batí bo Israεl

¹⁴ Píta afate ye ne bōnto báchák batí byó ne amət, abho bεrεm ne εyəŋ εtanjataŋ ntá bεyā bōbhə bε, “Bó Judéya ne be mankem abhēn báchi Yerúsalem, tá ká batú mǎngók εnyij enε mérèm.

¹⁵ Bōbhēn bábhíkí kwén chi mmém mbə εnyü bákàysi. Nywəp nechi ndierε nkárénká néñénamət běti. ¹⁶ Né chí εnyij enε ndemekεp̄inti Jóel aremε nyaka bε chəŋ εmfakari. Joel arem nyaka bε,

¹⁷ Mandem arem bε ‘Ndǔ manywəbhé ngwənti, chəŋ nkə Efónjó ya antwə ntá yεntikí mmu.

Bōbhēka mágati barak ané mε mfye bó anti.

Besak εbhēka mágó kənó amík antifu, ne baseansi bhēka mágó kənó.

¹⁸ Ndu manywəp εyə, chəŋ nkə Efónjó ya éntwó ntá bakə bεtik abha, abhēn baghəré, ne abhēn babhakanəm, nkə bó mágati barak ané mfye bó anti.

¹⁹ Ne chəŋ nkə mənyinjí maknkay mémfakari amfay, ne ntəŋ bεriŋjí maknkay fá amík.

Chəŋ manoŋ ambak, ngó ambak, móngo ambak.

²⁰ Chəŋ mmok anjibhiri ándəp ejuri, ntəŋ ánjibhiri andəp manoŋ,

ke nywəp negho εnén Acha átwə nəngaka.

21 Ne chəŋj əmbak bε yε agha anε ábhìŋjí Acha bε
áñkwák yi,
Acha əpəmε yi.’”

22 Píta arək ambí bérém bε, “Bo Israél, ghók ká
beyəŋ əbhén: ‘Yesu mmu Násáret chí mmu anε
Mandəm áyábhé nyaka. Atónj kpoŋoroŋ bέ ayap
yí ndú áchyé yi bətanj. Akə yε mənyiŋjí maknkay.
Atónj bəriŋ. Bέ babhəŋ bəriŋj nə sayri mbənyunε
akə nyaka mənyiŋj əbhēn bəsí əbhēka. **23** Mandəm
anán aríŋj nyaka enyinj ene ébhóŋjó bəfakari ne Yesu
bəkoŋo nkaysi yi. Báfyé yé yi amə yeká bε mǎnchyε
yi ntá bo bəbú bε mángó ndú əkotákáti, mángway.
24 Ke Mandəm akə yí ampətnsem ndú nəpém, afərε
yí ndú bəbě nəwú mbənyunε nəwú nəpu kway
nyaka bəbhəŋ bətanj amfáy yi.’” **25** Mfə Debhít asin
nyaka čti yi bε,

“Nchí ghə nyaka Acha mpoknkəm bəsí bha,
abħak əbħe awáñem əya, bε yənyiŋ əke nyikisi mε.

26 Nt̄i əna néjwi yε ne maŋák, ne nchí rəm kəpi ne
maŋák.

Ne mbákánti chí ne Mandəm,

27 Mbənyunε wə Mandəm əpú chəŋ chəŋ me óndá
aməm etəkó bawú,
əpú rə chəŋ Mmu anε áchyé nəpém eni ntá yε ámpó
aməm nnem.

28 Okə me ndíŋjí mbi nəpém.

Ndú óchí ne me mpoknkəm, chəŋ ónkə məmbəŋ
bəyá maŋák.”

29 Píta arək ambí bərem bε, “Bəma, nchí kway
bəghati bhe kpoŋoroŋ čti Mfə Debhít, chi mbi
ywəsə. Agu nyaka, bábhémε yi, ne nnem eni
nebhəet fá ne bħesə kpatε echəŋ. **30** Achí nyaka

ndemekepinti. Arinji barièp amen Mandem áchyé yi, kpát anyú nku be chøj Mandem ankʉ ebhárémø ywi anyie enækó kefø eyi. ³¹ Debhít ayambi aghá enyinj ene Mandem abhøj bekʉ ndü mpok ane átwò ambi ke yo emfakari. Aghá be, chøj Mandem ankʉ Mpemé Mandem afyé nyaka barièp be átò ampetnsem ndü nepém. Ëti yo, Debhít arem nyaka be, ‘Mandem abhíkí chen Mpemé yí áyábhé ándó amem etákó bawú ne abhíkí chen mmuet yi ámpó amem nnem.’ ³² Mandem akʉ Yesu apetnsem ndü nepém ne besé mankem séghó yí ne sechi batísie be achi nepém. ³³ Mandem achye yí beyá kenoñkó ndu akʉ yi achoñkó ebhe awónem eyi ndü enækó kefø. Ëta abhure barièp ami ndu achye yí Efónjó Bedyere. Ne chí Efónjó Bedyere mmu Yesu achye bhesé ke ákʉ menyinj ebhén békakari ne mbø enyú bághò ne bághòk. ³⁴ Debhít abhíkí rɔ nyaka etákó bawú ándók amfay. Ke yimbøj arem be,
 ‘Ëta Mandem arem nyaka ntá Acha wa bé:
 “Chøkó fá ebhe awónem eya ndu enækó kefø,
³⁵ kpáte nkʉ bōmpap abhe mámbak mbø enæk ene óchøkó ónyaña bekak aré.”’

³⁶ “Bo Israël mankem bábhøj bériñj ye sayri be, Yesu mmu be bágo ndü ekotákátí ke Mandem ákʉ yi áchi Acha ne Mpemé yí áyábhé.”

³⁷ Bághókó nöká enyinj ene Píta arem, ékwén bō te anti. Babhep Píta ne bōnto bachak be, “Bóma, chøj sénkʉ ye ná?” ³⁸ Píta akemé bhø be, “Yëntikí mmü yeka abhøj bétiknsem ndü bëbú bhi ne mánjwiti yi ndü nnyén Yesu Kristo be Mandem amfoñori bëbú bhi. Mmü ane ákʉ nə Mandem áchyé yí Efónjó Bedyere mbø akap. ³⁹ Barièp amen ayinjí be ne

bóbhëka, ne bō mankēm abhen bachi nəkə nesié. Ayinjí nkwo yëntiki mmu ane Mandem Acha yese abhiñi be antwə ntá yi.”

40 Píta arék ambi bérém baya menyinj bëchák ansemtí nəkə bhə bé “Feré ká mmuet ndū ntëmsi ane ábhónjó bétwə ntá bō bëbú abhen fá ammik.”
41 Eku bo abhen mánoko enyin ene Píta arëmë bárók bájwiti bhə. Ne bo abhen bachemé ne bakoño Yesu nywəp eno babhak mbə nká érát.
42 Bachye mmuet ndu bégħók menyinj ebhen bõnto Yesu bátòn. Bó mankēm abhen mánokó babhak ndu nsoñ amot ndū yëntiki enyinj, ndū Nenyie Acha ne ndu nəníkímuet.

Nepém bakonjo Yesu

43 Bõnto Yesu bábho békə bęyă menyinjí maknkay ne berinjí maknkay. Bëcháy békém bo mankēm abhen bághò menyinj ebhə. **44** Ne bo abhen mánoko mankēm babhák eyənj émöt, mánkore nəkə menyinj ebhap ndū nsoñ amot. **45** Mpok ne mpok, abhen bábhónjó menyinj báti nyaka mánkore nəkə nkáp ne abhen eyap épú enyú ené yëntiki mmu wap abhən enyinj. **46** Ne yëntiki nywəp báchém nyaka amem ekerákap Mandem amem Yerúsalem ndu méníkmuet. Báchém nyaka nkwo amem békət ebhap ndū Nenyie Acha ne ndū menyié nenyié ne bęyă mañák ne nti nemət, **47** mámbiti nəkə Mandem. Bó mankēm bághó ndū bakonjo Yesu bákə ne báre bhónj mañák ne bhə. Ne yëntiki ewak Acha anku nəkə bo abhen yi ápémé mánchém ne bakonjo bhi.

3

Píta abú mbénti

¹ Ewak émot, Píta ne Jõn bare rəŋ ekerákap Mandem ndu nkárénká érát ne ngósí mpok nenikímhet. ² Bágháká nöká ndü nyübha ane bábhìnjí be Erítí Nyübha, bághó mmu ane áchí mbéntí te nebhe eni aré chöká. Yéntiki ewak bo bápðko nyaka yi mámburé ndu nyübha wu bé ánínjí nöká nkáp ntá bo abhen báfuet beren amem ekerákap Mandem menikmhet. ³ Mbéntí wu agho nöká Píta ne Jõn ndü báyan befuet mandek ekerákap, abho méninjí bhø nkáp. ⁴ Píta ne Jõn báyinjí yi diíí. Píta arem ye be, “Yinjí bhese!” ⁵ Atep bo amík amuet ne nkaysi bé chøŋ manchyé yi enyinj.

⁶ Ke Píta arem be, “Mbíkí bhøŋ nkáp, ke enyinj ene mbónjó chøŋ nchyé wø. Ndü nnyén Yesu Kristo mmu Násáret, faté kø!” ⁷ Akém yi ndü awónem ayonj. Témté wu, betan Mandem béchwe ndu bækak ne memí bækak ebhi. ⁸ Adók ate kperep, abho békó. Are kø andokoti nöká, ne ambiti nöká Mandem, kpát arók achwe amem ekerákap ne bhø. ⁹ Bo mankem abhen bachi are bághó yi ndu ákò ambiti nöká Mandem. ¹⁰ Bárínjí be yi ke áchòká nöká nyaka ndü Erítí Nyübha ane ekerákap Mandem aninjí nöká nkáp. Ekø bábhák maknkay, ne manyu aróp bhø fufú begħo enyinj ene efakari.

Píta aghati mbok Yesu amem ekerákap Mandem

¹¹ Mmu wu abhat mmuet ne Píta ne Jõn kpát bárók bagħaka amem nebħuet ekerákap Mandem ane bábhìnjí be Achá Sólomon. Bo mankem bare rəŋ are ntiét ntiét begħo enyinj ene efakari. Babħak

maknkay tontó. ¹² Píta agho nəkə ndü bōbhə bákàp bhə, arəm ntá yap be, "Bōma, bo Israəl, ndaká yi bāchí maknkay, mǎmkpəkə nəkə bhəsə enyu εyo? Bākaysi be chi ndü bətaŋ εbhəsə kə yí ákə néne ke? Ne puyə chi be séchəy Mandəm tontó. ¹³ Mandəm bachimbı bhəsə, Mandəm Abraham ne Aisek ne Jekóp ke achyε mǔbetok ywi Yesu kenókó. Achyé yi kenókó yēndu be bärəm nyaka be bābhiki bhən yēnyiŋ beku ne yi mpok Páilet áyən befere yi amə. Básót yi bāchyé ntá bōbati Rom be mángwáy. ¹⁴ Yesu achí nyaka nyáŋá ne chak besí Mandəm, Yε nə be keka be Páilet ándá yi andək. Bärém be Páilet ándá chí ngwayti bho andək. ¹⁵ Bákú báwáy yi mmu áchyə nepém. Ke Mandəm akə yí apətnsem ndü nepém. Besé séghó ne amík enyiŋ enə efakari. ¹⁶ Yesu ke ákú mbéntí ne áfáté. Enyiŋ enə bāghó ne enə bärinjí be efakari, mənkəm bēchí enyu yo mbənyunə sésíkí ntí ne yi. Chí ndu sésíkí ntí ne yi ke éku mbéntí ne áfáté kpərep mbə enyu bě mankəm bāghó.

¹⁷ "Bōma, néne ndíŋí ká bē be ne bō batí bheka bāchí nyaka chi aməm ejuri bəyinjí enyiŋ enə báká ntá Yesu. ¹⁸ Ke enyiŋ enə Mandəm ákú baremə kəpinti bhi bághatí bo tesáy be, Mpəmə Mandəm afyé nyaka bariəp be átò, abhən bəghə esəŋjori, Mandəm akə yo εfu tətəp." Tík yé ka nsem ndü bəbá εbhəka, mámpetnsəm ntá Mandəm, be yi amfonjori bəbá εbhəka. ¹⁹ Mbák mǎnkə enyu yo, Acha ákə mǎmbən mpok neywəmət ndü bəfónjó εbhəka, ²⁰ antó be Mpəmə yi afyé nyaka bariəp be átò be ambak Mpəmə yəka. ²¹ Yí wu chi Yesu mmu ábhónjó bəbhak amfay ne Mandəm kpáte mpok anə

yi ákù mənyiŋ mənkəm ménjíbhírí ménđəp békə. Barəmé kəp̄inti Mandəm mánáŋ bárəm təntəp bə chəŋj émbak εnyu yo. ²² Moses arəm nyaka bə, “Chəŋj Mandəm Acha antó be ndəməkəp̄inti ywi mbə εnyü yi ato mə. Ne chəŋj yi ambak mmu ywəka amət ne bābhəŋj békə yéntikí εnyiŋ εnε yi ághàti bhe mǎnkə. ²³ Ne chəŋj embak bə yě agha anə apu ghok ndəməkəp̄inti wu, báfap yi ne bō Mandəm, mangway. ²⁴ Samuel ne barəmé kəp̄inti abhən báfú yi ansem, mankəm bárəm nyaka nkwō šti mənyiŋi maknkay εbhén békəkari manywəp ané echəŋj. ²⁵ Mənyiŋ ébhən barəmé kəp̄inti bárémé mənkəm bέyinj bhe. Ne nku anə Mandəm ányú nyaka ne bachimbí bhəka, ányu ne be nkwō, mbənyunε arəm nyaka ntá Ábraham bə, ‘Chəŋj mfəét ntá bəbhárébhə bhe n̄jet manerékeré mmik ankəm.’ ²⁶ Etì yo ke echi bə Mandəm ayap nyaka mǔbetok ywi, ayambi átó yi chi ntá yəka bē ánjét be ndú ákù be mandó nəpém bəbú εnəka.”

4

Píta ne Jón besi echəmé bo batí εtək

¹ Ené Píta ne Jón bághàti bo mənyiŋ εnyu yo, mbək bachiäkap Mandəm ne mǔnti babhabhəri εkerákap ne mbək bónkwə Sádusi bátwó ntá yap. ² Batí ábé bhə mbənyunε Píta ne Jón bátəŋ mágati nəkə bo bē Yesu apətnsem ndú nəpém bətəŋ bə chəŋj bawú mámpetsem ndú nəpém. ³ Bákém Píta ne Jón bárók báfe, ne təndu beku mənaŋ béká nyaka, barə bhə are te ntinywəp. ⁴ Yě nə, bęyă bo abhən bághókó εnyiŋ εnε Píta ne Jón bághátí bhə,

mánóko. Mpăy bakoŋo Yesu mankem akó aghaka mbə nká etay.

⁵ Néyí nökó, bakemé etok ne bō batí bo Israel, ne batəŋ ebhé Mandem bákém echemé amem etok Yerúalem. ⁶ Anas műngō bachiākap Mandem, ne Káyfas, ne Jón, ne Aleksánda, ne bőneréket műngō bachiākap báchém ne bhə. ⁷ Básót Píta ne Jón bákə bō báte besí bhap, bábhép ye bhə be, “Ndu nnyén agha bákə mənyin ebhən? Agha áchyé bhe betan békə bhə?” ⁸ Ndū betan Efónjó Bedyere, Píta akeme bhó be, “Bě bakemé etok ne bō batí etok, ⁹ mbák bábhép bhesé echəŋ̊ eti beri ebhən séká ntá mbénti-ne, ne enyū éfákári ke yi ataq, ¹⁰ Bě mankem ne bo Israel mankem diŋí ká be chí Yesu Kristo mmu Násáret ke áká mmű-ne atanya. Yí mmu bágó ndū ekotákátí, kě Mandem akə yí apetnsem ndū nepém, ndū betan ebbi kě bághó mmű-ne áté be besí kperep. ¹¹ Nkúbhé Yesu kě Ekáti Mandem érém eti yí bē:

‘Ntay enén bě batě békət bábyáká, nō ke néróbhé ekwap ené ékémé eket.’

¹² Ndiere yí ke ákway bəpemē bhesé. Mmu achak apú fá amik ane Mandem achye be ampemē bhesé.”

¹³ Bo echemé bō batí etok bághó netaŋánti Píta ne Jón ndū bárəm kəpi kəbhəŋ̊ bəcháy ne ndū bághó nkwə bē bōPíta báchí chí ndéndemé bho, ne bē bō bábhíkí ghək ekáti, bábhák maknkay. Ke bághó bē bōPíta mánánj bákə nyaka ne Yesu. ¹⁴ Ne ndu bághó mbénti ane bákə yi atanya nepak Píta ne Jón, manyu áchók bhə. ¹⁵ Eká bátén kpík bō nəfi. Bábhō besokori mámbəbhə nəkə batí be, ¹⁶ “Chəŋ̊ sénku yi ne bōbhén? Bō mankem fá etok Yerúalem bagħo

εreṁé εnyiŋí maknkay εnē bó báká ne sépú kway betaŋa. ¹⁷ Ke ndu béká be mbok ane áképerē taká etók, sébhəŋ bεya bōbhən batú be báképerē rem yěnyiŋ ntá mmu ndú nnyén Yesu.”

¹⁸ Bábhíŋi ye bhə bápētnsem amem áchá. Básémti bhó be bakēperē rem ne bakēperē tón yěnyiŋ ndú nnyén Yesu. ¹⁹ Ke Pítá ne Jón bákémē bhə be, “Bě babhəŋ bér ká mmuet εyeka ndak ane. εnyiŋ εne échí chak bési Mandém chi εnē? Béghok bhe ke chi béghok Mandém? ²⁰ Sépú kwáy berə berem ēti mennyiŋ εbhən séghó ne amík ne séghók ne batú.” ²¹ Nkwə echemé bōbati etók bapet básémtí nöká bhə, báfere bhə amo. Bó kəbhəŋ mbi betemsi bəPítá mbənyuné bō mankəm bákàka nyaka Mandém ndú εnyiŋ εne εfakari. ²² Ne mamié mbéntí wu acha nyaka bésa bεpay.

Bakoŋo Yesu mánikmuet be Mandém anchye bhə netajánti

²³ Báféré nöká Pítá ne Jón amo, bápētnsem ntá batí bōnkwə Yesu, baghati bhə εnyiŋ εne bōbati εkerákap Mandém ne bōbati etók bárémé ntá yap. ²⁴ Bakoŋo Yesu bághókó nöká nə, bō mankəm babho ménikmuet ntá Mandém mánđemē nöká be; “Eta, wə échí Acha, wə ke óghókó mfay ne mmik, ne manyén ne mennyiŋ menkəm εbhən bέchí are. ²⁵ Wə ke óká nyaka be mübetok ywe Mfə Debhít, chi-mbi ywesé, ándem ndú bεtaŋ Efónjó Bedyerē be:

‘Ndaká yí bo abhen bápu bo Israel bábhənti ne wə Mandém?

Ndaká yí bōbhən bátē bεyu εbhən bεbhikí bhəŋ ntí ne nnət?

²⁶ Bafə mmik bátōŋtí mmuet ménu nənu,

bōbatí etók báchém nəbhæt amət,
báte εyu menu ne Mandem Acha ne Mpemē yí afyé
nyaka bariep be átò.’

²⁷ “Hérəd ne Póntiəs Páílet báchém ne bo Israél ne
mbək bo abhen bápú bo Israél fá aməm Yerúsalem,
báte εyu antí Yesu mmü bətok ywε ane achi nyánjá.
²⁸ Báchém békə yěntiki εnyiŋ ene ónáj óbháré
nyaka be chəj émfakari. ²⁹ Acha, ghó yε ndü bápà
bhəse. Kə be bhəse bō bətok abhε, sengátí nákó bho
Σyəŋ εye ne netaŋánti nənkəm. ³⁰ Chié bhəse bətaŋ
bəbú bōmame, ne bətaŋ bəriŋí maknkay ne békə
mənyiŋí maknkay ndü nnyén mǔbətok ywε Yesu,
mmu achi nyánjá.”

³¹ Mánájá nákó mənikmæt, nəbhæt ane bə bachi
are anyikisi. Efónjó Bedyεrε abhak ne bhə tontó akə
bábhó bəghati Σyəŋ Mandem kəbhəŋ bəcháy.

*Bakoŋo Yesu bábhak ndü nsoŋ amət ndü mənyiŋ
mənkəm*

³² Nkwó bo abhen mánókó Yesu bábhóŋ nti
némət ne nkaysi amət. Yε mmu wap ake rem bε
mənyiŋ εbhi bέchí chí ndierε ntá yi aywántí. εnyiŋ
yěntiki mmu εbhak εnyiŋ εyap mankəm. ³³ Bόnto
Yesu báré ghati bo ne bətaŋ εbhap mənkəm bε Yesu
Acha apətnsem ndü nəpém, ne bərindu Mandem
bəbhak ne bə mankəm tontó. ³⁴ Yε mmu wap
abhiči chép nyaka εnyiŋ mbənyunε abhen bábhóŋ
bakí ne yε chi békət, báti nyaka mənyiŋ εbhə
mántwə ne nkáp ³⁵ mámbəre bəsi bόnto, ne bə
mánkəre nkáp wu bəkoŋo nté ane yěntiki mmu
wap.

³⁶ εnyu yə kě mmü ane áká nnyén bε Joséf akə
nyaka. Abhak mmu nneréket Lévi ne mmu etók

Sáyprøs. Bönto Yesu bádú yí nnyén bē Banábas, nō chí, “Mmū ane afyé bo ntí.” ³⁷ Abhōj nyaka nkí, atí wú, atwó ne nkáp, abhure besí bönto Yesu.

5

Ananías ne Safira

¹ Ke ewak emət, mmū ane aka nnyén bē Ananías ne ngoré aywi Safira bátí nebhúérémik. ² Ananías abhesé mbək nkáp ansem. Ngoré aywi ariŋi bē yi akə nō. Asot ané áróbhé arək abhure besí bönto Yesu. ³ Ke Píta abhép yi bē, “Ananías, ndaká yí óró Satan ánkó wó antí be ónsé nsé ntá Efónjó Bedyere ne ərə mbək nkáp ane ótí mmik ansem? ⁴ Mpok óbhíkí re tí yó, mmik achi nyaka chi aye. Ne mpok ótí yó nkáp abhak chi aywe. Ndaká yí əkaysi békə ene enyū enyiŋ? Osensé chi ntá Mandem, puyé ntá nkwa!” ⁵ Néghók Ananías ághókó bęyəŋ ebhen, akwén amik agú. Bęyă bęcháy békem yěntíkí mmu ane ághoko ndak ane.

⁶ Besak báchwe, mánép yi ne nden, bápókə, barək babhemə.

⁷ Efúéré nökó mbə maŋək nywəp arat, ngoré Ananías achwe anywóp, yi kerinjí enyiŋ ene efakari. ⁸ Píta abhép yi bē, “Ghatí mə tete, nkáp ankem ané wə ne nném aywe bátí mmik ne?” Akemə bē, “Ee, yiŋi wu ankem nō.”

⁹ Píta arem bē, “Ná wə ne nném aywe báká eyəŋ émət memə Efónjó Mandem Acha enyū eyə? Ghok! Bo abhen bábhémé nném aywe, báchi afə ambínnywəp, ne chəŋ mampəkə wə nkwa.” ¹⁰ Témte wu, Safira akwén bekak Píta agú. Besak báchwe nökó bághó bē agu, bápókə bafu barək babhemə

kəkwət ne nném. ¹¹ Bəyă bəcháy bəkəm bőnkwə Yesu mankəm ne yəntikí mmu achak ane aghoko enyiñ ene əfakari.

Bönto Yesu bákù bəyă mənyiñí maknkay

¹² Bönto Yesu báre kə bəyă mənyiñí maknkay bəchak besí bo ndü bətañ Mandəm. Báre chəm nəbhəet amət aməm nəbhəet ekerákap ane bábhıñi nyaka bə Acha Sólomon. ¹³ Yə mmu achak kechəm ne bhə čti bəcháy, kə bo báre chyə bhə kənókó. ¹⁴ Ne bəyă bo, baghərə ne babhakanəm, báré noko, manchəm nəkə mməet ne nkwá Yesu. ¹⁵ Etı mənyiñí maknkay əbhən bönto bákù, bo báré pəkó bōmame mámbərə nəkə nepaká mbi, mbək ndu bəkák, bachak ndu bəsak, bə Pítə aperət fəet ndikandi ywi ánkwen mbək ayap aməet. ¹⁶ Bəyă bo bare fu ndü bəbetək abhen bachí kəkwət ne Yerúsalem, mändəkə nəkə ne bōmame, ne abhén bəfónjó bəbúbebə bəsəñjəri bhə. Bə mankəm batañ.

Bəbatı etək bare chyə bönto Yesu bəyă esəñəri

¹⁷ Kə mündə bachiäkap ne bō mankəm abhen bachi ne yi, nə chi bőnkwə Sádusi, bábhónj bəyă mpap amík. ¹⁸ Bákém bönto báfyé ekerékenəj. ¹⁹ Kə ángel Mandəm atwó ne beti, anenə babhinywəp ekerékenəj, asət bō báfú, arem bə ²⁰ “Dók ká aməm ekerákap Mandəm, mántə, mǎngati bo yəntikí enyiñ čti nepém nekə enen.” ²¹ Néyí nökó, bárók bachwe aməm ekerákap Mandəm bábhó bətəj bo mbə enyǔ ángel aghati bhə.

Mündə bachiäkap ne nkwá ywi bábhıñi bəbatı etək Israél mankəm, bákém echeñə, bachyə eyəj

be mandák mamfere bōnto ekerékenəŋ mantwə ne bhə. ²² Babhabheri abhen ekerákap báchwóp are, keghə bhə. Bápētnsem ne eyəŋ be, ²³ “Sérəŋ, seghə babhinywəp femfē, ne babhabheri nəfi téé, ke sénéné nókó babhinywəp, sebhiki ghó yě mmu amem.” ²⁴ Mūnti babhabheri ekerákap Mandəm ne bō batí bachiäkap baghoko nəkə nə, batí átaka bhə amem, bare bhəp mməet eyap enyiŋ ene efakari ne bōnto Yesu. ²⁵ Ebhiki tat, mmu amət achwe aghati bhə be, “Ghók ká, bo abhen báfē ekerékenəŋ éyu, báchi awu amem ekerákap téé bátəŋ bo.” ²⁶ Mūnti babhabheri ekerákap ne bōbhi bárək basət bōnto, ke báke tək bó awə aməet ndū báchay be bo báké temti bó ne batay mangway.

²⁷ Bápéré nókó ne bhə, bakə bō baté besí echəmə bōbatí etək. Mūngo bachiäkap abhép bō be ²⁸ “Séyəp be batu be báké pəre rəm yěnyiŋ ndū nnyén mmü-nə? Yě nə, bătək mbok Yesu amem Yerúsaləm nkəm ne báyəŋ beku embak be besé ke sékú báwáy yi.”

²⁹ Píta ne bōnto Yesu mankəm bakəmə be, “Sébhəŋ bəghok chi Mandəm, puyə nkwāŋwaŋ. ³⁰ Mandəm bachimbı bhesé akə Yesu mmu báwáy ndu bago yi ndu ekotákáti ampetnsem ndu nəpém. ³¹ Mandəm akosí yi amfay, afyé ndū nəbhəet kənókó be ambak Mūnti ne Mpəmə, bē ánchyé bo Israel mbi betiknsem ndū bəbá bhap Mandəm amfonjori bhə. ³² Séghāti bo mənyiŋ ebhén séghó ne amík mbə batísie, ne Efónjó Bədyəre mmu Mandəm achyé ntá bo abhen bághök yi achi ntisiə nkwə.”

³³ Bō echəmə bōbatí etək bághökó nókó nə, batí ábe bhə tontó. Bábho bəyan mbi ndu bēway

bōnto Yesu. ³⁴ Ke münkwa Fárisi amət, ane áká nnyén bε Gamáliel, abhak aré. Abhak mmu εchémé bō batí amət nkwo ne ntəŋ εbhé Mandem. Bō mankem báchyè nyaka yi kənókó. Afate achyε εyəŋ bε mánten kpik bōnto Yesu nεfī. ³⁵ Arəm ye ntá bōbatí εtək bε, “Bo Israεl, sot ka mpok ndú εnyiŋ ené bákáysi békə ne bōbhən. ³⁶ Diŋi ká bε Tiódas árəm nyaka bε yi achi nném mmu. Bō mbə batí bəsá esa (400) babhak bákoŋo bhi. Báwáy nöká yi, bakoŋo bhi bhə bátáka, nsónjó εyi amay. ³⁷ Etáré nöká, Júdas mmu Gálili nkwo afú mpok básót mpáy bho. Aya mbək bho báré koŋo yí. Yi nkwo agú, ne bεyā bo abhen bákòŋo nyaka yi bátáka. ³⁸ Béyiŋi ye ndak ane, nchí ghati beka bε mändó bōbhən, báké kə bhə yěnyiŋ. Mbák nkaysine, ne menyiŋ εbhən bə batí békə bεfu chí ntá nkwa, chəŋ mánkwən. ³⁹ Ke mbák bεfu chi ntá Mandem, bápú kway bεchyet bhə mbi. Bákway mbəŋ bεghə bε mánū chí ne Mandem!”

⁴⁰ Bábhíŋi nöká ye bōnto Yesu, badən bə, básémti bho bε báképerə rem yěnyiŋ ndu nnyén Yesu, barə bə mändók. ⁴¹ Bōnto báfú bárə εchémé bōbatí εtək bárók ne manják mbənyunε Mandem aghə bε bə bakway bo abhen bábhəŋ kεyáré éti nnyén Yesu. ⁴² Bə kerə betəŋ ne bεgháti bo Mbok Ndíndí bε Yesu chi Mpəmə Mandem afyé nyaka bariεp bε ătò. Báre kə nə yěntiki nywəp aməm εkerákap Mandem ne aməm bεket εbhəp.

6

Báyáp bōbatí tandrámət bε mánkwák bōnto Yesu

¹ Mpok yo, bakonjo Yesu báre yá mánđokó nökó chi ambi. Bétanjá békwan. Bo Israel abhen bárém eyəŋ Grik nkwo báré nywinti be abhen bárém chi ndiere eyəŋ bo Israel bákore menyin yěntiki ewak kefyé ntí ndu bechye mánkwésé bhap. ² Ekü bonto Yesu batí byó ne apay bábhijí nkwo bakonjo Yesu bárém be, “Epú chak be sendə beghati bho Eyəŋ Mandem, séndəbhə tanj chi baraká nenyé. ³ Bōma, yap ye ka bōbatı tandrámöt. Bábhøj bebhak bo abhen bo bárém eríri čti yap, mámbak bo abhen Efónjó Bedyere achi ne bhə sayri, ne mámbak barinjindak. Yap ka bhó. Sékway bechye bhə betik ebhen. ⁴ Mbák echi nō, chəŋ sémbónj mpok bechye mmuet ndū nenikimuet, ne ndu bēghati bho Mbok Ndíndí ne ndu bétanj Eyəŋ Mandem.” ⁵ Bónkwo mankem bábhøj maŋák čti enyiŋ ene bonto bareme. Báyap Stífin mmu amot ane abhənja neka ne Yesu tontó ne Efónjó Bedyere achi nyaka ne yi mpoknkem. Báyap Filip nkwo, ne Prokórəs, ne Nikanó, ne Tímən, ne Paménas, ne Níkolas, kənkə ane áfú nyaka Antiək. Anán áchyē nyaka Mandem kənókó mbə enyu bo Israel bákù ke ănoko Yesu. ⁶ Básət bhə besí bonto Yesu. Bōto mánikmuet mányáŋa bó amo anti.

⁷ Eyəŋ Mandem ére go endək nökó chi ambi, ne mpāy bakonjo Yesu ayá tontó amem etək Yerúsalem. Beyă bachiăkap Mandem nkwo báre noko Mbok Ndíndí.

Bákém Stífin

⁸ Stífin chí mmu ane Mandem átój bęyă berindu, achye yí bęyă betanj. Stífin akü berem menyinjí

maknkay ne atón̄ beriñ̄ besí bo. ⁹ Mbøk bo báfate bábhó bekem epáítí ne yi. Bábhak bō ekeré neničimuetí ene bo abhen báféré ndú kesem. Enyu eyo ke bábhijí nyaka yo. Bábhák bo Israél abhen bafu Síren ne mmu Aleksánda. Bóbhó ne bo Israél bachak abhen bafu atú Silísha ne Esia bare kem epáítí ne Stífin. ¹⁰ Ke bō kékwyá bekeme enyin̄ ene yi áréme ne nerinjíndak enen Efónjó Bedyere achye yi. ¹¹ Bákú bo mámpu bē bághok ndú yi árem ebúbu ēti Moses ne ēti Mandem. ¹² Enyu yo kē mányikisí batí bō batí etok amem, ne batí baton̄ ebhé Mandem, ne batí bō mankem. Bákém ye Stífin barok besí echeme bō batí etok ne yi. ¹³ Bátwó ne batísyé ákwáré abhen bárémé bē, “Mmū-ne apú rō berem ebúbu mpoknem ēti ekerákap Mandem ywesé ne ne ēti ebhé Moses. ¹⁴ Séghok ndú yi árem bē chon̄ Yesu Mmū Násáret wu amokoti ekerákap Mandem ene, ne angupsi bepiñ̄ etok ebhen Moses áró ntá yesé.” ¹⁵ Bō mankem abhen báchí amem ekeré manyé chok̄, batép Stífin amík amuet, bághó bē besí bhi býibhiri berabhe ghóo chi mbo ebhen ángel Mandem.

7

Kepi ekén Stífin áréme besí batajá manyé

- ¹ Mündgo bachiákap Mandem abhép Stífin bē “Echi teteþ be əku barak ane bárém nō be əku?”
- ² Stífin akeme bē, “Bómá ne bota, ghók ka me! Mandem betañ menkem abhesi nyaka ntá chi-mbi aywesé Abraham mpok yi achi atú Mesopotemia ke áròñ̄ etok Haran, ³ arém ntá yi bē, ‘Fă etok eye, dō nnéréket aywe dók atú ane métòñ̄ chon̄

wó.’ ⁴ Abraham afa yé atú bo Cháldia wu, arók achókó etók Hárán. Étayi ágú nókó, Mandém akú yi afa aré atwó ndú mmík ane báchí aré echój. ⁵ Abraham abhak fá, yé nō, Mandém kechye yí yé chí mónebhueré mmík. Afyé chí bariép békhye mmík ntá yí ne ntá bëbhárébhó bhi yéndu yi abhíkí bhój nyaka mmó. ⁶ Mandém arók ambi bégħati yi be: ‘Chój bëbhárébhó bhe mámbak mankó amem etók bō̄ bachak. Bō̄ bhó mambħuré bhó ndu keseñ, máñchyé nókó bhó bęyǟ esəñjori ndu mamié besä esa. ⁷ Ké chój nchyé ntémsí ntá bō̄ etók εnē bō̄ bátók. Ne ansem mpok, chój mámfa mántwó, máñchyé nókó me kenoñkó fá.’ ⁸ Mandém anyú yé nku ne Abraham. Eriñí nku yø ebhak nesiép ane básiép bħabħakanem. Abraham abhé nókó yé Aisek, asiép yi mpok yi ágháká manywøp ánēn. Aisek ábhé Jekóp, Jekóp abhak chi ntá bō̄ batibyo ne apay abhen báchí nyaka bħimbi maneréket bo Israél.

⁹ “Bachimbi bhó bábhój mpabhamík ne mómayap Joséf. Bátí yi mbó nsém ntá bakħsie, Bó bárók etók Ijip ne yi. Ké Mandém abhak ne yi, ¹⁰ afere yí ndú besəñjori ebhi menkem, atój yi berindu, ne achyé yi nerijindak besi Mfø Ijip. Mfø Ijip achyé yi bętañ amfaxyetók Ijip enkem, ne eket eyi enkem. ¹¹ Ansem mpok, nsay akwén etók Ijip enkem ne etók Kánän. Ekú esəñjori eja echa. Bachimbi bħesé kekwáy bëbhój nenyie. ¹² Jekóp ághókó nókó yé be nenyié nechi Ijip, ató bachi bħesé aré. Ebhak ndej ane mbi ane bō bárónjó Ijip. ¹³ Nerónj ane bō bárónjó aré ndej εnē ejwi épáy, Joséf akú bō̄ mayi báriñi yí, ne Mfø Ijip arinji nnaréket Joséf. ¹⁴ Joséf ató yé bábhijjí étayi Jekóp

ne bōneréket ywi mankem, batí besa bérát nsem neku. ¹⁵ Jekóp arók etók Ijip ne nnéréket ywi ankem. Abhak aré te mpok ane yi ágú ne bōbhi bo bachi bachimbí bhese. ¹⁶ Bápókó yi bápetsem Shékem, bábhémé ndú nnem enen Abraham ákú nyaka ntá bo Hamo amem etók Shékem ne nkáp sílbhá.

¹⁷ “Mpok ane Mandem abhəjø békø barièp amem yi afyé nyaka ne Abraham aghaka nòkø kékwo, mpay bo Israël abhen bachi Ijip bëpet bayat tontó. ¹⁸ Ébhak enyu yø kpate mmu achak abhak Mfø Ijip ane abhiki riñi nyaka Joséf. ¹⁹ Mfø wú achye bō bhese bëyá esəñjori, akù bɔtayesé mändó bōbhap nefi mángú.

²⁰ “Mpok yø ke bábhé Moses. Arí tontó ne Mandem akøj yi. Máne yí eket etayi ndú batanj árat. ²¹ Báró nòkó yi nefi, mmó Mfø Ijip ane ngoré, asot yi mbø móywø, ane yi. ²² Bátóny yí nerinjí kepí bo Ijip nénkem, ágó abhak erítí ndémé kepí ne nném mmu ndu mènyinj ebhen yi ákù.

²³ “Agháká nòkó mamié besa béráy, nkaysi atwó yi anti be ándók ángó bōmayi, bo Israël. ²⁴ Aghó nòkó ndú mmu Ijip ádèn mmu Israël amøt, arók békawak yi. Akemé kembé, kpát awáy mmu Ijip wu. ²⁵ Moses akaysi be bōbhi báriñi bé Mandem ke átó yi ámféré bhó ndú esəñjori, ke bó kerinjí enyu eyø. ²⁶ Néyí nòkó, arók ateméri ndu bōbhi, bo Israël batí apay mánù. Achwe békø bø mambak eyø emøt, arem be, ‘Ghók ká, báchí bō mmu amøt, ndaká yí mánù ne batí?’ ²⁷ Ke ane áyánj ntí mpay, apuri Moses, abhép yí be, ‘Agha ákú wø mfø ne ntanjá manyé yesé?’ ²⁸ Ùyàn béway me mbø enyu ówáy mmu Ijip éyú?’ ²⁹ Moses ághókó nòkó no, abué arók

achəkə etək Mídia. Aré ke yi ábháy ngoré abhóŋ bɔ babhakanem batí apay.

30 “Efueré nökó mamié besa bəpay, ángel Mandem abhesi ntá yi amem baso, kewat Njié Sináy. Angél wu abhak amem ngó ane ádù ndú mónek amet ane ágò ebhi. **31** Enyiŋ ene Moses ághó eku yi abhak maknkay. Ne nerəŋ yi áròŋ kewat bəyiŋi, aghók Eyəŋ Mandem Acha ndu érèm bε, **32** ‘Mme ke nchí Mandem bachimbí bhéka, Mandem Abraham, Mandem Aisek, ne Mandem Jekóp.’ Nékónjó nékém Moses, afere amík are. **33** Mandem Acha arem ye ntá yi bε, ‘Feré nkwbhánya eyε bəkak, mbənyune nebhuérémik ane été no are achi nyánjá. **34** Ngó besənjori ebhen bōbha bábhòŋ amem etək Ijip ne ngók nedí kəbhə enap, ne nseŋ ntwə beferε bhó ndú esənjori eyə. Twó yé, chəŋ ntó wə Ijip.’

35 “Stífin arək ambi berem bε, nkúbhé Moses ane bábhíkí ka nyaka beghok yi, ne babhep yi bε, ‘Agha ákú wə mfə ne ntajá manyé ntá yesε?’ Mandem afuet ntá ángel ane abhesi ntá yi ndu mónek beghati yi bε ándók ámbák mūnti wap ne mmu ane áfere bhə ndu esənjori. **36** Moses akə menyinjí maknkay, ne atóŋ beriŋ ebhen bétóŋjó betaj Mandem amem etək Ijip. Afere bo Israel aré, akə báfuét ndú Manyu Chu, ne amem baso ndú mamié besa bəpay. **37** Nkúbhé Moses-ne árémi nyaka ntá bo Israel bε, ‘Chəŋ Mandem anchye bhe ndemekəp̄inti achak ane áfù ndu nkwo yeka mbə enyǔ achye me ntá yeka.’ **38** Yí Moses ke achi nyaka nénti bachimbí bhesé ne ángel Mandem amem baso. Mpok yə, ángel Mandem árémi kəpi ntá yi ndu Njié Sináy, akə yi ariŋi menyinjí ebhen Mandem

áyàn yí ankə sendinji, nō chí Eyəŋ Mandəm ené échí tətep mpoknkem.

39 “Ke bachimbì bhese keka beghok yi. Bápúri yi batən nepak, ke bápétnsem Ijip aməm batı-yap.

40 Ekú barem ntá Arən be, ‘Ghokó bəmandəm ntá yese, be mandəkə nəkə bhese ambi. Mbák chi Moses mmu áféré bhese etək Ijip, sebhikí riŋi enyiŋ ene efakari ne yi.’ **41** Bágħoko enyiŋ ene echī mbə mómpaŋ, bare chye yo akabhé nya, ne mányié epa ēti enyiŋ ene baghoko ne amo. **42** Ke Mandəm atiknsem ntá yap apkik arə bə máncħyè nəkə kənókó ntá mmok, ne ntaj ne mambə mfay mbə bəmandəm abhap, mbə enyu echī aməm bekáti baremē kepinti be,

‘Bo Israel! Mpok ane bákò aməm baso ndū mamié besa běpáy, ntá yá kě báwày nyaka nnya máncħyè nəkə akap ke?

43 Bǎpjəkə nyaka étəm ené mandəm nsé ane áká nyén be Mólək.

Ne nembe enen mandəm nsé Ráfan.

Ne menyiŋ ebhen bāghókó ndu bechyé bhə kənókó. Etí yo, chən mféré be ntó etək échák beħuet Bábilən.’

44 “Stífin arək ambi bérəm be Bachimbì bhese babħoŋ nyaka étəm aməm baso ené étónj bē Mandəm achí ne bhə. Moses aghókó nyaka yo ēbhák mbə enyű Mandəm aghati yi, ne nkúbhé mbə enyű Mandəm átónj yi amfay Njie Sináy be ēbhəŋ bebhak. **45** Ansem mpok, bachimbì bhese bárə yo ntá bōbhap. Bápókó yo mpok bákò ne Jóshua. Mandəm abók bo abħen báħi arə besi bətayes, basət mmik. Etəm eyo ēbhák aré te mpok ane Debhít achi mfə. **46** Mandəm átónj Debhít

bər̥indu. Anikmuet ntá Mandem Jekóp bε andə yi anté eket ntá yi. ⁴⁷ Sólomon ke áté eket eyə ntá Mandem. ⁴⁸ Yε nə, Mandem Acha apu chəkə ndū bəket εbhén bo bate ne amo. Echí mbə enyű ndemekepinti áréme bε Mandem arem bε,
⁴⁹ ‘Mfay chí enəkó kefə eya,
 ne mmik chi erwə ene mésikí bəkak are.
 Ntikí enyű eket ókway bəte ntá ya?
 nebhæt ane mékway bəywemuet achí ne fá?
⁵⁰ Pú amó ya ke ághókó menyin εbhēn menkem-e?’

⁵¹ “Bérəŋ ndū ngwénti, Stífin arem bε, ‘Bě bo netaŋánti, bě bo băpu noko Mandem ne băpú ghok eyəŋ eyi. Băchət Efónjó Bedyere mbi mbə bachimbí bhəka. ⁵² Ntikí ndemekepinti bachimbí bhəka bábhíkí chye esəŋjori? Ne báwày nyaka baremē kepinti Mandem abhen bárémē mbi mbi bε, Mm̥j bətok ane achí chak besí Mandem átwə. Yí wu ke bătí ne báwáy. ⁵³ Bě kě Moses ásóré εbhé Mandem ntá boángel achye ntá yəka, yε nə, bábhíkí bhəre yó.’ ”

Báwáy Stífin ne batay

⁵⁴ Bo echeme bō batí etək bághókó nəkə menyin εbhēn Stífin árəmə, batí ábē bə tontó, amík apeti anti. ⁵⁵ Ke Efónjó Bedyere achi nyaka ne Stífin tontó. Ayoŋ amík ayinjí mfay, aghó bədiéré Mandem, ne Yesu téé ndū nebhæt kənókó Mandem, ⁵⁶ Stífin arem bε, “Ghók ka! Ngə ndū mánéné mbínwəp etəkó mfay, Mmu ane áfú ntá Mandem abhak téé ndū nebhæt kənókó εbhe awónem Mandem.” ⁵⁷ Ke bábhó bəbik əri, báchók batú ne amo, bádú bárók bákém yi. ⁵⁸ Báyá yi báfú etək ne yí, bátēmti yi ne

betay bawáy. Batísie betábhá báférę nkú mfāmuet eyap, baro ntá esakámu amot be ambabheri nökö. Esakámu wu aka nnyén be Söl. ⁵⁹ Mpok bátēmti Stífin ne batay, anikmuet be, “Yesu Acha, sot Efónjó eya!” ⁶⁰ Akwén atep mánén amik, arém ne eyəŋ etanjataŋ be, “Acha, foñori bhō bəbá ebhap ebhen.” Arémé nökó no, asebhé.

8

¹ Söl abhak aré téé, aka bé eri mángwáy Stífin.

Söl are chye böñkwɔ̄ beyǟ nenyok

Bébhó ewak eyɔ̄, báré chye nkwō Yesu abhen báchí Yerúsalem beyǟ nenyok. Ekʉ bó mankem bábuē bataka atú etek Judéya ne átu Samária ankem. Erəp chi bönto Yesu bóbhó amem etek Yerúsalem. ² Baway nökö Stífin, mbok bo abhen báchyè Mandem kənókó bápókɔ̄ yi bárók bábhéme, ne bádi yi tontó. ³ Mbák chi Söl, are yán mbi ménémé böñkwɔ̄ Yesu. Ekʉ abho béchwé eket ne eket anja nökö abhen mánókó, baghəré ne babhakanem, amfyé nökö ekerékenorj.

Beyǟ bō-Samaria mánóko mpok Fílip aghati bō Mbok Ndíndí

⁴ Bakongo Yesu abhen bábuē bátaka mbankem báre kō mángati nökö Mbok Ndíndí eti Yesu. ⁵ Anə bábhinji be Fílip arək etek égho atú Samária angati nökö mbok eti Mpemem Mandem afyé nyaka bariep be ätò. ⁶ Akʉ menyinjí maknkay aré. Bo baghə nökö no, beyǟ bhap báre tá batú sayri ndu bəghok menyinj ebhen yí árəm. ⁷ Befónjó bəbábəbə̄ ebhéen bésəñjori bo béré rō bhō mémbikí nökö ne eyəŋ etanjataŋ. Beyǟ bo abhen bachi bhəré ne bakem

bátan̄ nkwo. ⁸ Ek̄ beyā manják abhak ne bō etok̄ egho Samária eyo.

⁹ Mmūfú ane áká nnyén bē Símun achí nyaka etok̄ eyo nkwo. Abhak mūnj̄o. Anaŋ ák̄ nyaka menyin̄ ebh̄o ndu er̄ori mpok, andem̄e nōk̄o bē yí achí etanj̄i mmu. Bō Samária babbak maknkay bēgh̄o menyin̄ ebhen̄ yi ák̄. ¹⁰ Bo mank̄em, maném bo ne ndéndém̄e bho bare tá batú bēghok̄ menyin̄ ebhen̄ yi ághāti bh̄o, māndem̄e nōk̄o be, “Mmūne chi mmu Mandem̄ ane bábhīn̄i be Etanj̄i m̄a.” ¹¹ Barak mandem̄ nsé ane yi ák̄ ndu er̄ori mpok, ak̄ bo báre ta batú bēghók̄ menyin̄ ebhen̄ yi árēm. ¹² Fílip átwó nōk̄o ne Mbok Ndíndí éti enyu Mandem̄ abhak ne bōbhi mb̄o Mf̄o wap ne éti Yesu Kristo, bagh̄oré ne babhakan̄em bábho ménóko māndék̄o nōk̄o be mánjwiti bh̄o. ¹³ Yē Símun nkwo anoko bájwítí yí. Bájwítí nōk̄o yí, abhat mmuet ne Fílip, ankoño nōk̄o yi yéntiki ebhak. Nyu ar̄op yi fuu éti bereme menyin̄i maknkay ebhen̄ Fílip ák̄, ne éti beriŋ̄ ebhen̄ Mandem̄ áf̄uēt ntá Fílip antoj̄ nōk̄o.

¹⁴ Bōnto abhen̄ Yerúsalem̄ bághoko nōk̄o be bō-Samaria mánoko Eyən̄ Mandem̄, bátó Píta ne Jōn aré. ¹⁵ BoPíta bachwəp nōk̄o Samária, bare nikm̄et bē Efónj̄o Bedyere ántw̄o ntá bo abhen̄ mánóko Yesu. ¹⁶ Efónj̄o Bedyere abhik̄i re tw̄o nyaka ntá yē mmu wap. Yē nō, manaj̄ bajwiti nyaka bh̄o ndū nnyén Yesu Acha. ¹⁷ Píta ne Jōn mányáŋ̄a amó antí bōbhēn̄ manikm̄et, Efónj̄o Bedyere atw̄o abhak ne bh̄o.

¹⁸ Símun ágh̄o nōk̄o bē Efónj̄o Bedyere atw̄o achi ne bh̄o ndū bōnto mányáŋ̄a bō amó antí, afere nkáp béchye bōnto, ¹⁹ arem̄ be, “K̄ ká menkwó mbōŋ̄ bētaŋ̄ bē yē agha ane nyáŋ̄a yi amó anti Efónj̄o

Bedyere ántwó ntá yi.” **20** Ke Píta akemé yi bε, “Eghori émpókó wó ne nkáp aywe! Ókáysí bέ škwáy békú akap Mandem ne nkáp na? **21** Dínjí bέ əbhíkí bháj yε εnyin ndu betik ebhesé mbonyunε ntí εne népú chak besí Mandem. **22** Ndu echi nə, tík nsem ndú nkaysi bεbá anε achi wə anti ónikmuet ntá Mandem Acha. Ngufú chəj amfonjori nkaysi anε achi wə anti. **23** Ngə bέ əbhəj ep̄ mpabhamík ne škwén nsem anten bεbá.” **24** Símun aghoko nəkə nə, akemé Píta ne Jón bε, “Bəta, ník ka Mandem mmuet əti ya bέ yényin émat εne bárémé éké fakari ne me.”

25 Mánanjá nökó bέghati bo mbok Yesu ne menyin ebhen yi akə ntá yap, báró bare pətnsem Yerúsalem. Báré téé ndú bóbetok Samária mangati nəkə bo Mbok Ndíndí əti Yesu.

Mmu Etòpia anoko Yesu

26 Ke ángel Acha atwó arəm ntá Fílip bε, “Faté sej ndú esí mbi anε afú Yerúsalem árəj Gásá”. **27-28** Fílip afate abho bérəj. Efákari bέ mmü Etòpia amət anε afú Yerúsalem ndú menikmuet ápetnsem etjok εyi aməm ékárik εne mpəñjondík éyà. Abhak mǔngó Etòpia anε baghaka ne yi ke akemé nyaka εfinjí ekéré nkáp mbə mmu anε baghaka yi apu kway nyaka bəchəm ne bo abhen mfə ngəré * Mfə Etòpia wu aka nnyén be Kándas. Εnε yí áchi aməm εkarik εyi árəj, are pay ekáti ndemekepinti Aisáya. **29** Efónjó Bedyere aghati Fílip bε, “Dók awu kə nökó kékwojt ne εkarik εyo.” **30** Fílip ajet arək kékwojt ne yo, aghók ndú mmu wu ápày ekáti ndemekepinti

* **8:27-28** Mfə ngəré ákəm nyaka baraká kefə ntá móywí mmu bo básöré nyaka mbə mónyómok.

Aisáya. Abhép yi be, “Óbhəŋ nə nejwimem ndü enyiŋ ené ópày?”³¹ Mündgo Etòpia wu akemē be, “Měkwáy bęjwimem ná ené yę mmu ábhíkí néne angati me?” Abhiŋi ye Fílip ánkó áncchókó ne yi amem ékárík.³²⁻³³ Enyiŋ ene yi ápày ndü Ekáti Mandem ebhak be: “Achí nyaka mbə ághóŋomén ane bakemē bárəŋ beway, mbə móñkwomén ane báfere emenē eyi, yę bębik yo kębik. Ake néne eyəŋ. Báyóre yi, bataŋ yi, bákpót nyé eni, bachye yi esəŋjəri ndéndem. Agha ákway betəŋ be, Yihí mǎwa né, ené bákpóré nepém eni ambi ambi fá amik?”³⁴ Mündgo wu abhép Fílip be, “Etá, ghati mé, ndemekepinti asin̄ enyiŋ ene yi árèm nō eti agha? Arem nō chí eti mmu áchák ke eti mmuet eyi?”³⁵ Fílip abho ndü nebhuet ekáti Aisáya wu agháti mündgo Etòpia Mbok Ndíndí Yesu.³⁶ Báre kō mándəkə nəkə. Bágháká nökó ndü nebhuet ane manyiep achi, arem ntá Fílip be, “Yihí manyiep. Ntí achí ane bábhíkí bhón̄ bęjwiti me?”³⁷ [Fílip akemē yi be, “Mbák ósíkí ntí ene nenkem ne Yesu, měkwáy bęjwiti wo.”] Mmū wu akemē yi bé “Nnókó be Yesu Kristo chí Mmə Mandem.”]³⁸ Mündgo wu achye yę eyəŋ bé móñkʉ ékárík énté. Eté nökó, bó ne Fílip básep báchwe anyén, Fílip ajwiti yi.³⁹ Báfú nökó anyén, Efónjó Bedyere afere Fílip aré, mündgo Etòpia wu kępere ghó yi. Yę nō, arék ambi ne nəkə eni ne manják.⁴⁰ Fílip ápere yihí arɔp chí etək Asótus. Abho bęghati Mbok Ndíndí are. Arék ambi békʉ nō ndu bɔbətək mankem abhen báchi ambi kpáte mpok yi aghaka Seseria.

9

*Söl ayibhiri abho bəkoṇo Yesu
(Bk 22.6-16, 26.12-18)*

¹ Mpok εyə nkem, Söl arək ambı bəpa be yi abhəŋj bəway bakoṇo Yesu. Arək ntá mǔngō bachiäkap Mandəm, ² aghati yi be anchye yi békati εbhén békhye yi betaŋ berəŋ Damáskəs ndu bəkeré nənikimħet bo Israel bē mbák ángó bakoṇo Mbi Yesu aré, ankwáy békém̄ti bhá, bagħoré ne bab-hakanem, angwót, andək Yerúsalem ne bhá. ³ Söl afa ye are rón. Agháká nóká kékwt ne Damáskəs, bədíéré bəfú amfay témchok bəsəp békáp yi. ⁴ Söl akwén amík, aghók εyəŋ εnē ēbhēp yi be, “Söl, Söl, ndaká yí óchyè mə nənyok?” ⁵ Söl akəm̄e be, “Acha, chí wə agha?” εyəŋ εyə ōkém̄e yí be, “Mmə Yesu ke ókōŋo gbəkágbəkə ənchyə nəkə nənyok.” ⁶ Ke faté, dók aməm etək egho. Chəŋ mágati wó aré εnyiŋ εnε óbhóŋjá békku.” ⁷ Bő abħen bákò nyaka ne Söl, bághók εyəŋ εyə, ke bə kəgho yé mmú. Báte manyu chochok. ⁸ Söl afate amík, anenə amík, ke yi kékwyá bəgho mbaŋ. Bákém yi ndu awə, baya barək etək Damáskəs. ⁹ Abhak aré ndū manywəp árát, yi kékwyá bəgho mbaŋ. Mpok yə nkem yi kənyiɛ nənyiɛ, yənyiŋ yi ke nyu.

¹⁰ Nkoṇo Yesu amət achi nyaka Damáskəs anε áká nnyén bé Ananías. Aghá kəná amík ántifú ndu Yesu Acha abhiŋj yi be, “Ananías.” Aka arəm be, “Acha, ghá mē ne.” ¹¹ Acha aghati yi be, “Faté dók ndu nkəngə-etək ané bábhijj bé Téé. Ənáŋ ənchwəp ndū eket Júdas bέp mmu Tásos anε áká nnyén bé Söl. Achí aré ənīkmħet. ¹² Ne ndū kəná

amík ántí fúú, aghó mmu ane bábhini**j**i bé Ananías, ndu áchwé anywóp. Anya**ŋ**a amo anti ywi bé ámpet ankway bŋh*ə* mba*ŋ*.” ¹³ Ananías akem*e* b*e*, “Acha, b*e*y*ə* bo bághátí me mbok S*ə*l wu ne b*e*béptí menyin*e* bh*ə*n yi ákú ntá b*e*b*ə*h*ə* awu Yerúsa*l*em. ¹⁴ B*e*batí bachiák*ə* Mandem báchy*e* yí betan*e*, ne atw*ə* fá chi békem*ə*ti b*e*b*ə*h*ə*.” ¹⁵ Ke Yesu Acha aghati yi b*e*, “Dók mbonyun*e* njap yí ámbák m*e*bé*ə*tík awa, b*e* ándak ángati bo ab*ə*hen bápu bo Israel, ne baf*ə* b*ə*hap, ne bo Israel éti *e*ya. ¹⁶ Ch*ə*ŋ*ə* membo*ŋ* ntá*e* yí es*ə*ŋ*ə*ri enkem ené yí ábh*ə*ŋ*ə* b*e*gh*ə* éti ya.” ¹⁷ Ananías ár*ə* ye ar*ə*k áchwé amem etek ené S*ə*l áchi are*e*. Anya**ŋ**a yí amo ántí are*e* b*e*, “S*ə*l, maná, mb*ə*ŋ*ə* Yesu Acha mmu abhési ntá ye ank*ə*ŋ*ə*mbi mpok ótw*ə* fá, ke átó mé nká ómpet óng*ə* mba*ŋ* ne b*e* Efó*ŋ**ə* Bedyer*e* ambak ne w*ə*.” ¹⁸ Témté wu eb*ə*hak ntá S*ə*l mb*ə* be menyin*e* mb*ə* befab*ə*h*ə* nsi be*ə*fu yí amík b*e*kw*ə*nti. Apet abho b*e*gh*ə* mba*ŋ*. Afate ye ar*ə*k bájwíti yi. ¹⁹ Anyíé nenyíé betan*e* eb*ə*hi b*e*pétnsem.

S*ə*l abho b*e*gháti mbok Yesu etek Damásk*ə*s

S*ə*l abhak Damásk*ə*s ne bakon*ə* Yesu ndu mpay manywóp. ²⁰ Abho ye bérón*e* ndú b*e*k*ə*ré nenikim*ə*et bo Israel témté angati nök*ə* bo éti Yesu b*e*, “Yesu áchí Mm*ə* Mandem.” ²¹ B*ə* mankem ab*ə*hen bághókó yi, bábhák maknkay, mámb*ə*b*ə*h*ə* nök*ə* bat*ə* b*e*, “Pú nkúbh*ə* mm*ə*-ne ke ák*ə* nyaka ang*ə*eb*ə*h*ə* nök*ə* nenu ne bo ab*ə*hen bábhini*e* nnyén Yesu awu Yerúsa*l*em ne? Atw*ə* fá chí b*e* ánkém*ə*ti bo Yesu angw*ə*t, ans*ə*t amp*ə*etnsem ne bh*ə* Yerúsa*l*em. Atw*ə* fá ndu békem*ə*ti bh*ə* be ans*ə*t amp*ə*etnsem ne bh*ə* ntá b*ə* bat*ə* bachiák*ə* Mandem.” ²² Y*ə* n*ə*, S*ə*l are tó*ŋ* Mbok Ndíndí éti Yesu andak nök*ə* chí

ambi. Are fuet ndu beyä babhi betoñ kpoñororj bë Yesu ke áchí Mpemë Mandem afyé nyaka bariep bë ätò enyuné bo Israel abhen báchí Damáskos bábhikí kwáy békem kefe ne yí. ²³ Efue re noko beyä manywep, bøbatí bo Israel bátē eyu beway Söl. ²⁴ Söl arinji nkaysi yap. Báre noj yi beti ne ngosi ndu manyúbhá ane Damáskos bë mpok yi áyàñ befuet, mankem yí mangway. ²⁵ Ke beti mémot, bakojó Söl basat yi bafye amem ekay báku yi áfuét ndü mbok ané áchi ndü nkok ane ákábhé etak, básebhé yi amik ansem ebhá. Abhé.

Söl apetnsem Yerúsalem

²⁶ Söl apetnsem Yerúsalem are mo bëchëm mmuet ne bakojo Yesu aré, ke bô kenoñko bë yi achi nkojo Yesu. Báre chay mámbue noko yí. ²⁷ Ke mmu amot ane aka nnyén bë Banábas asat yí arak ntá bõnto Yesu. Aghati bhø enyü Söl aghø Yesu Acha ambi mpok yi árðj Damáskos ne enyü Yesu áréme kepi ne yi. Aghati nkwó bô enyü Söl átöñ Eyøñ Mandem kpoñororj ndu nnyén Yesu awu Damáskos kebhój bëcháy. ²⁸ Bebhø ye mpok yo, achëm mmuet ne bakojo Yesu Acha ndu yëntiki enyin ene bø bákù.

²⁹ Are tøñ Eyøñ Mandem ndu nnyén Yesu kebhój bëcháy. Mpök ne mpok ándem noko éti Yesu ntá bo Israel abhen bárèm eyøñ Grik, ankem noko epúiti ne bhó. Ekø bare yáñ chí bëwáy yí. ³⁰ Batí Bø nkwó bárñi nökó nò, basat yi barak Seseria, bátó yi ándók Tásøs. ³¹ Efákári ye be bønkwo Yesu abhen bachi atú Judéya, ne abhen atú Gálili, ne abhen atú Samária nkem keperé bhøñ eñøñori. Bakojó Yesu bábhure nepém enap enyu ené nétoñ bë bø báchyè Mandem kenoñkó. Efónjó Bedyere are chye

bhə nəpəptintí, anchyε nəkə bhə bətaŋ. Ektə bεyă bo báchák báre noko Yesu mánchəm nəkə nε bhə.

Pítə arək etək Lída ne Jopa

³² Efákari bε Pítə ákə nyaka mbăŋ nε mbaŋ ndu bέbyo bo Mandəm. Ewak émót, arək bεbyo abhen bachi etək εnε bábhijí bε Lída. ³³ Akwesε mbéntí amət aré. Báre pòkə yi yéntikí εbhak εnε yi áròŋ. Abhak εnyu yø ndu mamié ánèn. Aka nnyén bε Aénias. ³⁴ Pítə arem ntá yi bε, “Aénias, Yesu Kristo ákə wø óntáŋ néne. Faté pét ḃsák εye.” Témte wu, atém afate. ³⁵ Bø etək Lída nε Shárən babhak aré. Bø mankəm bághá nónkó ndu Aénias ákə, mánókó Yesu Acha.

³⁶ Ngöré amət achi nyaka etək Jopa anε aka nnyén bε Tabítə, * [Nó chí Dókas ndu εyøŋ Griķ] abhak nkøŋ Yesu. Akə nyaka beri, ankwak nəkə bachelbhébho mpoknkem. ³⁷ Mpok yø, akwén neme agú. Básø yi bábhure amem mókerémfay ndu εkeré mfay. ³⁸ Jopa kεsap nəkə nε Lída. Bakøŋ Yesu abhen Jopa bághók bε Pítə achi Lída. Bátó bo batí apay, ntá yi. Bárək manik yi mmuet bε, “Eta, twø ghə bhésé ayak, kέchəŋti mpok.” ³⁹ Pítə afa ye are røŋ nε bhə. Agháká nónkó aré, basət yi bako ndu mókerémfay. Beyă mánkwésé bábhak arε. Bø mankəm bakap Pítə. Báre di, mántøŋ nəkə nden εnε Tabita áyémé ntá yap mpok yi achi nəpém. ⁴⁰ Pítə aghati bø mankəm mámfu nəfí. Atəp mánén amik anikmuet ntá Mandəm. Ayibhiri mmuet ntá ngu arem bε, “Tabítə, faté!” Tabítə anenε amík. Aghó nónkó Pítə afate achjøkø chókó. ⁴¹ Pítə asá áwó akem yi akwak yi afate. Abhijí ye bo Mandəm nε

* **9:36** Nε Dókas chi “Nso” ndu Kényanj.

mánkwésé, asət Dókas atáŋj bó be mangō bέ yi achí nəpém. ⁴² Mbok Dókas ataka etək Jopa enkem. Beyă bo mánoko, básiki ntí ne Yesu Acha. ⁴³ Píta arək ambi bəchəkə Jopa ndú beyă manywəp ne ngoko nkwbhénja ene bágháré aməet nnya ene baway. Nnyén eni nébhak be Símun.

10

Konélios abhiŋi Píta eket eyi

¹ Mmufú achí nyaka etək Seséria, ane aka nnyén bέ Konélios. Abhak mūntí éká batemé nenu Rom besa bétáy. Báré bhiŋi eka eyo bέ Eka Itália. ² Konélios abhak mmu ane ákónjá baraká Mandem ne áchyé nyaka Mandem kənókó ne efo eyi enkem. Abhak mmu ane ánikməet ntá Mandem mpoknkem, anchye nəkəbeyă nəkwak ntá bo Israél abhen bachi bachébhébho. ³ Ewak émət, mbə nkarenka erat ne ngósí, aghó kənó amík anti fúú. Aghó sayri ndu ángel Mandem amət átwó ábhíŋi yi be, “Konélios!” ⁴ Ayoŋ amík are yiŋi ángel wu ne bəcháy, abhəp yi be, “Eta chí yi?” Ángel Mandem akəmə be, “Mandem aghok nənikíməet ene, aghó nəkwak enén óchyé ntá bachébhébho ne abhəŋ manják ne wə. ⁵ Tó ye bo Jopa be mandək mámbíŋi mmu ane ákà nnyén bέ Símun ane nnyén eni nəchak nəchi be Píta. ⁶ Achəko ne Símun ngoko nkwbhénja. Eket Símun wu echi angəko manyu.” ⁷ Ángel Mandem árəŋə nəkə, Konélios nkwo bakə bətič abhi batí apay ne ntəmē nenu amət ane achi nyaka ne yi mpoknkem ankwaka nəkə yi. Ntəmē nenu wu abhak mmu ane áchày Mandem. ⁸ Bátwó

nókó, aghati bhó εnyiŋ εne ángel Mandem áréme. Ató ye bó etək Jopa.

⁹ Báró bare rəŋ, bágháká kékwót ne etək mbə nkárénká byo ne εpay. Nkúbhé mpok yə, Píta akó amfay εket ndu məníkməet. Mfay εket abhak ransi.

* ¹⁰ Nsay akém yi, are yáŋ εnyiŋ ményié mpok ane nenyié nebħaet angó, aghó kənó amík ántifú.

¹¹ Aghá bé nebū nénéne. εnyiŋfú éfú are εre sep amík. Ċebħak mbə ntendən negħo εnén bákémé ndú batí yi anwi básəbħe amík. ¹² Mənyū nnya mənkem bēbħak ndu εnyiŋ εyə. Nnya εnē bekak mənwi Ċebħak aré ne εnē ésu mənie amík ne kənən. ¹³ Aghók εyəŋ ndu érèm be, “Píta, faté, wáy nyiɛ.” ¹⁴ Ke Píta akeme be, “Cháá! Acha mbíkí re nyié εnyiŋ εne εpu pérpér besí Mandem wáwák.” ¹⁵ εyəŋ εpet etwə ntá yí ndəj ane ájwí εpay be, “εnyiŋ εne Mandem akó be εmbak pérpér besí bhi, yé mmu akε rem be εpú pérpér.” ¹⁶ Ċefákári nókó εnyu yə ndəj érát, εnyiŋ εyə ḥéptnsem amfay. ¹⁷ Ené Píta abħaet beyan beriñi ntí kənó amík antifú εko, bō abħen Kənélis átő, bare bħep Ċebħak εne Símun áchí. Bárók kpát báchwəp ndú nyūbha εket εne yi achi are. ¹⁸ Básá εyəŋ babħep mbák mmu ane ákà nnyén bé Símun Píta achí aré. ¹⁹ Ne εnē Píta abħaet bekáysi kənó εko, Ċefónó Bedyere arəm ntá yí be, “Yiŋi, bō batí árat báyān wə. ²⁰ Faté, sep, dók áyák ne bħo ne óké chənti mpok. Me ke ntó bħo.” ²¹ Píta asep arək ntá bħbħo, arəm be, “Me ke nchí mmu ane báyān. Bātwə ndaká yí?” ²² Bákémé yi be, “Kənélis, műnti

* **10:9** Mfay εket achi nyaka ransi εnyu εne mmu ákwày bέko, andək, ambak are yí aywinti ndu bέywemħet ne ndu məníkməet.

batemé nenu besa bétay, ke ato bhésé ntá ye. Achí chak besí Mandem ne áchày Mandem. Bo Israel mankem báchyè yi kénókó tontó. Ángel Mandem ághátí yi ántó mámbinjí wə, óntwə eket eyi, bə angok enyiŋ ene óbhónjó bégháti yi.” ²³ Píta asət bó árək anywóp ne bhə.

Néyí nökó, Píta afa are rón ne bó. Mbək bō nkwo Yesu abhen Jopa bárók ne yi. ²⁴ Bákə bábhərə ambi, ke néyí nökó báchwóp Seseria. Kənélis anáy arinjí nyaka bē Píta átwə. Ató bábhinjí bō nnéréket ne mamərə bhi. Bó mankem bachəkə mánōj nəkə bəPíta. ²⁵ Néchwe Píta áchwe anywóp, Kənélis akwén yi bəkak, abho békhye yí kénókó. ²⁶ Ke Píta akem yí ndu awə, bə yí amfate, arəm bə, “Mə nkwo nchí chí nkwa mbə wə.” ²⁷ Ne ndu bárəm kəpi ne Píta, Píta achwe anywóp, aghó bəyə bo. ²⁸ Arəm ntá yap bə, “Bě babhaŋ báriŋjí ndu ebhé eyese érəm bə mmu Israel abhikí bhóŋ bəfyə mmuet ne bo abhen bápú bo Israel ne abhikí bhəŋ yě chi berəŋ bəghə bhə. Ke Mandem atəŋ me kpoŋoroŋ bə, nké yiŋi yě mmu mbə bə abhikí kway besí bha. ²⁹ Ngó nökó ye bo abhen ótó, mfá nde twó nkékém epúítí ne mmu. Ghatí ye me ntí ane óbhinjí mé!” ³⁰ Kənélis akemə yi bə, “Ekə manywóp anwi echəŋ ené nchí amem eket eya nchí níkmuet. Nkúbhé mpok mbə ane, mbə nkarenka érát ne ngósí, mmu abhesi me besí ne nkú ane are ghəŋ, ³¹ árəm bə, ‘Kənélis, Mandem aghok nəníkímuet ene, ne agħo nəkwak enén óchyè bachébhé bho. ³² Tó ye mmu Jopa bə andək ambinjí mmu ane ákà nnyén bə Símun Píta. Achí kənkə amem eket Símun ngoko nkwobhénya ne eket eyi échí angəkə manyu!’ ³³ Ntó ye bo témté bē mámbinjí

wə, ne éri ndu ótwó. Besé mankəm séchí fá besí Mandəm ndu bəghok yěntiki enyin ené Acha ágháti wə óngátí bhesé.”

Menyiñ εbhēn Pita aghati Kənélıos ne nkwo ywi

³⁴ Pita abho ye berem be, “Ngə sayri bē Mandəm apú tən kérinjamík. ³⁵ Ke ndu yěntiki etək, ye agha ane áchay Mandəm ankə nəkə menyin εbhén bəchi chak besí bhi, Mandəm ásət yi ambak mmü ywi. ³⁶ Nkáysí bə bəriñi ntó enen yi ató nyaka ntá yesə bo Israël bə chən ankə bo mambak sayri ne yi éti enyin ené Yesu Kristo akə. Yi Yesu achí Acha amfay bo mankəm. ³⁷ Bəriñi eremé ndak ané áfákári atú Judéya ankəm, bəbho atú Gálili, mpok Jón ánáñ ánáñá nyaka bəghati bo bə mántíknsem ndü bəbə bhap yi anjwiti bhə. ³⁸ Bəriñi éti Yesu mmu Násáret, ne enyu Mandəm achyé nyaka yi Efónjó Bədyere ne betan. Akə mbənkəm ankə nəkə bəri ne ambu nəkə bə mankəm abhen Satan áchyə bhə esəñəri mbənyunə Mandəm achi ne yí. ³⁹ Ne séghə ne amík menyin menkəm εbhən yi ákə Yerúsalem ne mbañ echak amem etək bo Israël. Bágó yí ndu ekotákátí, agú. ⁴⁰ Ke égháká nəkó manywəp árát, Mandəm akə yi apetnsem ndu nepém, atón mməet kponjorən ntá bo. ⁴¹ Ke abhikí tən mməet chí ntá bo mankəm. Atón mməet ntá batisié abhen Mandəm ánáñ áyábhé, nə chí bhesé bo sényié ne sényú ne yi mpok yi ápérénsem ndu nepém. ⁴² Ne yi agháti bhesé bə sékérə bəghati Mbok Ndíndí yə ntá bo, ne bə sənkə bo mándiñi bə yí kə Mandəm ayabhe bə ambak mmu ne ábhónjó bétáñ bo abhen bachi nepém ne abhen bágú. ⁴³ Barəmə kəpinti mankəm

bárèm nyaka éti yi be, yé agha ane asíkí ntí ne Yesu, Mandem áfoñori bëbá ebhí éti yi Yesu.”

Efónjó Bedyere atwó ntá bo abhen bápú bo Israel

⁴⁴ Ené Píta abhuet bérèm menyiñ ebhø, Efónjó Bedyere atwó abhak ne bo mankem abhen bághòk Eyøn Mandem. ⁴⁵ Bõ nkwó Yesu abhen bachí bo Israel, nó chí abhen báfú Jopa ne Píta, bábhak maknkay tontó mbonyuné bághó be Mandem achyé Efónjó Bedyere ntá bo abhen bápú bo Israel nkwó. ⁴⁶ Bábhak maknkay mbonyuné bághók ndu bobhó bárèm beyøñtak béchák béchák ebhén bó bábhiki ghók, mánđem nökø be, “Mandem atan ne ari achá!” Eku Píta arem bë, ⁴⁷ “Mandem achyé böbhén Efónjó Bedyere nkúbhé mbonyu yí achyé nyaka bhëse bo Israel. Agha ákwáy ye békáñ bë báké jwiti bhá?” ⁴⁸ Achye ye eyøn bë mánjwiti bhó ndu nnyén Yesu Kristo. Bájwítí bhø. Bárèm be Píta anchøkø ne bhø ndu mpäy manywøp.

11

Píta arem be bo abhen bápú bo Israel mánoko nkwó

¹ Bënto ne bakongo Yesu báchák atú Judéya ankem, bághók be mbøk bo abhen bápú bo Israel mánoko Eyøn Mandem nkwó. ² Mbøk bo bachi nyaka ndu nkwó bakongo Yesu abhen báte be bábhøn bésiép yëntíki mmu mbø bø bo Israel, kë ankwyá bébhak mmu Mandem. Píta ápéré nökø nsem Yerúsalem, böbhø báré ji yí mánđem nökø be, ³ “Yí eku órónj óchwé amem eket bo etak échák abhen bábhiki syep bhø kpáte šnyié nenyié ne bhó?” ⁴ Píta abho ye bégħati bhó sayri yëntíki enyiñ ené

éfákári te ndü nebhōnet bε, ⁵ “Ewak émət ndu nchí nikmuet awu etək Jopa, ngó kənó amík antífú. Ngó ndu enyiŋ éfú amfay ésep. Ebhak mbə ntēnden negho enen bákémé batí yi anwi básəbhə amík. Egháká nöká kekwót ne mε éte. ⁶ Njiŋi sayri bəghə enyiŋ ene echi are. Ngó nnya menyu ne menyu. Nnya ene anywáp ne nnya εbebe ne nnya ené éssù menie amík ne kənen. ⁷ Ngók εyəŋi ndu éghāti mε bε ‘Píta, faté, wáy nyiɛ!’ ⁸ Ke nkemē bε ‘Acha wáwák! Mbíkí re nyié enyiŋ ené épú pépép bəsí ebhe.’ ⁹ Ke εyəŋi εpet εrem ndəŋ ane ájwi εpay bε, ‘Enyiŋ ene Mandəm akə bε εmbak pépép, yɛ mmu áké rem bε εpu pépép.’ ¹⁰ Efákári enyu εyə ndəŋ érát, enyiŋ εyə épétnsem amfay. ¹¹ Nkúbhé mpok yɔ, bo batí arat bachwáp ambínywáp eket ené nchí aré. Báfú Seseria ne ntó bέ mánsət mε. ¹² Efónjó Bedyere aghati mε bε, ‘Faté səp dák ne bhə. Əké fyε ntí bέ bápú bo Israél.’ Bómayesə abhen batí átandát abhen Jopa bákōjo mε sérək Seseria, ne besə mankəm séchwe ekəré mmu wu Kənélis. ¹³ Aghati bhesé ndu yí ághó ángel Mandəm eket εyi ne ángel wu ágháti yi be ántó bo Jopa mámbiŋi mε Símun Píta bε ¹⁴ ndák ngáti yi mbok ane ákə yi andiŋi enyu Mandəm akway bəpəmə yi ne εfo εyi εnkem. ¹⁵ Nebho mbó bέgháti bhə menyiŋ, Efónjó Bedyere atwó ntá yap nkúbhé mbə enyu éfákári nyaka ne bhesé ndü nebhōnet. ¹⁶ Ntik ye enyiŋ ene Yesu Acha árérmé nyaka bε, ‘Jón ájwiti bo ne manyiɛp, ke chəŋ mánjwiti bhe ne Efónjó Bedyere.’ ¹⁷ Be bábhəŋ, ghó yeka! Mandəm achyé bōbhə nkúbhé akap ané yi achyé nyaka bhesé mpok sénókó Yesu Kristo Acha. Nchí yé nyaka agha bəchət Mandəm

mbi?" ¹⁸ Bághókó nəkə menyinj ebhen Píta áréémé menkem, manyu áchók bhə. Báre chye Mandem kənókó mandem nəkə be, "Nə Mandem achye mbi ntá bo abhen bápú bo Israél nkwo be mankway betiknsem ndú bəbú ebhap, mambən nepém!"

Nkwó Yesu abhen Antiök

¹⁹ Beyə bakojo Yesu báfú nyaka Yerúsalem eti esənjəri ene ebho mpok báwáy Stífin bataka mbaŋ ne mbaŋ. Mbok bárək kpatə atú Foníshia, báchák te Sáyprəs ne abhene fu te Antiök. Bárən nəkə nə, mangati nəkə mbok Yesu ntá bo Israél bóbhə. ²⁰ Kę mbok abhen bachi bo Sáyprəs ne abhen bachi bo Sírene bárək Antiök bábhó bégháti Mbok Ndíndí Yesu ntá bo abhen bápú bo Israél nkwo. ²¹ Acha abhak ne bhá, akwak bəyə mánoko bábhō bəkojo mbi ywi. ²² Mbok akə aghaka ntá bónkwə Yesu abhen Yerúsalem. Bátó Banábas etək Antiök. ²³ Agháká nódó áré, aghó ndu Mandem átājó bóbhə bərindu ebhi, abhón bəyə manák, abho bəfyé bhó ntí be mámbak tətəp ne Yesu, mánte kpirí mpoknkem ne ntí nenkem. ²⁴ Banábas achí nyaka erítí mmu ane asiki ntí ne Yesu sayri. Efónjó Bədyere abhak ne yí tontó. Akwak bəyə bo mánoko mbok Yesu, báchem mmuet ne bakojo bhi. ²⁵ Banábas arək ye Tásəs bέyaŋ Sől. ²⁶ Aghó nódó yi, asot yí apetnsem Antiök ne yi. Sől ne yi bábhak arə ndú mmíe nenkem ne nkwo Yesu, mántən nəkə bəyə bo Mbok Ndíndí. Chi Antiök kę bábhó nyaka bəbhiŋi bakojo Yesu be, "Nkwó Kristo."

²⁷ Mpok yo, mbok barəmē kəpinti báfú Yerúsalem barək Antiök. ²⁸ Mmu wap amot áká nnyén bé Agábəs. Ndu bətaŋ Efónjó Bədyere afate arəm be

chəŋj εrəmə nsay énkwén ndū bətək mənkəm εbhén béchí anten Mfə Rom. [Nsay yo akwén mpok Klaodiəs áchí Mfə Rom]. ²⁹ Bakonjø Yesu abhén Antiək baghoko nəkə εnyiŋ εnε Agábəs áréme, báká εyəŋ émot bε mánchwəp nkáp manto ndu bəkwak bat̄i bakonjø Yesu abhēn báchi atú Judéya. Yéntiki mmu wap abhōŋ nyaka béchye mbə εnyu amo yi atəŋjø. ³⁰ Báká εnyu εyo, bátó Banábas ne Sɔl Yerúsalem bε mándək mánchye nkáp wu ntá bōbati bōnkwo Yesu.

12

Hérəd árək ambi béchye bεyə nənyok ntá bakonjø Yesu

¹ Ndu mpok yo, Mfə Hérəd abho béchye nənyok ntá mbək bōnkwo. ² Achye εyəŋ bákém Jems manɔ Jɔn báwáy ne akparenja. ³ Aghá nəkó bε εnyiŋ εnε yí áká échyè bo Israel manják, arək ambi ne bəbə bhi, achye εyəŋ bε mánkém Píta nkwo. εyo éfákári ndū mpok Epä bret ane kebhəŋ yis. ⁴ Bákém nəkó Píta, arəm báfyé yí ekerékənəŋ. Bakwó batemé nənu ábhak anwi ndu bəbhabhéri yi mkpák ne mkpák. Yéntiki nkwo wap ábhón batemé nənu manwi. Hérəd abhón nkaysi bε Epä Nekipi émfúet, mámférε yi mántáŋ kpoŋoroŋ besí bho. ⁵ Ke εnε batemé nənu bábhábhéri Píta ekerékənəŋ, bakonjø Yesu báré níkmuet ntá Mandəm ne bat̄i yap ankəm ɛti yi.

Angεl Mandəm akʉ Píta afú ekerékənəŋ

⁶ Nkúbhé beti εbhén Hérəd áróbhé nónj chi bε nywəp nénjí mámféré Píta ekerékənəŋ mántáŋ yi besí bho, Píta abhak bhəre nénti batemé nənu bat̄i

apay, femfē nε ngem. Ngem amot abhat yi nε ntémé nenu amot ndū ebhémæt émot, achák abhat yi nε ntémé nenu anefú ndū ebhémæt échák. Batémé nenu báchák bábhak anyúbhá mámbabheri nökø ekerékenoŋ. ⁷ Angel Mandem abhesi témcgók, bediere békewén amem ekerékenoŋ. Angel akém Píta ndū nenkí anyikisi, áhémé yí arem bε, “Faté áyák!” Témté wu ngem ené échí amó Píta éyóko ékwén amik. ⁸ Angel ágháti ye Píta bε, “Fié nkú nε nkwbánya eyε.” Píta akø nø. Apet aghatí yi bε, “Bhat ndé ye amæt, koŋo me.” ⁹ Píta abho békonoŋ yi. Nefú ane báfú ekerékenoŋ, yí kerinjí bε enyinj ené ángel ákà ntá yi chí ndaká tetep. Are kaysi bε ághò nø chi kenó amik antífú. ¹⁰ Báfuét nebhæt ane babhabheri abhen mbi nε nebhæt ane abhen bákóŋo báchwæp ndu nyúbha ané mmu ăfæt anchwe etok. Nyúbha wu ánéné ndu mmæt εyi. Báfú bárók nefi, bákø baghaka ndú nkongø etok amot. Píta ápéré yinjí ángel ánánj árø yi arɔŋ. ¹¹ Píta arinjí ye bε tetep yí afuu ekerékenoŋ, arem bε, “Néne, ndínjí tetep bε Mandem ato ángel aywi ántwó ámféré mé amo Hérød nε ndū yéntiki enyinj ené bo Israel batí békø me.”

¹² Arinjí nökø enyinj ené éfákári ntá yi, afuét arøk ekeré Maria, nnø Jøn Mák. Beyä bo báchémti nyaka are manik nökø mmæt. ¹³ Píta abho bédøp nekok enen mbi. Ngøsónj ane aka nnyén bε Róda áchí nyaka mmø betok anywæp. Arøk berinjí mmu ane ádøp nekok. ¹⁴ Aghók bε chí eyøŋ Píta. Ne beyä manják, arø mbinyóp kënene apetnsem aghati bø mankem bε, “Píta achí ambinywæp téé!” ¹⁵ Bárøm bε, “Jbhokori!” Ke arøk chi ambi bégħáti bhø bε, “Chí Píta tetep.” Afø ke bareme bε, “Chi ángel

aywi.” ¹⁶ Mpok yø nkem, Píta are dep nekok. Mánéné nöká mbinywøp, bághó be chi Píta tetep. ¹⁷ Asá awó be máñchóká kpák. Báchæká kpák kpák. Abho ye bégháti bhø enyú Mandem afere yi ekerékenoŋ. Anáŋá nöká, aghati bhó be mángatí Jems ne böñkwó bachak enyiŋ ené éfákári. Arø ye bhó, arøk ebhak echák. ¹⁸ Néyí nöká, ebyøk ékwén ekerékenoŋ. Batemé nenu abhen bábhàbhéri Píta, báré makati mámbebhe nöká enyiŋ ené éfákári ne yi. ¹⁹ Mfø Hérød ághókó nöká bë bábhiki ghø Píta, achye eyøŋ bë mánján yi. Báyáŋ yí ke báke ghø yi. Hérød abhiŋi batemé nenu bhø, ábhébhé nöká bhø menyin, achye eyøŋ bë mángwáy bhó. Hérød afa atú Judéya ané yí áchi are arøk atú Seseria áchák achæká aré.

Enyú Hérød agú

²⁰ Hérød ábenti tontó ne bø-Taya ne abhen Sídøn. Eku betøk ebhø bëpay beyap nkwo bho. Bátó bhó mándók mángó Hérød. Báyámbi bághá chí Blastøs, nkémfø ane Hérød. Aka bëkwak bhø mánsókóri ne Mfø Hérød be esøŋeri émáy néntí betøk Taya ne Sídøn ne eyi. Báyáŋ nyaka bëbhak eyøŋ émot ne Mfø Hérød mbonyunø nenyié enap néfù nyaka chi atú etøk ené achi anten yi. ²¹ Nywøp Mfø Hérød afyé ndu berem kepø ne bhø nekwáy nöká, afyé nden kefø yi, achæká ndu enöká kefø arem kepø besi bøbhø. ²² Bøbhø bare bïk be, “Chi eyøŋ mandem. Puyø chi eyøŋ ené nkwaŋwaŋ!” ²³ Témté wu, ángel Mandem aguép yi neme amuet mbonyunø aró bo máñchyø yi kenoŋkó eken babhøŋø bëchyø chi ntá Mandem. Kényoŋo kényié yi, agú.

²⁴ Kε, Συη Mandem ére go éndəkə nəkə chi ambi.
²⁵ Banábas ne Səl, mánáñá nókó bəku enyiñ ené
 épókó bhó Yerúsalem, bápetnsem Antiək. Básót Jõn
 Mák, arək ne bhə.

13

Efónjó Bedyere ayap Banábas ne Səl ató

¹ Barəmē kəp̄inti ne batəŋ Συη Mandem báchi nyaka ndü Nkwə Yesu abhen Antiək. Bábhak Banábas, ne Símiən ane bábhinji bé Egírimə, ne Lusiəs ane áfú Sírene, ne Manáen ane áchí nyaka mməuerə kəmbó ane Mfə Hérəd Antipas, ne Səl. ² Ewak émət, ene báchí ndü netarénsay ne nənikíməet mánchye nəkə Mandem kənókó, Efónjó Bedyere arem bə, “Dō ká Banábas ne Səl, mámbák nyánjá ndu betik ebhən mbiñi bo manku.” ³ Bághókó nókó nə, bárók ambi ne netarénsay ne nənikíməet. Mányáha ye amo anti Banábas ne Səl manikməet, barə ye bo mandək.

Banábas ne Səl bárók Sáyprəs

⁴ Banábas ne Səl bárók mbə enyu Efónjó Bedyere ató bhə. Bárók Selusia básət achwinyén ane arəŋ ndü etək néntinyen ene babhinji bə Sáyprəs. ⁵ Báchwábhé nəkə are ndu mótkə ane bábhinji bέ Salamis, bárə áchwi nekunyén bákó etək mágati nəkə Συη Mandem aməm bəkeré nənikíməet bo Israəl. Jõn Mák abhak ne bhə, ankwak nəkə bhə. ⁶ Bárók ambi enyuyə ndü betək ne betək kpát bákinji etək néntinyen Sáyprəs eyə enkəm báchwəp Pafəs. Bátéméri mmu Israəl aré ane achi mǔnjə ke äpù bapu bέ achí ndəmekəp̄inti Mandem. Aka nnyen bέ

Ba-Jesus. ⁷ Achí nyaka mpoknkem ne góbhano etok eyo ane aka nnyén be Sejós Paólós. Sejós Paólós abhak ndiñindak. Abhiñi Banábas ne Söl mbonyune áyàn nyaka nkwo bëghok Eyøn Mandem. ⁸ [Nnyén Ba-Jesus nechak nechi nyaka bé Elímas no chi münjo ndu eyøn Grik.] Elímas münjo abho békem epáítí ne bhø ndu yi áyàn békø góbhano áké kojo mbi Yesu. ⁹ Betan Efónjó Bedyere bëbhak ne Söl ane nnyén eni néchák néchí nyaka bé Pöł. Pöł atep yi amík amuet, ¹⁰ arem be, “Wø mmø Satan! Wø mmu ópábhé yëntiki enyiñ ene echí chak besí Mandem. Wø mmu bapu ájwí wó menie. Ópú rø békø mbi Mandem ane achí chak ambak ñótínjotí?” ¹¹ Diñjí be awø Mandem ákwén wø amuet néne. Ne chøj amík áneme wø, óképeré kwáy bëghø mbañ ndü mbijí mpok. Témté wu, nebháñ nékúti yi amík ejuri ékwén yi besí arøbhø nemeri néméri ambebhø nøkø mbák mmu achí ane ákway békem yi awø ánjá yi mbi. ¹² Góbhano ághó nòkó enyiñ ene éfákári, anoko Mbok Ndíndí éti Yesu. Ebhak yi maknkay bëghok menyinj ebhen bátøñ éti Yesu Acha.

Pöł ne Banábas bárøk Antiøk atú Pisídia

¹³ Pöł ne bo abhen bákø ne yi bachwe etok Paføs, bákó anyén anyén barøk bágháka Péga atú Pamfilia. Jón Mák arø bhø are apetnsem Yerúsalem. ¹⁴ Bárø Péga bárøk ambi kpát báchwóp Antiøk atú Pisídia. Egháká nòkó nywøbhé neywëmuet bo Israël, bárøk bachwe ekeré nenikímuetí báchøkø amik. ¹⁵ Bápáy nøkø Ékati Mandem mbø enyu Moses asinjí ne ene éfú ndü basinjí baremë kepiñti, bø batí ekeré nenikímuetí eyø bátó mmu be ángatí

bəPɔl bε, “Bɔma, mbák băbhəŋ̊ enyin̊ ené ekway bεfyε bhesε ntí, ghatí ká bhesε.” ¹⁶ Pɔl afate yε asá nε awɔ bε bo manchəkɔ kpák. Abho yε bεrem bε,

“Bo Israël ne bo bεtɔk bέchák abhεn báchày Mandem, ghók ká! ¹⁷ Mandem bo Israël ayap nyaka bachimbí bhesé akə nneréket bō bhesé áchik mpok báchí mankɔ amem etɔk Ijip. Mandem aferε bhó ndu kesem aré ne betan̊ εbhi εbhεn bεyā bεcha. ¹⁸ Ndú mamié besa bεpay, abhak ne bhó amem baso, abhón̊ εkébhéntí ne bhɔ. ¹⁹ Mpok babhəŋ̊ bέchwe etɔk Kánän akə mánáŋa maneréket bo tandrámøt ane achi are, achye bo Israël mmik Kánän. ²⁰ Ndú mamié ankem ané bɔ báchókɔ etɔk Ijip ne ané báchí amem baso ke báchwe Kánän ábhák mbɔ mamié besa bεbay nsem byo (450). Achye yε bhɔ batan̊ manyé ne bɔ babhak kpáte ndú mpok Samuel ane achi nyaka ndemekεpínti Mandem. ²¹ Egháká nökó mpok bábhébhé yε Samuel bε áchye bhɔ mfɔ, Mandem ayap Sɔl, mmɔ Kish. Kish afú ndú nneréket Benjamin. Sɔl abhak mfɔ wap ndú mamié besa bεpay. Kish afú nyaka ndu nneréket Benjamin. ²² Mandem áferé nökó yi ndú enökó kefɔ, ayap Debhít bε ambak mfɔ wap. Mandem arem eti Debhít bε, ‘Debhít mmɔ Jése, chí mmu ane mbón̊ maŋák ne yi, mmu ane apú nök bεkə yéntiki enyin̊ ené ndémé yi ankə.’ ²³ Mandem akə εbhárémo Debhít ambák Mpemē bo Israël békón̊o bariɛp ami ntá bachimbí bhap. Mpemē wu chí Yesu. ²⁴ Jɔn anáŋ ayambí aghatí nyaka bo Israël mankem bε mántiknsem ndú bεbá bhap mámpetnsem ntá Mandem bε yi anjwiti bhɔ, ke Yesu antwɔ. ²⁵ Eróbhé nökó kékwo t bε Jɔn anaŋa

bətik əbhi, abhēp bo bε, ‘Băkáysí bέ mε kε nchí Mpemē anε ábhóñjó bétwəkε? Chao! Puyέ mε! Ghók ka, yí átwò mε ansəm, ne mbíkí kway mbɔj mmu anε áchoti, bəfərε nkwo bhánya bəkak əbhi.’”

26 Pɔl apət arəm ntá yap bε, “Bɔma, bəbhárébhə Abraham, ne beká bo betək béchák abhen báchày Mandəm, chi ntá yesε ke Mandəm átó ye ntó εnén néghàti bhesε enyu εnέ yi akway bəpemē bhesε!

27 Bɔ Yerusaləm ne bōbatí bhap bábhíkí sət nyaka Yesu mbə Mpemē anε Mandəm átó. Eku bátanj yi, bakpət manyé yi bε babhəj beway yi. Ne ndu bákú nə, enyiŋ εnε baremē kəpinti bárémē nyaka əti yi éfú tətəp. Ne yo ke bɔ bápày nyaka yəntiki nywəbhé neywəmət εnap.

28 Yəndu bábhíkí ghó ntí anε bábhóñjó bérəm bε mangway yi, bárəm bε Páilet andə mangway Yesu.

29 Ne mánánjá nökó békə yəntiki enyiŋ mbə enyu Əkáti Mandəm érémē əti yi, báférε yi amfay əkotákáti barək babhərε aməm nnəm εnén bághókó ndu setárébhé.

30 Yε nə, Mandəm akə yi apətnsem ndu nepém.

31 Ne ndu bεyá manywəp are bhesi besí bo abhen bálkə nyaka ne yi bəbho Gálili kpatə Yerúsalem.

Bóbhə kε báchí batísíé bhi ntá bo Israél.

32 Banábas ne mε sétwə fá bégháti beka Mbok Ndíndí bε bariəp amən Mandəm afyé nyaka ne bachimbı bhesé,

33 akə mó afū tətəp ntá yesé bəbháré bhó bhap, ndu áká Yesu apərensem ndú nepém.

Mandəm akə bariəp εmə afū tətəp mbə enyu əchi aməm Əkáti Bakway, bəbhók bəpay bε Mandəm arəm bε:

‘Wə əchí Mówa,

ne əchən nchí rəm kpoŋoroŋ bε Nchí Etayε.’

³⁴ Ne béyinjí nekʉ ane Mandem akʉ Yesu ámpetnsem ndū nepém enyu ene yi ápu pere gú, Mandem arem nyaka bέ: ‘Chəŋ nchyé bhe áfók mbə enyu mfyé nyaka barięp ne Debhít ne njet yi ne ébhəŋ bəbhak enyu εyo.’ ³⁵ Ne ndu bérəŋ ambi, échí nebhæt achák amem Ékáti Bakway bε Debhít arem ntá Mandem bε, ‘Opú rə chəŋ Mmu ane áchyé nepém eni ntá yε ámpó amem nnem.’ ³⁶ Mandem abhíkí rem nyaka menyinj εbhən chi ēti Mfɔ Debhít mbənyunε Debhít ánáhá nókó betik Mandem áchyé yi ánká fá amik ndu ayi mpok, agú akonjo bachimbí bhi. Apɔɔ ndū nnem. ³⁷ Mandem arem nyaka chi ēti mmu achák, ane yi áká ápérénsem ndū nepém ane mmæt ayi abhíkí pɔɔ. ³⁸ Bóma díní yε ká bέ chí ēti Yesu ke Mandem áfòjori bεbú mbə enyu séghàti bhe. ³⁹ Díní ká bε yε agha ane ánókó Yesu, Mandem ăsót bε yi achi chak besí bhi. Ebhé Moses épú kwáy békʉ no ntá mmu. ⁴⁰ Sot yeka mpok bέ enyinj ené baremē kepinti básinjí éké fakari ne bhe. Nó chi enyinj ené básinjí bε, ⁴¹ ‘Bέ bho bábyák enyinj ene Mandem árem, yinjí ka mban sayri, mambák maknkay, ne mangu, ne ntí bέ mékʉ enyinj ndu manywɔp ayeka, ene yε mangatí bhe, bapú noko wawak!’ ”

⁴² Enε Pɔl ne Banábas báfù ndū ekeré nənikímætí bo Israel, bo báre nik bó mmæt bέ mámpetnsem mandók ambi beghati bhə menyinj εbhən ndu nywəbhé neywemæt enén nétwò ambi. ⁴³ Bo báfú nókó ekeré nənikímætí, bεyá bo Israel ne bo abhen bápu bo Israel ke báchày Mandem, báré konjo Pɔl ne Banábas. BoPɔl básémti bhó bέ mánté kpirí, mändəkə no kə chi ambi begħəkə mmæt ndu

bərindu Mandəm.

44 Egháká nökə nywəbhé neywəməet enen nékđo, etək enkəm étwó bēghok Əyən Mandəm. **45** Ke bo Israəl bághó nökó ndü ngémətay bo báchəm aré enyu eyə, bábhón bəyə mpabhamík ne bəPəl. Bábhó besəkəti Pəl mánkəmə nökə epáítí ndu yéntiki enyiñ ene yi árəm. **46** Eyə ékú Pəl ne Banábas bábhó bérəm kəbhən bəcháy be, “Bě bo Israəl ke səbhónjó bəyáməi bēgháti Mbok Ndíndí ane áfú ntá Mandəm. Ke təndu băbyák yó, ne băyínjı mməet ayeka bé băbhíkí kwáy bo abhən bábhón nepém enen nebhiKİ bhən ngwénti, sérə yə be ne sérən ntá bo abhən bápú bo Israəl ne yə. **47** Enyu eyə ke Mandəm Acha ághátí bhəse senku, mpok áréme be, ‘Nku wə ómbák erónjó ntá bo abhən bápú bo Israəl, bé ndü betən Mandəm, ónkvak mmik nkəm ambən nepém.’ ”

48 Bo abhən bápú bo Israəl bághókó nökó nə, bábhən bəyə maňák, bábhó bəchye bakak ntá Mandəm čti eyən eyi. Ne abhən Mandəm áyábhé bé mámbónj nepém enen nebhiKİ bhən ngwénti, mánoko Mbok Ndíndí čti Yesu. **49** Əyən Mandəm étáka atú etək wu ankəm. **50** Ke bo Israəl abhən báchi aré mányıkisi batı bőbatı etək eyə ne maném bagħəré abhən mánókó Mandəm. Bákə bo báchye Pəl ne Banábas nenyok kpát bábók bhə báfá atú etək eyap. **51** Pəl ne Banábas bákwét mfok etək eyə ane áchí bhə bekak betən bé chən Mandəm antáñ bőbhə ndu enyiñ ené bó bákə. Báfa báré rón İkóniəm. **52** Bakonjo Yesu abhən etək Antiək, bájwi ne maňák ne Efónjó Bədyere abhak ne bhə sayri.

14

Pəl nə Banábas bágháti Eyəŋ Mandəm aməm etək Ikóniəm

¹ Pəl nə Banábas báchwábhé nöká Ikóniəm, bárək báchwe əkeré nənikíməetí bo Israəl baghati Mbok Ndíndí Yesu are. Efónjó Bədyere abhak nə bhə. Əká bəyə bo mánóko. Bo abhen mánóko bábhák bo Israəl nə bo betək bəchak. ² Kə bo Israəl abhen bábhikí noko mbok Yesu bábho berəm bəp̄j mənyinj ebhen mənyikisi batı bo abhen bápú bo Israəl. Báróbhə bé chí ntí nə bhə. ³ Pəl nə Banábas bábhak Ikóniəm ndu erəri mpok mángati nökə bo mbok Acha kpoñoroj kəbhəj bəcháy. Mandəm are tónj bo Ikóniəm kpoñoroj bē mbok ane bō Pəl bágháti bho əti berəndu əbhi achí tətep, akə nə ndu áchyé bhó bətaŋ békə mənyinjí maknkay. ⁴ Etək əkóre bəbhe bəpay, mbək bábhak ansem bo Israəl, bo báchák bábhak nə bənto Yesu. ⁵ Mbək bo Israəl nə abhen bápú bo Israəl báchéṁ nə bō batı bəp̄j báká eyəŋ émot bə mánchyé bənto Yesu esənəri nə bə mantəmti bhə nə batay mángwáy. ⁶ Bənto báriŋi nöká nkaysi yap, bábhəj bárək atú Likáonia, ndu betək Lístra nə Débe nə mbaŋ əne əchi kəkwət are, ⁷ mángati nökə Mbok Ndíndí əti Yesu.

Pəl nə Banábas bábu mbénti etək Lístra

⁸ Mmuñú achí nyaka etək Lístra. Abhak mbénti te nəbhe eni. ⁹ Əwak émot, abhak chókó anta nökə batú ndu enyiŋ əne Pəl árəm. Pəl ayinjí yi dž̄, ághó bē yí wu anókó bē Mandəm ákwáy bəbú yi. ¹⁰ Pəl arem nə eyəŋ etənjataŋ bə, “Faté tē chak!” Afate kpərep abho békə. ¹¹ Ngém̄tay bo abhen bachi are bághá nöká enyiŋ Pəl áká, bábhó bəbik ndu

εyoηjótak εyap, εyoηj bō Likáonia mandemē nəkə bε, “Bəmandem básət mməet bakwāñwaŋ bátwə fá amik ntá yεsε!” ¹² Bárém bέ Banábas chí mánđem ane áká nnyén bέ Sús, nε bε Pől chi mánđem ane áká nnyén bέ Hemes mbənyunε yí ke achi nyaka ndemē kεpi. ¹³ Ekerákap mandem nsé Sús échí nyaka nεfí bεfəet nkok etək. Nchiakap mandem nsé Seus asət maném mpəoŋ nε bəchuchu abhen mání arək antí etək mbənyunε yí nε ngém̄tay bhó abhen báchi are báyāŋ nyaka bεchye akap ntá Banábas nε Pől. ¹⁴ Ke Banábas nε Pől, bōnto Yesu, bághókó nókó εnyiŋ εnε bōbhə báyāŋ bεku, batı achən̄ti bhə amem kpát bádákati nden éyap aməet. Bájet báchwe amem əká bo εyo nε báří mánđemē nəkə bε, ¹⁵ “Bəta, ndaká yi bákə εnyunε? Séchí nkwo chi bakwāñwaŋ mbə bhe! Sétwə fá bégháti bhe Mbok Ndíndí ēti Yesu bέ mántik nseм ndü menyiŋ εbhən bεbhíkí bhən̄ nsay mántwó ntá Mandem mmu áchyè nəpém. Yí ke ághókó mfay nε mmik nε manyén nε menyiŋ menkem εbhən bεchi aré. ¹⁶ Ndu mpok ane áfəérē ansem, aró nyaka bo betəkó mmik mankem mánkə mbə εnyü bákóná. ¹⁷ Yě nə, abhíkí rə nyaka betəŋ kpoŋorən bέ yí áchí. Akə bεrítí menyiŋ. Yí ke ákə manyiεp ámfú amfay nε áchyè mbwət ndü ayi mpok, anchye bhe nənyié, anchye maŋák.” ¹⁸ Pől nε mməere ywi bárem menyiŋ εbhən békə bo bhə mágó bέ bō nkwo báchi chí bakwāñwaŋ. Yě nə, bábhíkí kwáy bεchye tə mbi bέ béké chye bhó akap ané babhən̄ bεchye chi ntá Mandem.

¹⁹ Ke ébhíkí tat, mbək bo Israel báfú Antiok ane atú Pisídia, báchák báfú Ikóniøm. Báká bεyə bo mánká nε bhə. Eku bátēmti Pől nε batay, básu

bárək bárə antí etək nε nkaysi bé anáŋ agu. ²⁰ Kε mpok ane bakonjø Yesu báróŋjø are bákap yi, afate apetnsem etək Lístra nε bhó. Néyí nókó, Banábas nε yi bárə bárək Débe.

Pöl nε Banábas bápətnsem Antiək amem atú Síria

²¹ Pöl nε Banábas báre ghati bo Mbok Ndíndí éti Yesu amem etək Débe. Bεyā bo mánoko nε bábhø békónjø Yesu. Bø Pöl bápət yε nsəm Lístra nε Ikániom nε Antiək ane Pisídia. ²² Báré fyé bakonjø Yesu ntí mbaŋ εyo εnkem máñchye nøkø bhó manié bé mándók ambi bête kpirí ndø nesikínti εnap nε Yesu. BøPöl bágháti bhó bø bábhøn begħo bεyā esənjarí ke māñchwe ndø nεpém εnén Mandem ābhák Mfø wap. ²³ Pöl nε Banábas báyap bø batí ndu yentiki εkeré Mandem. Báfyé bhó amo Yesu Acha mmu bø básíkí ntí nε yi ndu nεnikímhet nε nεtarénsay.

²⁴ Báfæt yε atú Pisídia, bárək atú Pamfilia. ²⁵ Aré, bágháti mbok Yesu amem etək Pega. Báfá Pega basep bárək Atália. ²⁶ Básót achwínyén befu Atália bápətnsem Antiək. Amem etək Antiək kε bønto Yesu mánikímhet éti Banábas nε Pöl bø beríndu Mandem mémbák nε bhø ndø bεtik εbhøn báká ke bápətnsem Antiək. ²⁷ Báchwóbhé nókó Antiək, babhiŋi Bø nkwó Yesu báchəm nεbhæt amo. Bágháti bhó mənyiŋ mənkem εbhøn bø báká ndu bətanj Mandem, nε εnyu Mandem ánéné mbi bé bo abhøn bápú bo Isræl mánsíkí ntí nε Yesu. ²⁸ Babhak aré nε bakonjø Yesu ndø mpøy bataŋ.

15

Bōbati nkwo Yesu bákem echeme egho Yerúsalem

¹ Bo báfu Judéya bátwó Antiök bábhó bétəŋ bónkwó Yesu mánđemē nəkə bε, “Mandem apú kway bérémē mmu mbák babbiki syep yí bekojo ebhé Moses.” ² Pöl ne Banábas bákém etanjtí ɛpúítí ne bhó čti ndaka wu keghó ntí. Eku baka εyoŋ émöt bε Pöl ne Banábas ne mbok bakojo Yesu abhen Antiök mánđók Yerúsalem, mángó bōnto ne bōbati nkwo Yesu čti ndaka wu. ³ Bafa bare rəŋ mbə εnyü nkwo Yesu bátó bhó. Ené bárəŋ atú Foníshia ne atú Samária, báre téé ndü bétək ebhén bəchi ambi mángati nəkə bónkwó bέ bo abhen bápú bo Israel mánóko mbok Yesu nkwo. Eyo échyε bakojo Yesu bεyá maŋák. ⁴ Báchwábhé nəká Yerúsalem, bónkwó, ne bōnto Yesu ne bōbatí etək básət Pöl ne Banábas ne bo bachak ne maŋák. Pöl ne Banábas bágháti ye bhó menyinj mənkem ebhén Mandem ákwáká bə manku. ⁵ Ke mbok bakojo Yesu abhen bachi bónkwó Fárisi bághókó nəká no, báfate babho bérəm bε, “Bábhəŋ bεsyep bə, mángati bhə bε mámbərə bəbhé Moses.”

⁶ Bōnto Yesu ne bōbatí bapet bachokə bεyinjí ndaka wu. ⁷ Bátát nəkə aré ndu bárəm ndaka wu, Píta afate aghati bhə bε, “Bóma, báriŋjí bε Mandem anáŋ ayap me nénti enəka te mpok ane áfáéré ansem bέ ngati Mbok Ndíndí čti Yesu ntá bo abhen bápú bo Israel bέ bó nkwo mangok, mánoko. ⁸ Ne Mandem mmu arinjí batı bo mankem, atəŋ kpónjórón bέ bo abhen bápú bo Israel bákway ménóko nkwo. Akə nə ndu áchyé bhó Efónjó Bεdyεrε nkúbhé mbə εnyu yi achyε nyaka bhεse. ⁹ Afonjori

bəbú bhap ndu básíkí nti nε Yesu nε akε tónj bé bəsə
bo Israel séchí kekúrí nε bhə. **10** Ntí ane băyàŋ yε
məmə Mandəm, bégħo mbák chəŋ yi ambé nti achí
bé yí? Ndaká yí băchyè batu ane yε chi bachimbí
bhəsə babbiki kway nyaka bəpəkə ntá bo abhen
bachi bakonjø Yesu? Yε chi bəsə nkwo səbhiki kway
bəpəkə batū yø. **11** Ebhíkí rí békə nø! Sénoko bé
Mandəm ăpəmə bhəsə chí ăti berindu ebhen Yesu
Acha átójó bhəsə nε nkúbhé enyu yø ke ăpəmə bo
nkwo.”

12 Píta áréem nókó nø, echemə enkəm ékwén
kpák ndu béghok ndu Banábas nε Psl bághati
bhə ăti menyinjí maknkay ebhen Mandəm áchyé
bhó bətaŋ, báká nənti bo abhen bápú bo Israel.
13 Mánanjá nókó bérəm enyiŋ ene bárəm, Jems afate
abho bérəm be, “Bōma, ghók ká enyiŋ ene mérəm!
14 Símiən anaŋ ághátí bhəsə enyú Mandəm ábhó
bətaŋ bé akəŋ bo abhen bápú bo Israel nkwo, nε
ayap mbək eyap be mámbák bōbhi. **15** Nε enyiŋ ene
yi árémē éko ndəŋ amət nε menyinjí ebhen baremē
kepinti bárémē mbə enyu básinjí be **16** ‘Ansem mpok,
chəŋ mpətnsem mpət ntee eket Debhít ené ékwéné.
Chəŋ njoŋ eket ené ébáy mmət amik nkə yø empət
ente. **17** Chəŋ nkə nø be bōbħo mankəm mámbo
beyan mbi bétwə ntá ya, yε chi bo abhen bápú bo
Israel, mankəm abhen mbínjí be mámbák bōbħa
nkwo. **18** Nø ke Mandəm Acha mmu akə bo mándiŋi
menyiŋ ebhen arəmə tesáy.’” * **19** Jems arək ambi
bérəm be, “Ndu nkaysi aya, séképerə sənjəri bō
abhen bápú bo Israel abhen bátwə ntá Mandəm.

* **15:18** Yiqi əkáti Emos 9.11-12 nε Aisáya 45.21.

²⁰ Sénsínj chí əkáti séngáti bhə be báké nyié nenyié ne nya ane áfú ndü akap ane báchyé ntá mandəm nsé, ne be mándə əpúsí, ne be báké nyié nya εnέ manoŋ amap ábhíkí rəŋ amik, ne be báké nyié manoŋ. ²¹ Sénsínj bó no mbənyune bábhə bəpay bəbhé Moses əbhén aməm bəkeré nəníkíməet bo Israəl təntəp, ndu yəntikí nywəbhé neywəməet, ne bo yəntikí etək báriŋjı bhə.”

Básinj əkáti ntá bőnkwó abhen bápu bo Israəl

²² Bənto Yesu nə bəbatí ne bőnkwó Yesu mankəm bághó bé chí erítí nkaysi. Báká eyəŋ émət bə mánjáp bo mánto Antiək ne Pəl ne Banábas. Báyáp ye Sáilas ne Júdas ane nnyén eni néchák néchí bə Básabas. Bə batí apay bábhak bəbatí nkəw Yesu. ²³ Əkáti εnέ báchyé bhó mändók ne yə éré rəm bə, “Besé bənto Yesu ne bəbatí ne bőnkwó Yesu mankəm sékəka be bəmáyəsə abhen bápu bo Israəl awu Antiək, ne abhen Síria ne abhen Sílisha. ²⁴ Séghok bə mbək bo báfu fá ntá yesé batwə awu ne netónj enap bəchye bhe εsəŋjəri ne bafye bhe εbyək anti εnέ sébhíkí tó bhó. ²⁵ Etí yə ke séchókó, sekə eyəŋ émət bé sénjap bo sénto ntá yəka ne abhen əkəŋ abhesə, Pəl ne Banábas, ²⁶ bo abhen báká newú etí Acha ywəsə Yesu Kristo. ²⁷ Sétə ye Júdas ne Sáilas ntá yəka. Mǎnaŋ mǎngáká awu chəŋ mǎngati bhe besí ne besi nkúbhé menyinj əbhən sénsinjí aməm əkáti. ²⁸ Echí bē sébhəŋ nkaysi amət ne Efónjó Bədyərə bə sékə chye bhe batu áchák ane acha bəbhé əbhən bəbhónjó bəbhərə. ²⁹ Nə chi bə báké nyié nenyié εnen nefü ndə akap ane báchiε ntá mandəm nsé, ne báké nyié manoŋ, ne yə chi

nnya anε manoŋ ami ábhíkí rɔŋ amík. Ne bε mǎndó εpúsi. Mbák mǎndó menyin εbhén, chɔŋ émbak eríri ne bhe. Mǎnchəkɔ sayri.”

30 Böbhö batı anwi báfa Yerúsalem barɔk Antiɔk. BɔPɔl bábhíŋi nkwo Yesu báchéṁ nεbhæt amɔt báchye bhɔ ɛkáti εnε bapɔkɔ. **31** Bápáy nɔkɔ yo, manié amen áchi amem éfyé bo Antiɔk ntí, bábhɔŋ maŋák. **32** Júda ne Sáilas babbak baremé kεpínti. Bágháti bönkwɔ Yesu bεyá menyin ndu bεfyé bhó ntí ne békawák bɔ mántaŋ ndu nεsikínti εnap ne Yesu. **33** Báchóká nóká aré ne bhó ndu mómbiŋí mpok, bönkwɔ Yesu bátík bhó, ne maŋák bε mámpétnsem Yerúsalem ntá bo abhen bátó bhó. **34** [Kε Sáilas akh ntí bérɔp Antiɔk.] **35** Pɔl ne Banábas bárɔp Antiɔk. Aré, báre tóŋ, mángati nɔkɔ bo εyoŋ Acha ne bεyá bo báchák nkwo.

Akóré ákwén nentí Pɔl ne Bandbas

36 Ǝwak émot, Pɔl arem ntá Banábas bε, “Sémpetnssem ndu yéntiki etɔk εnε ségháti εyoŋ Acha are séngó ndú bönkwɔ báchí.” **37** Banábas are yán bέ mánsót Jón Mák yí ándók ne bhɔ. **38** Kε Pɔl kɔka bέ échi sayri bésot yi mbɔnyune aró nyaka bhɔ etɔk Pamfilia εnε bábhíkíre naŋa betik εbhap. **39** Eti yo, Pɔl ne Banábas bákém bεyá εpáítí kpát akɔrε akwén nentí nap. Banábas asot Jón Mák báchwe achwínyén, bárɔk Sáyprɔs. **40** Ke Pɔl ayap chi Sáilas. Bönkwɔ Yesu mánikmæt be beríndu Acha mémbak ne bhɔ. **41** Pɔl asot Sáilas bárɔk Síria ne Silisha εnε yi afyé ntí nta bakwɔ Yesu abhen báchí are ntí.

16

Tíməti arək ne Pől ne Sáilas

¹ Pől ne Sáilas barək baghaka Débe ne bafu nəkə are barək Lístra. Nkoŋo Yesu amət abhak aré ane áká nnyén bé Tíməti. Máyi abhak mmu Israél ane ánókó Yesu, ke aywi chí abhak mmü Grik. ² Bónkwə abhen Lístra ne Ikóniəm bárəm nyaka eriri éti Tíməti. ³ Éká Pől are yan̄ besöt Tíməti bε andək ne bhə. Akə yε básyép yi mbənyunε bo Israél bachi nyaka ndü bətək εbhə ne báriñi bε chi Tíməti achi chi mmü Grik. * ⁴ Arək yε ne Pől ne Sáilas. Ndu bárəŋ, mángati nəkə bo ndu yěntiki etək εnε bachwəbhə are menyin̄ εbhən bōnto ne bōbatı etək abhen bachi Yerúsalem bárémé, ne mánsemti nəkə bhó bε mámbərε bəbhé εbhə sayri. ⁵ Eyə ekə bakwə Yesu bárək ambi bésiki ntí ne Yesu, ne mpăy yap anjá andəkə nəkə chi ambi.

Pől aghá kənó amík anti fúú bε babhīñi yi ndü etək Masidónia

⁶ Pől ne Sáilas ne Tíməti baghat bafuet atú Friijia ne atú Galéshia mbənyunε Efónjó Bedyere abhkí ka bε mángati bo Eyəŋ Mandəm atú Esia. ⁷ Bágháká nöká kékwát ne ndiere εbhi Mísia ne Bitínia, báré yan̄ berəŋ atú Bitíni, ke Efónjó Yesu keka bó mändók. ⁸ Éká baghat bafuet atú Misia, bárək Troas. ⁹ Aré, Pől aghá kənó amík antifú ne beti ndü mmu Masidónia áté ánìkmuet andəm nəkə ntá

* **16:3** Bo Israél bachi nyaka Lístra ne Ikóniəm. Ndu Pől áyāŋ bε bo Israél mangok εnyin̄ εnε yi ághàti bhə, akə básyep Tíməti. Bo Israél báriñi nyaka bε babhkí syep Tíməti mbənyunε εtayi achi nyaka mmu Grik, ke máyi mmu Israél.

yi be, "Twó fá Masidónia kwak bhëse!" **10** Pöl ághó nákó kënó ekə, séká bé Mandëm abhíñi bhësé séndók séngátí Mbok Ndíndí ntá bō atú Masidónia. Témté wu, Mmë Lukas nchëm ne bhø sétónji mmuet bérónj aré. †

Lidia anoko Mbok Ndíndí eti Yesu etok Filipi

11 Séchwe áchwi ane áròŋ Troas. Sérök téé ségháká Samótras, etok ené nnyén nékábhé. Egháká nákó ntinywəp, ségháká Neápolis. **12** Séfú nákó aré, sekə amik ségháka Filipi. Filipi abhak etok egho atú Masidónia, ne abhak anten Mfɔ Rom. Sébhak Filipi ndu mpay manywəp. **13** Egháká nákó nywəbhé neywëmuet bo Israël, séfú amem etok sérök angokonyén ndü nebhuet ane sékáysí bé bo báchém are ménikmuet. Séchíkə amik séndem nákó kepi ne baghøré abhen báchémtí aré. **14** Ngöré amot ane aká nnyén be Lídia afú etok egho ene babhiñi be Tiatíra. Abhak nkösíe ndü nden ené échí mmuet chu ne éyá nkáp. Achye nyaka Mandëm kënókó. Mandëm akü yi anene ntí eni aghók sayri ne anoko enyiñ ene Pöl árem. **15** Bájwiti yi ne *efo eyi. Anik bhëse mmuet arem be, "Mbák bäsot me mbə mmü ane ánókó Yesu tetep, twó ká chokó eket eyá." Anyiere bhësé enyu eyə kpát sérök.

Báfyé Pöl ne Sálias kënøj etok Filipi

16 Ewak émót, ené séròŋ ndü nebhuet nenikímuet, sétéméri móngəsój ane áchi nsem. Efónjó ebáebü ebhak ne yi ékú are rém menyijñ ebhen bébhöjø befakari. Eyə échyè nyaka bo abhen bábhönjó yi bøyä nkáp. **17** Aghó nákó bhëse ne Pöl, abho

† **16:10** Lukas mmu asinjí ekáti ené achem mmuet ne bøPöl, are ko ne bhø.

bekonjo bhesé ambiki nökə bε, “Böbhən chí bō betok Mandem mfay! Bághati bhe enyu Mandem ápemə bho.” ¹⁸ Arək ambi békə nə ndü bεyă manywəp kpát ntı nébē Pöl, ayibhiri mmuet asáy efónjó ebábu εnε échí ngosónj wu amuet bε, “Ndü nnyén Yesu Kristo nchí ghati wə be ómfú yí amuet.” Témíté wu efónjó ebábu yo éró ngosónj wu.

¹⁹ Ndu efákári nə, bo abhen bábhónjó yi bághó bε mbí wap bebhən nkáp áchənti. Bákém Pöl ne Sáilas, báya gbaka gbaka bárək nefisiε, besí bōbatí etək, amem ekeré manyé. ²⁰ Bágháká nöká aré bárem bε, “Böbhən chí bo Israél ne báchyè esənəri amem etək eyesé. ²¹ Bátən bhesé bəpiñítək ebhéen ebhé eyesé ébhíkí ka bε sénkónjó. Séchí bo Rom ne sépú kwáy békónjó bəpiñítk ebhap.” ²² Bεyă bo abhen bachi aré bacheṁ ne bō ngosónj wu bebhət bəPöl barak amuet. Bataŋá manyé báhyé εyən, báyók bō nden amuet ne bádén bō ne bækpa. ²³ Bádén nöká bhó sayri, báguep bhó ekerékenəj, bágháti mmu anε ábhàbhəri ekerékenəj bέ ánsót mpok bέ báké bue. ²⁴ Mbabhəri wu ághókó nöká nə, asət bhó, arək afyé ndu móket anε achi tε amem. Báfyé bhó bəko bəkak. ^{‡ 25} Ke égháká nöká mbə néntibhəti, Pöl ne Sáilas babho menikmuet mánkway nökə bakwáy ndu bəbiti Mandem, batí bökənəj bachak mángoko nökə. ²⁶ Bápere ghó nenyikisi mmik nékwén, kpát mmik anε bátē ekerékenəj aré anyikisi. Babhinywəp ánénə ndü mmuet yap témté, ngem εnε bafé bökənəj ne yo ékánjári enkem, ékwénti amik. ²⁷ Mbabhəri

^{‡ 16:24} Bəko: Chi mbinjí menək εnε bo Rom bágwət nyaka bo bəkak bε báké bue mamfu ekerékenəj.

εkerékenoŋ afate. Aghó nókó babhínywəp fúfú, akaysi bé bōkenoŋ mankem bábhæ. Agwəp ak-parenja ywi ndu bəway mmæet. ²⁸ Ke Pöl abik arem bε, “Jké way mmæet. Besé mankem séchi fá!” ²⁹ Mbabhéri wu arem bé mántwó yí ne erónjó. Bátwó nókó ne yó, arók εkerékenoŋ ntiét ntiet akwén ndú bekak Pöl ne Sáilas angwəre nökə ne bəcháy. ³⁰ Asot ye bó nəfi abhép bó bε, “Bətá, chəŋ nkə yi ke Mandem ampeme mε?” ³¹ Bákéme yí bε, “Nokó Yesu Acha ne chəŋ Mandem ampeme wə ne εfo eyε εnkem.” ³² Bə Pöl bágháti ye yí ne εfo eyi Mbook Ndíndí eti Yesu Acha. ³³ Nkúbhé bəti εbhə, asot bhó témté aso bəfæet εbhap. Pöl ne Sáilas bájwiti yi ne εfo eyi εnkem. ³⁴ Asot ye bó εket εyi achye bhó nenyíé. Yi ne εfo eyi εnkem bájwi ne manják bε mánóko Mandem. ³⁵ Néyí nókó bō batí εtək bátó bō mbīŋ nkú ntá mbabhéri εkerékenoŋ ne εyəŋ bε, “Dō bōbhə mändök!” ³⁶ Mbabhéri ághókó nókó nə arók aghati bəPöl bε, “Bōbatí báto εyəŋ bε ndə bε mändök. Bākwáy ye berəŋ. Mánkə sayri.” ³⁷ Ke Pöl arem ntá bo mbīŋ nkú bε, “Báway bhesε ne mantem besí bho, mámεse bhesé εkerékenoŋ εnε bábhiki taŋ bhesε yéndu sechi bō Rom. Néne, báyàŋ sémfú séndök bhésé bhésé? Wáwák! Bó babhəŋ bōbatí bábhəŋ bétwə ndu mmæet εyap mámferε bhesé.” ³⁸ Bō mbīŋ nkú bápetnsem baghati bōbatí εnyīŋ εnε Pöl aremε ne bághókó nókó bε Pöl ne Sáilas báchí bō Rom, bəcháy bəkem bə. ³⁹ Babhəŋ bōbatí bárók ye máníkmæet ntá Pöl ne Sáilas bε mámferεjórí bhó. Báfere ye bəPöl εkerékenoŋ, máníkmæet ntá yap bε mändök εtək εyap. ⁴⁰ Pöl ne Sáilas báfú ye εkerékenoŋ, bárók εket

Lídia. Bátéméri bónkwó Yesu aré báchíe bhó manié nē báfyé bó nti. Báfá yé etók eyo.

17

Enyij̄ eñé éfákári Tesalónika

¹ BoPöl bárök báfuet betók Amfípolis ne Apolónia báchwop etók Tesalónika, nebhuet ane ekeré nenikimuetí bo Israel echi. ² Pöl arök achwe amem ekeré nenikimuetí eyo. Yéntiki ebhak yi áróñó, enyu eyo ke yi ákà nyaka. Ndú bəsənde barat are fyé mbok ne bhó ndu békə bə mámbən nejwimem ndú menyin ebhen bechi amem Ekáti Mandem, ³ ne anené nökə ne antən nökə be Mpemē Mandem afyé nyaka barięp be átò, abhən nyaka begħo esəñori ne angú, ke ampetnsem ndú nepém. Pöl are għati bhó be, “Yesu mmu nchí għati bhe menyin ħeti yi ke áchí Mpemē Mandem afyé nyaka barięp be átò.” ⁴ Mbok eyap mánoko, báchérem mmuet ne Pöl. Beyă bō Grik abhen mánikmuet ntá Mandem bo Israel ne beyă maném bagħoré etók eyo mánoko nkwo, báchérem mmuet ne boPöl mbə bakonjo Yesu. ⁵ Ke mbok bo Israel bábhən mpabhamiķ ne boPöl. Manyokoti bo abhen bághabhe għap ne bákə bo mángħáep ebyek etók. Bárók bádákati babħinywop báchwe amem eket ene mmu ane áká nnyén be Jáson ndu bəyan Pöl ne Sáilas be mānsot bhó mandok ndú ncheinmti bo abhen bachi neffi. ⁶ Ke ndú bábhik iġħo boPöl, báyá Jáson ne bónkwó Yesu báchák gbaka gbaka bárók ntá bōbatí etók ne bhó, mambiki nökə be, “Bō abhen bákə mbankem mánchye nökə esəñori bátwə fá nkwo” ⁷ ne Jáson asot bō afyé anywop. Bó mankem bákə menyin ebhén bétən bē

bápú bhuere bebhé mfo ngo ane Rom mándeme nóko be Mfo achák áchí ane aka nnyén be Yesu.”
8 Bobatí ne botok bághók nóko nó, batí átáka bho amem. **9** Báku Jáson ne bonkwo bho bághóko nkáp ndu betojo be bápú pere chye esoñori. Báro ye bo mandok.

BəPol barok etok Béroa

10 Egháká nóko ne beti, bonkwo bátin báku Pol ne Sáilas bábaé barok etok Béroa. Aré, bárók báchwé ekeré nenikímuetí bo Israél. **11** Bo Israél abhen Béroa bábhón ntí beghok mbok Yesu ane Pol ne Sáilas bágháti bho écha abhen Tesalónika, mbonyune básiepti nyaka Eyoñ Mandem ne beyä ekwak. Báre chak Ekáti Mandem begho mbák menyinñ ebhen Pol átojo bechi tetep. **12** Eku beyä-bhap mánóko Yesu Acha. *Maném baghoré Grik ne beyä babbakanem mánóko nkwo. **13** Ke bo Israél abhen Tesalónika bághóko nóko be Pol ághati Eyoñ Mandem etok Béroa nkwo, bárók aré mányíkisi batí bo, be mánchyé boPol esoñori. **14** Témté wu, batí bo nkwo Yesu bátik Pol be andok te angokonyén, ke Sáilas ne Tímoti báróp Béroa. **15** Bo abhen báróño ne Pol, barok ne yi kpát bágháka Atens. Pol aghati ye bho mpok ane bápetnsem bé mángáti Sáilas ne Tímoti be mánján mbi mántemeri yi ayak amem etok Atens.

Enyin ene éfákári ne Pol etok Atens

16 Ene Pol ánojo Tímoti ne Sáilas etok Atens, ntí néré soñori yi amem begho bé etok éjwí ne bebhó njo ene bo báso mbo bomandem. **17** Eku are roj ekeré nenikímuetí bo Israél yéntíki nywop ankem nóko epúítí ne bho ne bo Grik abhen mánóko nyaka

Mandəm nkwə. Arəŋ nyaka nkwə nəfisiə yěntiki nywəp ankə nəkə enyumót ne bo abhen bátwə aré. ¹⁸ Bőfú bábhak abhen bátəŋ mənyiŋ εbhən békə ndáŋ ámót ne bakoŋo Epikurəs ne bo Stəik, * Bó nkwó bákəm nyaka εpáití ne yi. Pöł āghàti nyaka bho mənyiŋ čti Yesu andəmə nəkə bé chəŋj bawú mámpetnsem ndü nəpém. Eká mbək εyap báré way Pöł mandəmə nəkə bé, “Echiŋtī enyiŋ ene nkwó ărəm nō mbəŋ yi?” Báchák bε, “Echí mbə bε yi āghàti bho chí čti bəmandəm abhen səbhíkí riŋj fá etək ene.” ¹⁹ Básət Pöł barək Ariyopagəs, nəbhəet ane bőbatí báchəm nəkə nyaka, bárém ntá yi bε, “Sékəŋ béríŋj čti mənyiŋ bəkə εbhén ótəŋ. ²⁰ Mənyiŋ εbhén órəm bəchi maknkay ntá yesé ne séyəŋ béríŋj mbəŋ enyiŋ ene órəm.” ²¹ Báre rəm enyu εyo mbənyunə bo Atəns ne mankə mankəm abhen báchí aré bákəŋ nyaka bέchákə bəghok ne bέfyε mbok čti barak akə.

²² Pöł afate yε ate néntí bō εchəmē Areopagəs yə abho bérəm bε, “Bō Atəns, ngə bé băfyé ntí ndü baraká bəmandəm tontó. ²³ Ené nchí kə etək mfyé nəkə amík ndü mənyiŋ εbhən báchyə kənókó mbə bəmandəm, ndək ngaka nəbhəet amöt ane εfəmə akap εchi, ngó ndu básiŋ aré bε, ‘Ntá mandəm ane bo bábhíkí riŋj.’ Mandəm ane nə bέ báchyə kənókó yěndu bábhíkí riŋj yí ke méghàti bhe mənyiŋ čti yi. ²⁴ Mandəm mmu ághókó mmik nkəm ne yěntiki enyiŋ ene échí aré, yí ke áchí Acha ane ábhóŋjó bətaŋ menkəm amfay ne fá amik. Apú chəkə aməm bəket εbhén bakwəŋwaŋ bághókó.

* ^{17:18} Bo Epikurəs chi bō abhen bakaysi nyaka bε nném enyiŋ ndü nəpém chi mənyiŋ εbhən bέchyə mmu maŋák.

²⁵ Nε nkwañwaŋ apú kwáy békʉ yényiŋ ánchyé yí mbənyunε yi apu chép yényiŋ. Yimbəŋ ke áchyè nepém ne ḫyú ne yéntiki enyiŋ échák ntá yéntiki mmu. ²⁶ Ayámbi aghókó nyaka mmü amot ne amuet mmu wu kē manerékeré bho ankem fá amik afú. Apére ghoko yéntiki nnéréket, ayambí abháre nebháet ane böneréket wu bábhák ne mpok ane bó bábhóŋjá bébhak aré. ²⁷ Mandem akʉ enyu yo bé bó mánján yi ne ndu báyàŋ yi mbə mmü ane ámò ne amó beyaŋ enyiŋ amem ejuri, mánkwáy beriŋi yi. Ke sayri sayri, Mandem abhíkí sap neko ne yé mmu ywesə amot. ²⁸ Echi nkúbhé mbə enyü mmü ywëka amot áréme nyaka be, ‘Nepém enesé néfù chi ntá yi, ne yí ke áchyé bhesé betaŋ sékò, ne yí ke ákʉ be sembəŋ nepém.’ Echí mbə enyü mbək batemé bakay bheka bárémé be, ‘Besé nkwo séchí bō abhen Mandem.’ ²⁹ Téndu séchí yé bō Mandem, séké kaysi bē Mandem achí mbə enyiŋ ené mmu ákwáy bésət gol ne yé chí silbha ne yé chí ntáy angoko ne keboŋ eki ne eka eyi nkwo. ³⁰ Mandem aféré ntí ndu menyiŋ ebhən bo bákʉ ndü mpok ane bə babhikire riŋi nkaysi yi. Ke néne, ághati bo mankem mbankem be yéntiki mmu antiknsem ndü bəbá ubhi, ³¹ mbənyunε abháré nywəp enen yi átāŋ bō mankem enyu ene echí chak. Anáŋ ayap mmu ane átāŋ manyé yo, ne atóŋ eriŋ bekʉ bō mmik mankem mándínjí mmu wu, ndu ákʉ yi ápérénsem ndü nepém.”

³² Mpok bághoko ndu Pɔl árème eti nepérénsem ndü nepém, mbək eyap bare yəkə yi, ke bachak barəm be, “Sékoŋ be ómpet ómfuét ɔngati bhesə eti nepérénsem ndü nepém.” ³³ Pɔl arə yə bō afú arək.

³⁴ Kε mbək bákónjo yí. Bóbhə mánóko. Dionisiós, mmü echeémé Ariyopagəs, ne ngoré ane áká nnyén bé Damarís ne bo báchák babhak ndü nkwo bho abhen bakonjo Pöl.

18

Pöl aghati Mbok Ndíndí amem etək Kərint

¹ Pöl afa Atəns arək etək Kərint. ² Atəmeri mmu Israél amət aré ane aka nnyén bē Akwila, mmü atú Póntəs. Ebhikire tat nyaka, ené Akwila ne ngoré ywi Prisila báró etək Itali mbənyuné Kláudiós Mfə Rom, achye nyaka εγώ bē bo Ju mankəm mámfá Rom. Pöl arək bəghə bho. ³ Babhōn nyaka awó-betiik ámót ne Pöl, nō chí betik bégħoko bétəm ne nden. Pöl achəkə ne bho mángoko nəkə bétəm. ⁴ Pöl are rón əkeré nənikimħetí bo Israél ndü yentiki nywəbhé neywemħet ənap ankəm nəkə epħaġi ne bho ne anu nəkə bē bo Israél ne abhen Griķ mánóko menyinj ebħen yi ághàti bho ħeti Yesu.

⁵ Mpok Sáilas ne Tíməti báfu atú Masidónia báchwəbhé Atəns, Pöl arə betik bəghoko bétəm arəbhə kħi chi betik bəghati bo Mbok Ndíndí ndu mpok nkəm ane yi ábhójó, anu nəkə bekħi bo Israél mángó kpoñorox bē Yesu kε achí Mpemē Mandem afyé nyaka barięp bē ătò. ⁶ Kε bó kəka ne yi. Mánsəkəti nəkə yi. Akwet nden éne echi yi amħet, arem bē, “Ntū bəbú bhəka arəp ne bhe. Aməya achi pəpəp. Nebħo eħċejj ntíknsem ntá yəka ne ndəbhə rón chí ntá bo abhen bápu bo Israél.” ⁷ Afa yε aré, arək achəkə əket mmu amət ane aka nnyén bē Títios Jóstəs. Jóstəs abhak mmü ane áchyè Mandem kenókó. Əkeré yi ébhák kəkwət ne əkeré nənikimħetí

bo Israël. ⁸ Mmū amət abhak aré ane aka nnyén bε Kríspøs. Abhak münti ekeré neni kímhet. Yi anoko Yesu Acha ne εfo εyi εnkem. Beýa bō Kɔrint bachak abhén bághòk nyaka menyin εbhēn Pɔl árem mánoko nkwo, ne bájwiti bhø.

⁹ Beti mémøt, Yesu Acha aghati Pɔl ndú kénó amik anti fúú bε, “Jké chay. Dók ambi bégħati bo ēti ya. Kéchak kpak. ¹⁰ Nchí ne wø ne yé mmu apú kway békø wø enyin. Beýa bo bachi etøk ene abhen babbak chøj bɔbha.” ¹¹ Pɔl arøk ye ambi bέchakø etøk eyø ndu mmíe ne bataj átāndát, antøj nøkø Eyoj Mandem.

¹² Bō Rom bákú nökø Galio góbhano atú Gris, bo Israël abhen bachi are bágwót nnøt ne bákém Pɔl bárøk ndu acha manyé ne yi. ¹³ Aré, bághati Galio bε, “Mmūne ánù békø bo mánchyé nökø Mandem kénókø enyu ené εbhé yesé épú yañ mmu ankø.”

¹⁴ Ke mpok Pɔl áyaj berem enyin bέ ántānjá mmøt, Galio arem ntá bo Israël bε, “Bέ bo Israël, mbø yí akø chi εbéptí enyin ne yé ndak abáabø, mbø nkáá ne bhe. ¹⁵ Ke tøndu ndak ane achi chi ēti menyin εbhēn bo bárèm ne manyén bo ne bεbhé εbhëka, be babħøj mändiñi enyø bátan wu. Mpú kwáy betáñ ayø barak.” ¹⁶ Galio árem nökø nø, abók bhø bε māmfú amem acha manyé. ¹⁷ Bafu nøkø, bakem Sosténes mmu ane achi nyaka münti ekeré neni kímhet eyø bádén neñi acha manyé. Yé nø, Galio ake fyé ntí aré.

Pɔl afú Kɔrint arøk Antio

¹⁸ Pɔl apet atat ne bønkwo Yesu abhen Kɔrint ndú beýa manywøp. Arø ye bhø, asøt achwinyén arøk atú Síria ne Prisila ne Akwila. Báchwóbhé nökø

etok Kenkreyea, Pöl amu ntí bëtəŋ be ābháré bariep amen yi afyé besí Mandem. ¹⁹ Báchwé achwi bárök Efesos. Pöl arɔ Prisila ne Akwila angəkonyén arök achwe amem ɛkeré nenikimuet, are kém ɛpúítí ne bo Israel. ²⁰ Nkwó wap abhen mánoko bárem be Pöl ántát ne bhø ke yi keka. ²¹ Pöl arem chi be, “Mbák chí nkaysi Mandem chəŋ mpētnsem fá ntá yeka.” Arem nəkə no, arɔ bhø achwe áchwí bare rəŋ.

²² Agháká nókó Seseria akó etok, arök akaka nkwó Yesu abhen bachi aré, asep arök Antiok. ²³ Atát nókó aré mpāy manywɔp, afa are kə bëtəŋ ne bëtəŋ atú Galéshia ne Frijia, amfyé nəkə bakonjo Yesu mankem ntí ndü nesikinti snap.

Apólos atóŋ Eyəŋ Mandem etok Efesos ne etok Kɔrint

²⁴ Mmu Israel amot ane áká nnyén be Apólos atwó Efesos. Etok nəbhe eyi ébhák Aleksándriya. Yi achí nyaka mmu ane árínjí bërem kəpi ne arinjí Eyəŋ Mandem sayri. ²⁵ Mánaŋ bátəŋ nyaka yí mbi Yesu Acha ne ághàti nyaka bo menyin abhen bédù yi anti bəghati bo čti Yesu nkúbhé mbø enyu bø bəchi. Ke arinjí chí nejwiti enen Jón atəŋo bo. ²⁶ Amem etok Efesos, Apólos abho bégháti bo menyin čti Yesu amem ɛkeré nenikimuet kebhón bəcháy. Prisila ne Akwila bághókó nókó Eyəŋ Mandem ene yi ághàti bho čti Yesu, básót yí eket eyap, mánáŋa batəŋ yi menyin ebhen býinjí mbi Mandem nkúbhé mbø enyū bəchi. ²⁷ Apólos áku ntí bérón Akáiya. Bōbati bakonjo Yesu abhen Efesos báfyé yi ntí ne básiŋ ɛkáti ntá bakonjo Yesu abhen Akáiya békə be mánsyepi yi sayri. Aghaka nəkə aré, akwak tontó bo abhen

Mandem atəŋ bə bər̄indu nə mánóko. ²⁸ Aré, are kəm ɛpáítí nə bo Israél besí bo mankəm. Adəbhə nəkə bə amik ndu ɛpáítí eyə nə are sət mənyiŋ ɛbhən bəchi aməm Əkáti Mandem bətəŋ kpoŋorɔŋ bə Yesu ke achí Mpəmə ane Mandem afyé nyaka bariɛp bə átò.

19

P̄l aghati mbok Yesu etək Efesəs

¹ Ené Apólos áchí Kɔrint, P̄l are kə atú Esia. Akə kpát aghaka Efesəs. Atemeri mpay bakonjø Yesu aré. ² Abhép bhó bə, “Efónjó Bedyere atwə ntá yéka mpok mǎnókó Yesu?” Bákémə yi bé “Ae! Yé chí bəghok bə Efónjó Bedyere achí sébhíkí re ghok.” ³ P̄l abhép bhó bə, “Ntí ane bájwítí yé nyaka bhe achi bə yi?” Bákémə yi bə, “Chí éti mənyiŋ ɛbhən Jɔn ághàti bho ke bájwítí bhəse.” ⁴ P̄l abho yé békə bó mánjwíməm. Arəm bə, “Jɔn ájwítí nyaka bo bətəŋ bə bátiknsem ndú bəbá bhap angati nəkə bo Israél bé bábhən ménóko mmu ane átwə yi ansem, nə chi Yesu.” ⁵ Bō Efesəs bhə bághókó nəkə nə, báka bájwítí bhə mbə bo abhen mánóko Yesu Acha. ⁶ P̄l anyanya yé bó amo anti. Efónjó Bedyere abhak nə bhə, bábhə bərem bəyəŋtək nyánjá nyánjá ɛbhén bó babhíkí ghók, mándem nəkə mənyiŋ ɛbhén Mandem afyé bhó anti. ⁷ Bə mankəm babhak mbə batí byo nə apay.

⁸ P̄l abhak Efesəs ndú bataŋ árát andək nəkə ɛkeré nəníkímuet bəghati bhə Eyəŋ Mandem kəbhən bəcháy ankəm nəkə ɛpáítí nə bhə ndu áyàn bə bó mánjí, mánoko, enyü Mandem áyàn bə mambak nə yi mbə Mfə wap. ⁹ Ke mbək eyap báchók batú

kenoko enyinj ene Pöl árem. Báré rem chí bëbëpti menyinj eti mbi Acha besí bo mankem. Ndu bákà nö Pöl asot bo abhen manókó arök ne bhó, ankem nökä epáití ne bhó eti Eyen Mandem amem áchá Tirános yéntiki nywəp. ¹⁰ Arök ambí békü enyuyo ndü mamié ápay. Ekü bo mankem abhen báchi atú Esia, bághók Mbok Ndíndi eti Yesu Acha, nö chi bo Israél ne abhen bápú bo Israél.

Bõ Séva báre yáñ mbi bëbháñ betan̄ amfáy bëfónjó bëbú

¹¹ Ndü Pöl átòñey Eyen Mandem, Mandem achye yí betan̄ békü menyinjí maknkay ebhén bo bábhikire ghó. ¹² Ekü kpát bo babho besot bëbhókó nden ebhén bétésé besí ne nkú yi, mámbare nökä amuet bómame, ne bó mántaj nökä, ne bëfónjó bëbábebú mémfu nökä bo amuet.

¹³ Mpáy bo Israél babbak are abhen bákò mankù nökä bëfónjó bëbábebú mémfú ménđó bo abhen bo besəñjori. Báre mä békok bëfónjó bëbábebú ndu nnyén Yesu Acha nkwá. Babho ye berem ntá bëfónjó bëbábebú be, “Ndu nnyén Yesu mmu Pöl ághàti bo eti yi, fú ka yi amuet.” ¹⁴ Bõ Séva batí tándrámöt bare kù nö. Séva achi nyaka mëngó bachiäkap Mandem amot. ¹⁵ Ewak émót efónjó ebúbebú eghati bhó be, “Ndíñjí Yesu, ndíñjí Pöl, ke báchi ntíki bho?” ¹⁶ Mmú ane efónjó ebúbebú esəñjori yí akwén bó amuet arakati nden eyap ne aták bó mankem kpát bábebú bafú bëbho bewə ne bëfuet amuet. ¹⁷ Bo abhen báchi Efesos mankem, bo Israél ne abhen bápú bo Israél bághókó nökó ndak ané áfákári, bëcháy békém bó bábhó bëchyé nnyén Yesu Acha kenókó. ¹⁸ Beyă bo abhen manókó babho bëfu

kponjororj mánsu nökə bəbéptí menyinj εbhēn bə bákà. ¹⁹ Beyā bō abhen bákà baraká mandem nsé, bátwó ne bekátl-njō εbhap menkem básónj bhə bəsí bo mankem. Ne mbə báti nyaka bhə ti mbə bəchye nkáp ane aghaka bəbhək silbha nka besa bəpay nsém byo (50.000). * ²⁰ Ekə Σyōj Mandem ataka mbaŋ ne mbaŋ, endək nökə chi ambi ne bətanj.

Ewat ené bo bákà etək Efesəs

²¹ Menyinj εbhēn békákárí nökó, Pəl akə ntı eni bé yí abhəj békáét atú Masidónia ne atú Akáiyá ampetnsesem Yerúsalem. Arəm bə, “Nnáñ ngáká aré, mbəjə bərəj Rom nkwo.” ²² Ató ye bakwak abhi batí ápay, Tíməti ne Ḫrástəs, bé mándók ambi atú Masidónia. Yimbəjə arəp ansem atú Esia ndu mómbiñjí mpok. ²³ Mpok yo, esəñjəri ébhó etək Efesəs čti Mbi Yesu Acha. ²⁴ Ntenáten achí nyaka aré ane áká nnyén bə Demétriyo. Asət nyaka Silbha ankə nökə bəbekeré mandem nsé ane bábhijí bə Atémis. Awó-betiik εbhi áre chyè yí ne bo báchák abhen bákà bhə beyā nsay. † ²⁵ Demétriyo abhiñjí bhə báchéém nebħuet amət, arəm bə, “Bətā, bəriñjí bé kənémek εkesé kənkem kékfù chí ndü awó-betiik ane. ²⁶ Bě babħəj bághò ne bághòk εnyiñ εnē Pəl ákà, puyé chí ndieré fá Efesəs, ke atú Esia ankem. Akə beyā bo báka ne yi ndu yi árəm bə, ‘Bəmandem abhen bo bághókó ne amə bápu bo mandem wáwák!’ ²⁷ Akway bέchóñti ye betik εbhésé εbhēn mbák sébhíkí sot mpok. Akway bəkə

* ^{19:19} εbhək émot ékway nyaka ndu bəchye akap ane nkəbetik ndü nywəp nemət. † ^{19:24} Atémis achi nyaka mandem ngəré ntá bō Grik ane bō bakaysi bə yi ke áchyə nebhe.

nkwó bé bo báképerē sot ekerákap mandem ngoré Atémis, mbə enyiŋ. Mbák émfákári nō, Atémis mmu áchí mandem ngo ywesē apú perē bhak yenyiŋ. Né yí kě yentíkí mmu atú Esia né bō mmik mankem báhyè kenočó!”

28 Bō bághók nökó enyiŋ ne Demétrijs arem, batí átaka bō amem, bábhō békik mandem nökō be, “Atémis, mandem bō Efesos, chi mandem ngo!”
29 Ebyok ékwén etok Efesos enkem. Bo barok ayak bákém Gáyos ne Arístakos báyá, bárök amem acha etok ne bhó. Gáyos ne Arístakos babbak bō Masidónia abhen bákò ne Pösl. **30** Pösl are yáŋ berenj ndü nchëmti-bō bhō be ádem enyiŋ, ke bakonjo Yesu kechye yí mbi be ánkü nō. **31** Mbök bōbatí etok bábhák mamuerē bhi. Bóbhō bátó nkwó eyen menik yi mmuet be aké sá ekak amem áchá. **32** Ebyok ékwén amem áchá mbonyuné bøyá bho bábhíki riŋi nyaka mböŋ ndak ane achi amik. Ebhak ye be mbök békik mändök nökō eyap ebhe, báchák mántanj mandök nökō eyap. **33** Mbök eyap bághó nökó ndü bo Israél bátó Aleksánda ambi, bákáysi bé yí ke átwó ne esenjéri, éká Aleksánda asá áwó amfay ndu áyáŋ bérém enyiŋ ndu bétánya mmuet. **34** Ke báriŋi nökó bé achí mmu Israél, bápét bábhō bewat mandem nökō be, “Atémis, mandem ane bō Efesos, chí mandem ngo!” Barok ambi bekü enyuyó ndü maŋökó nywəp ápáy. **35** Nsinjí-bekati ane etok Efesos anu kpát akü mbaŋ akwen. Abho ye berem be, “Bo Efesos! Agha abhíki riŋi be etok Efesos ke ébhàbhéri ekerákap ene Atémis ne ntay mandem enen néfú amfay nékwéné fá amik ntá yesé? **36** Tendu yé mmu apú kwáy bétánya menyiŋ ebhen, bábhöŋ mbü

béchókó chí kpák kechye esəñjori. ³⁷ Básot bōbhēn bātwō fá ne bhō ενέ bábhíkí ghēp yēnyiñ amem ekérakap eyεse ne yē ebéptí enyiñ bábhíkí rem ēti Mandem aywεse ³⁸ Sébhōj bō batí ne manywōp ane bátan manyé. Mbák Demétriōs ne bō eka bábhōj ndak ne mmu, mántwō aré ne wú be mántanj. ³⁹ Ke mbák ndak áchák áchí ané bāyāñ beriñj, chōj mányure wú amem áchá etōk ndu nywōp εnēn manyé. ⁴⁰ Nchí rem enyuné ne ntí be, bākway bechye bhesé esəñjori bé sétwō ne εbyōk etōk enyu εnē, mbák mámbép bhesé, sepu bhōj enyiñ εnē sérēm.” ⁴¹ Arémé nökó nō, aghati bhō bē mangúré. Echēm étaka.

20

Pōl arōk atú Masidónia ne etōk Gris

¹ Εbyōk εyō émáy nökó Efesōs, Pōl abhiñj bakonjō Yesu. Arēm kēpi ne bhō ndu bēfyé bō ntí. Arō yē bhō abho berōj atú Masidónia. ² Ndū árōj, are fyé bakonjō Yesu ntí amem betōk Masidónia mēnkēm, kpát achwōp etōk Gris. ³ Abhak aré ndū batañ árát. Ndu átōñti mmuet bésot áchwi andōk Síria, aghók bē bo Israel bápà békēm yi. Ayibhiri ntí εni arōbhē sot chí mbi atú Masidónia békó amik ámpétnsem. ⁴ Bo abhēn bákō ne yi babhak Sopáte mmj Píros mmu etōk Béroa, ne bō Tesalónika bati apay, nō chi Arístakos ne Sekúndus, ne Gáyos mmu etōk Débe, ne Tímēti, ne bo atú Esia bati apay, nō chi Tíkikos ne Trofimōs. ⁵ Etáré nökó, bō báró bhesé * bárók ambi menoñ bhesé etōk Troas. ⁶ Sésot achwinyén

* **20:5** Βεσε: “Βεσε” átōñ be bēbho ndū ndōñ ane, Lukas mmu ásínjí ekáti εnē achēm ne bōPōl.

etok Filipi, séré kojo bhə, mpok εpă bo Israël εnē bret ane kəbhəŋ yís éfəré. Sékó anyén anyen ndū manywəp átáy sétéméri bhə Troas, nε sébhák aré ndu manywəp tándrámot.

Pɔl akə mmu ane agú apətnseм ndū nepém

⁷ Ndū nywəp εnén mbi ndū sónde, séchókə nε bōnkwó nebhəet amət ndū Nenyie Eta. Pɔl abhəŋ nyaka béró betí. Ekú arəm kəpi nε bhə kpáte nənti beti. ⁸ Beyă bérónjó bébhak ndū móket ane áchi amfay ane bħesé nε bhó séchémé aré. ⁹ Esakámú amət ane áká nnyén be Yútikəs abhak ndū echíkí εne nyéséket chókó. Móket ane séchí arε abhak ndū neñjək εket εnen nejwi arat. Ndū Pɔl árəŋ ambi bégháti bhə mənyiŋ ndū erəri mpok, Yútikəs abho məmək kənó. Akwén nókó kənó, amok akwén amik neñi. Bápere sep be mámpókó yi agú. ¹⁰ Pɔl asep ye amik akuri akém yí nε amó ápáy abhene, arəm be, “Báké cháy, achí nepém”. ¹¹ Pɔl apet ye nseм amfay. Mányie nókó Nenyié Acha, arəm kəpi nε bhə ndū erərí mpok tě nywəp néyi. Arə ye bá arək. ¹² Básot esakámu wu bápētnseм anywəp nε yí mbik nε beyă mañák anti.

Pɔl akə béfú Troas bérónj Milétəs

¹³ Sényambi ndu áchwí senok berəŋ Asəs. Yimbəŋ anaŋa ati nyaka békó amik. Séré rón nε nkaysí bέ Pɔl arəbhə temeri bħesé etok Asəs nε sénsət yí aré. ¹⁴ Atémérí nókó bħesé Asəs, achwe nkawéndu áchwi ane sechi amem nε besé mankəm sérók Mitilene. ¹⁵ Néyi nókó, sérók séchwəp nechyényéen Kios. Népét néyi nókó, sénók séchwəp Sáməs, nε ndū ntinywəp ségháka Milétəs. ¹⁶ Pɔl anáŋ ati nyaka bε sémfəet kete Efəsəs, mbənyunε abhikí yáŋ

nyaka bε sénchón̄ti mpok atú Esia. Are wène bε mbák Mandem ánkwák, yi ánchwóp Yerúsalem ndü nywóp Epá Pentekos.

Menyin εbhēn Pöl aghati bōbatí nkwa Efesos ke árò bhə

¹⁷ Ségháká nökó Milétos, Pöl ató εyəŋ bε bōbatí nkwa Yesu abhen Efesos mántémérí yi arε. ¹⁸ Bátémérí nökó yi, aghati bhə bε, “Bé babhəŋ băriŋi ndü nepém ena néchí mpöknkəm ane menchí atú Esia bébhó nywóp enén mbi bégháka εchəŋ. ¹⁹ Nchí kʉ nyaka betik Yesu Acha ne nesep̄tím̄et nenkem, ne babhəse amík čti mamə ane átwò ntá ya ndü bo Israel bápà bəfye me ndü εsəŋjəri. ²⁰ Băriŋi ndü ntwó ntáj̄i εyəŋ Mandem ntá béká bho ne nkə nökə békət ne békət nkə bħəse yĕnyin̄ ené ékwáy bəkwak bhe. ²¹ Nde ya batú bo Israel ne abhen bápú bo Israel bέ mántiknsem ndü bəbá εbhəp mánkón̄o Mandem ne bέ mámbón̄ neka ne Acha ywəse Yesu Kristo.

²² “Nén̄e, méròj̄ Yerúsalem nkúbhé mbə εnyū Efón̄o Bedyere ányiεre me, yĕndu mbíkí riŋi εnyin̄ ené éfákari chəŋ ne me aré. ²³ Ndíŋi chí be Efón̄o Bedyere ághāti me bέ yĕntiki nebhəet ane nchwóbhé chəŋ bo mámfyé me ekerékenəŋ̄ ne mánchye me εsəŋjəri. ²⁴ Ke mpú sot nepém ena mbə εnyin̄. Nchí yán̄ chí be njet tendü ngwenti, nnán̄á betik abhen Yesu Acha áchyé mé nkʉ. Betik εbhə chí bégháti Mbok Ndíndí čti beriňdu εbhən Mandem ábhón̄o ne bo.

²⁵ “Nnán̄ nkə mbáŋ̄ ne mbaŋ̄, ngáti bhe εnyū Mandem ábhák ne bo mbə Mfə wap, ne néne ndíŋi bέ yě mmu ywəka amət apú pεre ghó me. ²⁶ Nchí

ghati ye bhe εchən̄ bē mbák mmu ywəka amət arəp ansem aném εbhı amə aya apu are. ²⁷ Ngátí bhé yəntik̄i εnyiŋ̄ ené éyín̄i nkaysi Mandəm nə yě émót mbík̄i bhesə. ²⁸ Kém ká mməet sayri, mǎnkəm bónkwə Mandəm ankəm nkwo sayri. Báké ghəkəntik̄ bə Mandəm asət manoŋ̄ Móywı akə bə mámbák bōbhi. Ne šti yap ke Efónjó Bədyere áká mǎmbak bō batí bhap. ²⁹ Ndín̄i bē mpok ndó bhe, chən̄ nkwo énchwə nənti εneka, ne épú rə bhe. ³⁰ Mpok átwə nə mpok yo ánáŋ̄ ánkawáy, mbək bónkwə báyibhiri tətəp Mandəm mändəbhə rem chi barak ane ápòkə bho angure εbhı kpát mánja bakoŋ̄ Yesu bə mandəbhə koŋ̄ chi bho. ³¹ Sət ye ka mpok nə báké ghəkəntik̄ bə nchí ghati nyaka bhe mənyiŋ̄ ne babhəsə amík, njəp nəkə be batú bəti nə ngósí ndú mamié árát. ³² Nénə, nchí fyé bhé amə Mandəm nə nchí rə bhe Efəŋ̄ eyi ené étəŋ̄ be bərindu εbhı. Efəŋ̄ eyi ékwəy bəkə mǎngó mǎnséné, nə εkway bəchye bhe áfək ané Mandəm ábháré ntá bō abhen yí áká mámbák abhi. ³³ Mpok nchí nə bhe, mbík̄i fyé amík ndú nkáp ane mmu nə yě chi nden ené mmú. ³⁴ Bě babhəŋ̄ bəriŋ̄i bē nəkə bətik nə amóya ndu bəbhəŋ̄ yəntik̄i εnyiŋ̄ ené me nə bo abhen měkə bətik Mandəm nə bhə séchəbhə. ³⁵ Ndú mənyiŋ̄ mənkəm, ntəŋ̄ be bə sébhəŋ̄ bəkə bətik bə sénkwák bo abhen mməet apu bhə, nə séké ghəkəntik̄ εnyiŋ̄ ené Yesu Acha áréme bə, ‘Er̄i ntá mmu ane áchíε εcha mmu ane ásəre sət.’”

³⁶ Pəl ánáŋ̄á nəkó bérém εnyiŋ̄ ené yi árəm, bō mankəm bátep mánén amík, babho məníkməet. ³⁷ Mankəm bábhə bədi kebhə mámbənə nəkə yi nə mändiəbhə nəkə yi nəkə bə, “Inkə sayri.” ³⁸ εnyiŋ̄

ενε ἐκπίκ ἐκύ βο βάδι κεbhο tontó chi ndū yi ághátí bhο be bápu pere ghο yi.

21

Pjł āròŋ Yerúsalém

¹ Besé ne Pjł séró bōbatí nkwó Efesos. Achwi ápókɔ bhesé sépé serók téé ségháká ndū etók ενε nnyén nekabhe ενε bábhìnji be Kós. Néyí nökɔ sérók séchwóp Ródes. Sefú nökó áré sérók ségháka Patara. ² Aré séghó áchwi áchák ané áròŋ atú Foníshia. Séchwé séré rón. ³ Ségháká nökó nebhuet ane séghò Sáyprøs, séró ye Sáyprøs ebhe awógho, séfuét bérónj ndū mmik Síria. Sérók séchwóp Táya, nebhuet ane bábhónjó nyaka bífere batu. ⁴ Sefú amem áchwi sékó sérók etók. Séghó mpay bakonjo Yesu are, séchókɔ ne bhó ndū manywóp tándrámat. Efónjó Bedyere aka bø baghati Pjł be ákémø bérónj Yerúsalém. ⁵ Ke ndū ngwenti mpok ane sechókɔ ne bhø, serø bhø bérónj. Bó mankem, baghøré ne babhakanem ne bo bárák bétik bhesé kpát bágháka angókonyén. Besé mankem setep manén amik sénikmuet, sékáka bati. ⁶ Sérók ye séchwé amem áchwi, bo bápetnsem békët ebhap.

⁷ Séró ye Táya, áchwi ápókɔ bhëse kpát ségháka Tolemays. Sérø áchwi sékó etók sékáka bakonjo Yesu abhen bachi are, ne sebhak ne bhó ndù nywóp nemat. ⁸ Néyí nökó, serø, serók Seséria. Ngati Eyøj Mandem amat abhak aré ane aka nnyén be Fílip. Abhak mmu amat ndù nkwó bo batí tándrámat abhen báyábhé nyaka Yerúsalém be mánkwak nökɔ bønto. Sérók sechókɔ eket eyi. ⁹ Fílip abhónj bɔbaghësónj batí ánwi. Bó kebháy

manem. Mandem áchyé nyaka bhó akap berem menyinj ebhen yi afyé bó anti. ¹⁰ Ené sénanj séchí are ndu mpay manywop, ndemekepinti Mandem amot ane aka nnyén be Agábəs afú atú Judéya atwó aré. ¹¹ Atwó ntá yesé asot mgbat ane Pɔl agwót amo ne bekak ebhi yimbøn arém be, Efónjó Bedyere arem be, “Enyuné kë bo Israel bágwøt chøn mmu ane ábhónjó mgbat ane awu Yerúsalem mámfye yi amo bo abhen bápu bo Israel.” ¹² Séghókó náká ndak wu, besé bho sekò nyaka ne yi ne bønkwo abhen bachi Seseria sénik Pɔl mmuet bé ákerøn Yerúsalem. ¹³ Ké Pɔl akemé chi be, “Ndaká yi bádi enyuné? Bäyèm ntí ena amem! Menká be mámfye me ekerékenøn, ne yé chí newú nká begu éti Yesu Acha.” ¹⁴ Ne ndu sébhíkí kwáy békü yi anjibhiri ntí eni, sérø, sérøm be, “Embák mbø enyü mbøn Mandem Acha áyàn.”

¹⁵ Manywop ayø áfúéré nöká, sétónji menyinj ebhesé, séfá sebho berøn Yerúsalem. ¹⁶ Mbøk bakoño Yesu abhen Seseria barøk ne bhøsé båsót bhøsé eket Násøn mmu Sáyprøs ane sébhónjó nyaka béchókø eket eyi. Násøn áchi nyaka mmu amot ane áyambí bebhak nkono Yesu.

Pɔl arøk begħo Jems

¹⁷ Mpok séchwóbhé Yerúsalem batí bønkwo abhen bachi áré båsót bhøsé ne mañák. ¹⁸ Néyí nöká Pɔl asot bhøsé sérøk begħo Jems. Böbati bønkwo bachak abhen Yerúsalem mankem bábhák are. ¹⁹ Pɔl akaka bhó aghati bhó yentiki enyinj ene Mandem ákù nénti bo abhen bápu bo Israel mpok yi ákù betik Mandem nentí nap. ²⁰ Bághókó nöká menyinj ebhen yi aremē báhye bakak ntá Mandem.

Barém ye ntá Pöl be, “Manó, wəmbōŋ əghə ndü bəyā nká bo Israel mánókó Yesu, ne bábhəet bəfye betəŋ ndu bəbhəere bəbhé Moses sayri. ²¹ Bo Israel abhen fá Yerúsalem bárəm bē ſkò óngati nəkə bo Israel mankəm abhen báchí aməm betək bəchak bē mámferé ntí ndü bəbhé Moses ne bē mändə bésyép bōbhap, ne bē mändə békónjo bəpiŋ ebhen bachimbí bhap. ²² Chəŋ sénku ye ná? Bə bábhəŋ chəŋ bəghok bē wə Ꮒtwə! ²³ Ǝbhəŋ ye bəku chi enyiŋ ene səghəti wə. Bō batı anwi mányie mgbá ne Mandəm. ²⁴ Dók ye ne bhə aməm əkerákap bē mānsó besí ne Mandəm, betəŋ bē nku yap amay. Wəmbōŋ chyé nkáp ane bə bábhəŋjó bəchye ke māmu batı yap. Chəŋ eyə énku yěntiki mmu andiŋjí bē menyiŋ ebhen bárəm ēti ye bēpú tətəp, ne bē ſbhəre bəbhé Moses. ²⁵ Mbák chi bakonjó Yesu abhen bápú bo Israel, séto bə békati ndu bégħati bhó bē báké nyié yěnyiŋ ene báchyé ntá mandəm nsé mbə akap. Ne bē bábhikí bhəŋ menyié manoj ne nnya ane manoj ami ábhikí rəŋ amik, ne bē báké fyə amo ndü barak epūsí.”

²⁶ Néyí nōkó, Pöl asət ye bōbhə batí anwi, bō mankəm básó besí ne Mandəm. Arək ye aməm əkerákap Mandəm bəku bō batí māndiŋjí kpoñorj nywəp enen nesđ-besí enap ne Mandəm némay, ke mānchyé akap ēti yěntiki mmu wap ndü nkwə bho batı anwi.

Bákém Pöl aməm əkerákap Mandəm

²⁷ Manywəp tándrámət ane Pöl afyé árōp nōkó kəkwət memay, mbək bo Israel abhen bafu atú Esia bághó Pöl aməm əkerákap Mandəm. Mányíkisi

bat̄i bo b̄e mánkém P̄l, n̄e bákém yi, * 28 mámbik n̄ok̄ b̄e, “Bo Isrāel, kwak ka bhesé! Ghá ká mmu ane ák̄o antōj n̄ok̄ b̄ebéptí menyin̄ éti bo bhesé n̄e b̄ebhé Moses n̄e éti ekerákap Mandem̄ ene. Ak̄ kpát néne asot b̄o abhen báphú bo Isrāel achwe fá amem̄ ekerákap ene n̄e bh̄o. Anyōp Eket Mandem̄ n̄e ép̄et ep̄u ekeré b̄edyere!” 29 Bárèm nyaka enyu yō mbonyun̄ mänáñ nyaka bághó P̄l n̄e Trofim̄os mmu Efes̄os, amem̄ etok̄. Eku basot b̄e P̄l achwe amem̄ ekerákap ne yi.

30 Ebyok̄ ékwén yē etok̄ enkem̄ n̄e bo babho b̄ejet mändök̄ n̄ok̄ ndū ekerákap. Bákém P̄l baya gbaka gbaka gbaka báfú n̄e yi bat̄iñ batiep babhinywōp ekerákap. 31 Ne ndu báyàñ b̄eway P̄l, eyoñ érók ntá mün̄go batem̄ nenu Rom b̄e, ebyok̄ ékwén amem̄ etok̄ Yerúsalem̄ enkem̄. 32 Témté wu, asot batem̄ nenu n̄e mbök b̄obati b̄hap básép barok̄ are. Bo bághó n̄ok̄ yí ndū átwà n̄e batem̄ nenu, bábhót b̄edēn P̄l. 33 Mün̄go batem̄ nenu akém̄ yi n̄e achye eyoñ b̄e māmfé yi n̄e ngem̄ eyap. Abhép bh̄o b̄e, “Mm̄-ne chi agha? Ak̄ yi?” 34 B̄obh̄o bápho b̄ebik mandem̄ n̄ok̄ menyin̄ kékuri kékuri enyu ené mbök bárèm eyap enyu, báchák mändem̄ n̄ok̄ eyap. Ebyok̄ eyo éku mün̄go batem̄ nenu kékem̄ ntí n̄e nn̄et ndū ndak ane áfákári. Aghati b̄obhi b̄e mansot P̄l mandök mamfyé amem̄ ebh̄a batem̄ nenu. 35 Agháká n̄ok̄ ndu nk̄k ane b̄echwe anywōp, batem̄ nenu báphók̄ yi ndū bághó b̄e b̄eyá bo abhen bachi are babho bétw̄o n̄e baraká b̄etañ. 36 Beyá b̄obh̄o báre koño yi mändem̄ n̄ok̄ b̄e, “Wáy

* 21:27 Eghaka nyaka manywōp tándrámat k̄e mmu ane ányú nku n̄e Mandem̄ amu ntí ndu b̄esó b̄esí n̄e Mandem̄.

ka yi!"

Pöl átanja mmuet besí eká bho

³⁷ Ndu éróbhé kékwót be batemé nenu manchwe amem ebha, Pöl abhép mündgo wu be, “Etá, chonka bá ngátí wá, ndak-a?” Mündgo wu aghok nəkə ndú yi árem chi Grik, abhép yi be, “Orinji eyenjó Grik-e? ³⁸ Pú wá óchí mmu Ijip? Pú wá ke əku bo báguebhé esonjori etok ne əku bawáy bho nka enwi bárók ne wá amem baso?” ³⁹ Pöl akeme yi be, “Puyé me. Nchí mmu Israél, mmó etok Tásos, etok egho ene ebhənjə menwóp atú Silísha. Nnikmuet, chye me epok ndem kepí ntá bo abhen.” ⁴⁰ Mündgo wu akaa. Pöl ate ye ndú nkók ane bəchwe anywóp asá awá amfay be bo mánkwen kpák. Bákwén nökó kpák, abho ye berem kepí ne bhá ndú Híbru, eyenjotok eyap.

22

¹ Pöl arém be, “Bótá ne bómá, Tá ká batú mängok enyin ené mbónjó berem ndu bétanja mmuet besí ebhəka.”

² Bóbaghók ndú yi árem chí eyenj bo Israél. Mbáñ akwen chák. Pöl arók ye ambi berem be,

³ “Mé, nchí mmu Israél. Nchí mmó Tásos atú Silísha, ke ngo chí fá Yerúsalem amo ntən ngo ywese, Gamáiel. Ngok ekáti chi anten eyi. Atón me bekojo bəbhé bachimbí bhesé mbə enyü ébhónjó bəbhak ne nchyé mmuet bekojo Mandem mbə be mankem abhen báchi fá echən. ⁴ Nchí chye nyaka nenyok ntá bo abhen bákonjo Mbi Yesu wu kpát mbək mángu nəkə, ne nkémti nəkə bagħoré ne bab-hakanem mámfye nəkə bhá ekérkənən. ⁵ Mündgo bachiākap ne bō echemé bō batí etok bákwày bête

me ntisié bé nchí kₙ nyaka enyu yo. Ntá yap ke nchi nsot nyaka bekáti ndu berøn ntá bat̄i bo Israël abhen Damáskos. Mbøj̄ bøtaŋ békémti bakonjo Yesu aré be mpétnsem Yerúsalém ne bhó mánchyé bó ntémsí.

*P̄sl aghati enyu ūfákári kεyi ayibhiri abhak nkonoj̄
Yesu
(Bk 9.1-19, 26.12-18)*

6 “Ndú nchí røŋ, ngáká nöká kékwoṭ etøk Damáskos, mbø nkárénká byó ne εpay ne ngósí, etaŋtí bødiéré bøfú amfay témchok békwoṭ bøkap me, mbaŋ aghø tontó. **7** Eké nkwoṭ amík ngók εyoŋ ndú érèm ntá ya be, ‘Søl! Søl! Òchyè me nenyok ndaká yí?’ **8** Nkemé be, ‘Acha chí wø agha?’ εyoŋ ékeme be, ‘Chí me Yesu Mmu Násáret ke òchyè nenyok.’ **9** Bø abhen nkó ne bhó bághó nkwo bødiéré ebhø ke báke ghók εyoŋó mmu ane árèm kepí ne me. **10** Ngók nöká enyij ené εyoŋ εyo éghati me, ndem be, ‘Acha, šyàŋ me nkø yi?’ Acha arem ntá yá be, ‘Faté dök Damáskos. Aré, chøŋ mangatí wø yëntiki εnyij ené Mandem áyábhø be obhøŋ bøkø.’ **11** Etaŋtí bødiéré ebhø béká nkøperø kwáy begħo mbaŋ. Bø nkó ne bhó báróbhø kem me chí ndú awó kpáte sègháka Damáskos.

12 “Mmu amøt abhak Damáskos ane áká nnyén bé Ananías. Abhak mmu ane ákørø Mandem sayri, mmu ane ábhàrø bøbhé εbhøsé bo Israël, ne mmu bo Israël mankem abhen báchí aré báchyè kenoñkó. **13** Ananías atwó ntá ya, ate me nékú mmøet arem be, ‘Manó wa Søl, pøt bo begħo mbaŋ.’ Témté wu amík ánene me mpøt mbo bøghø mbaŋ. Ngó yé yi. **14** Arem ntá ya be, ‘Mandem bachimbø bhøsé ayap

wə bē óndíñi εnyiñ εne yi ati bəku. Ayap wə bē óngó ane babhiñi bē Mmu Chak. Ayap wə bē óngók εnyiñ εne éfù yi anyu. ¹⁵ Ayap wə ne ntí bē chəñj ómbak ntísie aywi ndu bégháti yéntiki mmu menyiñ ebhén óghá ne ebhen ḡhoko. ¹⁶ Ḥképerē chəñti ye mpok. Faté mánjwítí wə, óndo Mandem anso bəbá bhə, ómbiñi nəkə nnyén Acha.’

P̄l árèm ndū Yesu átɔyi ntá abhen bápu bo Israel

¹⁷ “Mpet nəkə nsəm Yerúsalem, ewak émót ndū nchí níkmæt amem ekerákap, ngó kənó amík antifu. ¹⁸ Ngó Yesu Acha téé ndū ághàti me bə, ‘Ku ayak dō Yerúsalem. Bō abhen fá bápu noko chəñj εnyiñ εne óghàti bhó šti ya.’ ¹⁹ Nkeme yi bə, ‘Acha, bō babhəñi sayri bə nchí róñ nyaka yéntiki ekeré nəníkímætí bo Israel nkə nəkə bə mánkémtí bo abhen mánoko wə, ne manden, mámfyə nəkə mbək yap ekerékenəj. ²⁰ Ne mpok báwày Stífin ntísie aywe, mbak aré nkwa téé, mbabhéri nəkə nden bo abhen bátémtí yí ne batay baway. Nka bē mángwáy yi.’ ²¹ Kε Acha aghati me bə, ‘Fá Yerúsalem dók mbə εnyü ngátí wə. Dók mbənyune nchí tó wə nekə nesiε ntá bo abhen bápu bo Israel.’”

²² Ndū P̄l árèm menyiñ ebhen bəyă bo abhen bachi aré bátá batú mángoko nəkə sayri. Kε netaka yí átáká bo Israel bəyă bōbhə bábhə bəbik ne εyəñ etanatañ bə, “Nañá ká yí, apú mmú ábhák nepém.”

²³ Ndū bábiñi, bábhó bəfok nden εyap nkwa ne báre toko mfok mántak nəkə amfay. ²⁴ Mmū ntí batemé nenu Rom ághá nəkó nə achye εyəñ bə batemé nenu mansət P̄l manchwe ne yí amem εbhá εyap. Aghati bə manden yí ne ékpá bəku yí ángatí bhó εnyiñ εne yí aká ke bo Israel báré bē

nti ne yí kpát mámbíkí nökó enyuyó. ²⁵ Bágwót nökó yí ndu bédən, Pöl abhép műnti batemé nenu amət ane achi aree tee be, “Ebhé échyé wə bətaŋ bé óndém mändén mmu Rom ene bábhíkí re yiŋi mböŋ manyé ayi mángó bé akə enyinjí?”

²⁶ Műnti batemé nenu wu ághókó nökó nō afa arək ntá műngo batemé nenu arem be, “Jyàn̄ bəkə nō yi? Mmū-ne abhəŋ̄ bətaŋ̄ mbə mmu Rom. Óbhé mändén yí?” ²⁷ Műngo batemé nenu ághókó nökó nō, arək abhəp Pöl be, “Ghatí mé, əchí mmu Rom tətebhə?” Pöl aka be, “Nchí mmu Rom.” ²⁸ Műnti batemé nenu wu arem ntá Pöl be, “Nchónjtí bəyə nkáp ke báhyé me bətaŋ̄ mbə mmu Rom”, Pöl akemē yí be, “Ke me Pöl nchí mmu Rom te nebħe ena.” ²⁹ Əkə batemé nenu abhən bábhəŋ̄ bəbhəp yí menyinj báférə yi amo témté, bó kəpərə bhép yi yěnyinj. Bəcháy békém műngo batemé nenu nkwo mpok yí áriŋjí bé Pöl mmu yí ákə bákémé báfyé ngəm amo chí mmu Rom.

Pöl ate besí echemé bőbatí etək

³⁰ Műngo batemé nenu are yáŋ̄ bérinjí mböŋ̄ enyinj ene bo Israel bárəm bé Pöl akə. Néyi nökó, arem ye be mámferé Pöl ngəm amo. Achyε eyəŋ̄ bé bőbatí bachiăkap ne bőbatí etək mankəm mánchókó mánjínjí ndaká Pöl. Báchókó nökó achyε eyəŋ̄ básət Pöl bəkə yí ate besí bhap.

23

¹ Pöl atəp bó amík aməet arem be, “Bɔma, mpoknkəm ane nchí besí Mandəm ne kpaté echaŋ̄ nti ena nechi aməm pəpəp.” ² Mpok yi aremē nō, Ananías műngo bachiăkap Mandəm, achyε eyəŋ̄

be bo abhen bachi kekwat ne Pösl mändep nnyu yi.
3 Pösl arem be, "Wö ebhókórí nkok ane bawati ne mbí pérpér be bo báké riŋi! Chøŋ Mandem andep wö. Óchóká afø bésot ebhé óntaŋ me, ne ɔrèm be mändep me ené ebhé ebhikí chye wö betaŋ ebhö? ." **4** Bo abhen bátē kékwt ne Pösl bábhëp yi be, "Ósakoti müngö bachiäkap Mandem-ε?" **5** Pösl akemë be, "Böma, mbíkí riŋi mbu be chi müngö bachiäkap. Ekáti Mandem érèm be, 'Ókérèm ebábu šti münti böbhë.' "

6 Pösl agho nökø be mbök bō bati bhø bachi chí böñkwø Sádusi ne be báchak babhak böñkwø Fárisi, abik besí bō echeme arem be, "Böma, nchi müñkwø Fárisi ne mmö böñkwø Fárisi. Nté fá acha manyé chí ndu nnókó bé chøŋ Mandem ankø bawú mámpetnsem ndu nepém." **7** Arem nökø no, epúítí ékwén nénti böñkwø Fárisi ne böñkwø Sádusi ne echeme éköré. **8** Efákári nyaka enyu yo mbonyunø böñkwø Sádusi bárèm be bawú bápu kway bëpetnsem ndü nepém, ne be bøángel bápu, ne yenyinø epu ene bábhinjø be befoŋø. Ke böñkwø Fárisi mánoko be chøŋ bawú mámpetnsem ndü nepém, ne be bøángel bachi ne befoŋø nkwo bechi. **9** Erémé ebyøk ékwén, mbök batøŋ ebhé Mandem abhen báchí böñkwø Fárisi báfáte báre rem ne eyøŋ etaŋataŋ be, "Sébhíkí ghó yé ebéptí enyinø ene mmü-ne áká. Ngufú efónjø ke éghátí yi enyinø ne ngufu ángel ke áréme këpi ne yi!" **10** Bétáŋá bényá béchá, erøp chi békem batí ne amø. Eka müngö batemé nenu abhóŋ becháy be bákway bëdakati Pösl. Achye ye eyøŋ be batemé nenu bhi mánsep mámfónjø Pösl ntá böbhø mändøk amem ebhá batemé nenu ne yi.

11 Egháká nókó ne beti Yesu Acha atwó ate nepakámuet Pöl arem ntá yi be, “Iké chay! Nkúbhé mbə enyu órémé éti eya fá Yerúsalém, óbhəj békə enuyuo amem etək Rom nkwo.”

Bö Ju bate eyu beway Pöl

12 Néyi nökó, mbək bo Israél bákém echémé báte eyu beway Pöl. Mányú nku be bapu nyie nenyie ne yényinj bápú nyu kpáte mangway yi. **13** Mpäy bo abhen mányú nku yo báchá besa bépay. **14** Barək ntá bōbatí bachiäkap Mandem ne bōbatí etək baghati bhə be, “Sényü nku, séyíkí mmuet bē sépú nyié ne sépú nyú yényinj te séngway Pöl. **15** Bē ne nkwo Echemé bō batí etək tó ye ka eyən ntá mündgo batemé nenu bē ántó Pöl ntá yeka mbə be báyàn begħok eyənjo manyé eyi sayri. Mbák émfákárí nō, chəj séngway yi ambi.”

16 Mmūfu aghók éti nekatínét eno. Abhak mmɔ mano Pöl. Afa arək amem ebhə batemé nenu aghati Pöl. **17** Pöl abhiñi mūnti batemé nenu amet aghati yí be, “Sot esakámu ané dök ntá mündgo ne yí. Abhəj enyinj bēgháti yi.” **18** Mūnti wu asət yí arək ntá mündgo wap arem be, “Pöl mūkenəj abhíñi me arem bē nsət esakámu ané ntwó ntá ye ne yí mbənyunə abhəj enyinj bēgháti wo.” **19** Mündgo batemé nenu akém yí ndu awá aya bárək ansem, abhép yí ansem ansem be, “Ntiki ndak óyàj begħati me?” **20** Akemé yí be, “Bōbatí bo Israél báte eyu be mángati wo ónsət Pöl ənsej ne yí ndu echémé batajá manyé egho mburə mbə be báyàn chí bérinjì ndaka ywi sayri. **21** Ke kēka ne bhó. Bō bħap bábhésé ambi mánòj be mankem yí mangway. Bácha batí besa bəpay. Ne mányü nku bē yényinj bápú nyie ne

yěnyiŋ bápú nyú kpáte mángwáy yí. Mánaŋ batonji mmuet, barobhē noŋ chí bé óntó Pöl antwo.”
22 Mündgo batemé nenu aya yí batú bε, “Dók, ke kékə yε mmu andíŋi bε oghátí me ndak ane.”

Bátó Pöl Seseria ntá góbhano Félik

23 Mündgo batemé nenu abhiŋi yε bō batí batemé nenu bhi bapay aghati bhə bε, “Sot ka batemé nenu batí bəsa byo, bō batí bəsa bérát nsəm byo abhən bákə ne mpəŋjóndík, ne batemé bakəŋ bəsa byó. Toŋtí ká mmuet bésot Pöl ndu nkarenka nénenamot beti εbhən eħħəŋ, mǎndók Seseria ne yi. **24** Chič mpəŋjóndík ene Pöl ákə ne yó. Ne kə Pöl ánchwóp dok ntá góbhano Félikis ené yěnyiŋ εbhikí fakari ne yi.” **25** Arém nókó nó, asinj ekáti ené érèm bε,

26 “Me Klaudiøs Lísias ke nchí siŋ ekáti ene ntá Eta yεse góbhano Félikis. Eta, nchí to wə bakak. **27** Bo Israel bakem mmu wu báre yán beway yi. Ngók nókó bε yi abhəŋ betanj etək Rom mbə mőmik, nsət batemé nenu bha ndək mféré yi amó yap. **28** Nsət yi ndək ndu áchá manyé agho wap bérinjí ndak ane yi akə. **29** Aré, ngó bε abhikí kə yěnyiŋ ené éyāŋ bε mángwáy yí, ne yε chi ene ékə mámfye yi aməm εkerékenəŋ. Báre rem chi barak ane ayinjí bεbhé bhap. **30** Ne mmüfu ághátí nókó me ansem ansem bε bo Israel báte εyu beway yi, témté wu ndem bε mbəŋ beto yi ntá yε. Ngátí bo abhən bábháré yi ndak amuet bε mántwó ntá yε mangati wə ndak ane yi ákú.”

31 Batemé nenu bákə mbə enyu mündgo wap ághátí bhó. Básot Pöl bət̄i bhə bárək ne yi kpát bágháka Antipatris. **32** Néyí nókó, batemé

nenu abhen bákó chi ne bækak bápətnsem amem əbhá. Báró abhen bákò amfay mpəŋjóndík mändók Seseria ne Pöl. ³³ Bágháká nökó Seseria, báhye ekáti ntá góbhano, báró Pöl amo yi. ³⁴ Apáy nökó ekáti yo, abhep Pöl be, “Ayé atú etək chi ane?” Pöl akemé yí be, “Silisha.” Ághókó nökó no, ³⁵ arem ntá Pöl be, “Bo abhen bábhónjó ndak ne wə mǎnáñy mántwó, chəŋ ngók nnyé εne.” Achye ye eyəŋ bé mámfyé yi anywóp amem áchá ane góbhano, mámbaheri nökó yi. Achá wu chi ane Hérəd áté nyaka.

24

Básót nnyé Pöl ntá Féliks

¹ Efueré nökó manywóp átay, mündgo bachiăkap Mandem ane áká nnyén bé Ananías asep arók Siséria ne mbək bōbatí etək, ne ntajanyu amot ane áká nnyén bé Tetúlos. Báchwóbhé nökó besi góbhano Féliks, babho bəbhət Pöl barak amuet. ² Bábhínjí Pöl, achwe anywóp. Tetúlos abho bérém eti yi ntá góbhano be,

“Eta! Eti ye kpák achi fá etək eyese ndü eróri mpok, ne eti nekə ywə ane ndíndí, egúpsí échí etək. ³ Enyu ené ókə menyij əbhən ne yěntiki əbhak ené ókə bhó, séka bhə ne sékaka wə. ⁴ Mbíkí yan béchónji mpok aye tontó, nchí ník chi mmuet be ónsébhé ntí ené amik óngók mbiŋjí ndak ané sébhónjó beghati wə. ⁵ Séghə bé mmü-ne chí nchyə esəŋjəri ane tónj séngó ne nyəŋ-ndak ndü nkwo bo Israel mbaŋ enkem. Achí nkwo mūnti ndü eká bho abhen bábhínjí be bo Násáret. ⁶ Akə kpát are yáŋ beguep ebyək amem ekerákap awu Yerúsalem, ke sékém nó

yi. [Mbá sétaŋ yi bəkoŋo εbhé, ⁷ ke Lísiás mǔngó batemé nənu atwó afəŋɔ́ yí amo yəse ne bətaŋ, ⁸ yí bé bo abhen bábhónjó ndak ne yi mántwó ntá yε.] Mbák wəmbəŋjó óndém kəpi ne yi, chəŋj óndiŋjí bə yěntiki εnyiŋ εnε sérèm bə yi áká echí tətəp.” ⁹ Tətúləs árém nòká nò, bo Israél báchém ne yí báká bə yěntiki εnyiŋ εnε yi áréme bé Pöł áká echí tətəp.

Pöł atanja mmuët besí Félik

¹⁰ Góbhano atóŋ yε ne awə bə Pöł andém kəpi. Pöł abho bərəm bε,

“Ngø bé ənáŋ ətaŋ manyé aməm etək εnε ndü bεyá mamie, ne mbøŋj maŋák bétáŋja mmuët besí bhe. ¹¹ Mbák ómbép, chəŋj wəmbəŋjó óndiŋjí bə εbhíkí cha manywəp byo ne apay εnε ndóŋjó Yerúsalém ndu bəchye Mandém kenókó. ¹² Ne bo Israél bábhíkí ghá me ndü nchí kəm εpúítí ne yε mmu aməm εkerákap Mandém, bábhíkí ghá me ndü nchí nyíkisi batí-bho bə mánchye εsəŋjəri aməm εkeré nəníkímħetí ne yε chí ndü nəbhħet achak aməm etək. ¹³ Ne bápu kwáy bətəŋ kpoŋoroj bέ nkħ menyiŋ εbhén bábhàt né me amuët. ¹⁴ Ke nká εnyiŋ émöt besí bhe kpoŋoroj. Nchí koŋo Mbi ané bo Israél bárəm bə abhəŋj bəkwéné ndu nchí níkmuët nchyé nòká kenókó ntá Mandém bachimbí abħes. Ne nnókó yěntiki εnyiŋ εnε bəbhé Moses bέyàŋ senku ne yε chí εbhēn bəchi aməm basiŋjí baremé kəpinti. ¹⁵ Mbákanti ne Mandém εnyumót mbə bhó, bέ εwak émöt chəŋj yí ankħ bawú mankem abhen báchi chak besí bhi ne abhen bapu mámpetnsəm ndü nepém. ¹⁶ Eti yo ke nchí ku yěntiki εnyiŋ bέ nti

εna némbák pépép ne Mandem, némbak pépép ne bo.

¹⁷ “Nnáŋ ntat nyaka mpáy mamié kerónj Yerúsalém. Ndék yé aré ne nkáp béchyé nekwak ntá bachébhébho etók eya, ne béchyé akap ntá Mandem. ¹⁸ Ené nchí Yerúsalém ndu batí barak ayo ápáy kě bághó me amem ekerákap. Bághó me ndú nchí naŋa békə mbə enyu εbhé Moses érém bē mmu ankə beso besí ne Mandem. Eká bho épú nyaka are ne me, ne yé chi εbyək. ¹⁹ Ke mbək bo Israel abhen báfú atú Esia bábhak aré. Bo babhən bétwə fá mántebhe me besí bhə mbák bághə be nkə εbéptí enyiŋ. ²⁰ Mbák épú nō, bérp bo abhen bachi fá téé, be bo babhən mandem békwné εbhən baghə εbhe eya mpok ntée amem εchémé bōbati etók. ²¹ Bábhiki bhən enyiŋ ene bárém be nkə, εbhiki fəet chi enyiŋ émət ene mbíkí ndem mpok ntée nənti enap be, ‘Chəŋ bawú mámpetnsem ndú nepém.’”

²² Féliks ariŋi nyaka sayri ēti Mbi Yesu Acha. Eká ághókó nōkó enyiŋ P̄sl areme, ábháré manyé, arem ntá bo Israel bē Lísiás műngó batemé nənu ántwə chəŋ mkpót nnyé eneká enen. ²³ Achye yé εyaŋ ntá műnti batemé nənu bē ámfyé P̄sl anywóp, mambabheri nōkə yi, ke ámbónj nganganj mandú. Ne be báké kaŋ maməre bhi berəŋ begħə yi ne bεchye yi nekwak.

Féliks abhure nyé P̄sl ndú mamié ápáy

²⁴ Efħéré nōkó mpáy manywəp, Féliks ne ngħré aywi Drusila batwə. Drusila abhak mmu Israel. Báto mmu be ambiŋi P̄sl. Atwə nōkə, bátá batu bare ghok ndu yi árém enyū mmu ákway bεbhən neka ne Yesu Kristo. ²⁵ Ndú P̄sl ákém εpáítí andem

nəkə εnyü mmu ákwày bəbhak chak besí Mandəm ne εnyü mmu ákwày békém mmuet be áké kə bəbá, ne ēti nywəp εnen Mandəm ábhónjó bətaŋ yěntiki mmu, bəcháy békém Félix, arəm be, “Dók kpík, nnaj mbəŋ épók chəŋ mpət mbiŋj i wə.” ²⁶ Arém nőkő no, abhaka ntí be ngufú chəŋ Pɔl anchye yí bəsən. Eku are bhiŋj yí mpok ne mpok andəm nəkə kepi ne yi. ²⁷ Are kə εnyu εyo ndü mamié ápáy kpátē Pósíós Féstəs ását épók εyi mbə góbhanə. Ndu Félix ayan bo Israél mámbəŋ maŋák ne yi, arə Pɔl ekerékenən.

25

Pɔl arəm be mánten nyé εni ambi ntá Mfə Rom

¹ Festəs arək Seséria bébhó bətik mbə góbhanə atú Judéya. Efueře nəkə manywəp arat, afa akó Yerúsalem. ² Aré, bōbati bachiākap ne maném bo Israél barək bateméri Festəs babho bəbhət Pɔl barak amuet. Ne manik Festəs mmuet be, ³ ankwak bə bəku manto Pɔl Yerúsalem. Mǎnaŋ batı nyaka be bo mámbésé ambi mankəm yi mangway. ⁴ Festəs aghati bhə be, “Pɔl achí ekerékenən amem etək Seséria ne mbəŋ nkaysi bərəŋ aré mandú mpok. ⁵ Bōbatí bheka mánkónjó me Seséria ne mbák yi abhəŋ bəkwéné chəŋ mǎndəm besí εbha aré.”

⁶ Festəs abhak ne bhó mbə manywəp ánèn ne byó. Apet ye nsem Seséria. Néyi nőkó, achəkə ndü εnəkó manyé εyi, achye εyəŋ bé mánsót Pɔl mántwó ne yi. ⁷ Bátwó nőkó ne yi bo Israél abhen báfú Yerúsalem bákáp yi báfyé néntí mándəmə nəkə bé Pɔl áká bəyă bəbəptí menyinj. Yë no, bó kekwáy bətəŋ kpoŋoroŋ menyinj εbhəŋ bó bárəm bé yi aká.

8 Pöl abho bétáŋa mmuet andem nəkə bε, “Bekwéné běpú ne me wáwák bεyinjí εbhé bo Israel ne εbhé εkerákap ne yčhi εbhé Mfø Rom.” **9** Festos áyāŋ nyaka bo Israel mankəŋ yi. Ḛká abhep Pöl bε, “Okoŋ békō Yerúsalem bē ntán̄ ndak anε are?” **10** Pöl akeme bε, “Nchí fá amem acha manyé Mfø Rom, ne fá ke bábhónjó bétáŋ nyé εnεn. Wəmbəŋ ɔrínjí bε mbíkí kₕ bo Israel bεbá. **11** Mbák nkwen εbhé ne nkₕ enyiŋ εnε εyāŋ bε mángwáy me nká newú. Ke těndu barak ané bó bábhát me amuet apú tεtεp, yč mmú apú kwáy bεfye me amó yap. Nyé εna nébhəŋ bérón̄ ntá Mfø Rom.” **12** Festos ághókó nōkó enyiŋ Pöl áréémé, abhiŋjí bataŋá manyé abhi bárém kεpi. Aghati ye Pöl bε, “Orem bē nyé εne néndák ntá Mfø Rom, ne chəŋj óndok ntá Mfø Rom.”

Pöl ate besí Agripa ne Benis

13 Efueré nōkó mpáy manywəp, Mfø Agripa ne mómayi anε ngɔré Benis bárók Seseria ndu békáka Festos. **14** Bátat nōkó áré mpáy manywəp, Festos aghati Mfø Agripa čti nyé Pöl bε, “Mmufú achí fá anε Féliks arɔ εkerékenoŋ. **15** Ne mpok nchí Yerúsalem, bō batí bachiäkap ne bō batí etok báré bhat yí barak amuet ne báré yáŋ bε menchyé eyəŋ mángwáy yi. **16** Ke nkemē bhó bε εpiŋjí bō Rom εbhíkí ka bε mángwáy mmu εnε babhíkire taŋ yi. Mmu abhəŋ bété besí ne besí ne bo abhen bátí yí anchye εyi εyəŋjó manyé. **17** Bátwó nōkó ye fá, mbíkí chəŋti mpok. Néyí, nchyé εyəŋ bε mánsót mmū wu mantwə ndu acha manyé ne yi. **18** Mpok bo abhen bábháré yi barak amuet báfáté, bóke rem yč ndak abúabₕ mbø anε nkaysi bε bø bakway berem

be yi aká. ¹⁹ Báré kém chi εpáítí ne yí čti baraká Mandem ayap ne čti mmu ane ákà nnyén bé Yesu ane ánánj ágú, ke Pöl ārèm bé achi nepém. ²⁰ Ngó nökó bé mbíkí riŋi εnyü měkwáy beka be mbaŋ nejwímém ndu barak ane, mbép Pöl mbák yi akəŋ bérəŋ Yerúsalem be mántaŋ nnyé eni aré. ²¹ Ke Pöl keka. Ate chi bé mambabheri nökó yi kpate Mfɔ Rom antáŋ nyé eni. Nchyé εyəŋ be mambabheri nökó yi kpate mpok ane métò yi ntá Mfɔ Rom.” ²² Mfɔ Agripa arem ntá yi be, “Chəŋ məmbəŋ nkəŋ beghok ne batú εnyiŋ ene yi árèm.” Festəs akeme yi be, “Chəŋ óngok yi mbúré.”

²³ Néyí nökó ye, Mfɔ Agripa ne mómayi Benis bárək amem áchá-etək ne beyä kенókó, báchwé ne bōbati batemé nenu ne manem bō etək. Festəs achye ye εyəŋ bē batemé nenu mánsót Pöl mántwó ne yí. ²⁴ Bátwó nökó ne yí, Festəs arem be, “Mfɔ Agripa ne be mankəm abhen báchí fá ne bhəse, ghó mmüré. Bo Israël mankəm abhen Yerúsalem ne abhen fá Seséria bátwó ntá ya mpoknkəm, mámbik nökó be, ‘Apú mmu ane bárə bē ámbák nepém.’ ²⁵ Ke mbíkí ghó nyaka εnyiŋ ené yi áká be mangway yi, ne tēndu yimbəŋ áréme be manyé ayi abhəŋ bérəŋ ntá Mfɔ Rom, nka ne yí. ²⁶ Yë nɔ, mbíkí bhəŋ εsáyrí εnyiŋ besiŋ ntá Mfɔ Rom čti yi. Čtiyə ke ntwó ne yí besi εbhəka, ne sayri sayri, besi εbhə, Mfɔ Agripa! Ntwó ne yi be sénjiŋi nyé eni εnyu ené nchí kway bεbhəŋ εnyiŋ ene mésiŋ. ²⁷ Mbíkí kaysi bē échí sayri bétó mǔkenəŋ ntá Mfɔ Rom nkərem mbōŋ εnyiŋ ene yi áká.”

Pəl ətənja mməet bəsi Mfə Agripa

¹ Fəstəs ánáñá nókó enyin ene yi árəm, Agripa arem be, “Pəl, mbák əbhəñ enyin bérəm ndu bétáñá mməet, dəm séngók.” Pəl abho ye bétáñá mməet, antəñ nəko ne awó be,

² “Mfə Agripa, nkáysí bé eri echa be nté bəsi ebhe echəñ ndu bétáñá mməet ndü barak ané bo Israel bábhət me aməet. ³ Eri sayri be mbəñ mfə arínjí bəpiñjí bo Israel menkəm ne menyū menyinj ebheñ bétwə bhə ne áköré. Nchí nik ye wə mməet bé ónképnti óngók enyin ene mérəm.

⁴ “Bo Israel mankəm bárínjí me te kembó eka. Ngo chí ne bəbha ne aməm etək Yerúsalem. ⁵ Bó bárínjí sayri ndü erórí mpok bé nchí nyaka ndü nkwo bō Farisi abhen báfyə betəñ tontó ndü baraká Mandəm. Mbák əmbép bhə chəñ mangati bhe enyúmət mbák báyan berem tətəp ane bárínjı. ⁶ Nté fá echəñ bətəñ me chí mbənyunə mbákantı ndü bariəp amen Mandəm afyé nyaka ntá bachimbi abhesə. ⁷ Chí nkúbhé bariəp amen manerékət yesé byo ne apay babhaka ntí aré bé chəñ amfú kpoñorən ndü mánikməet máñchyə nəko Mandəm kənókó beti ne ngósi. Mfə, mbəñ esəñjəri ne bo Israel echəñ chi eti mbákantı ndü bariəp amo. ⁸ Ndaká yí ébeməet ntá yéchi mmu ywəka amət menoko be Mandəm ákway bəkə bawú mampətnsem ndü nəpém?

⁹ “Məmbəñ ngə nyaka be, échí əpók eya bəkə yəntiki enyin ndu menu ne bo abhen mánókó nnyén Yesu mmu Násáret. ¹⁰ Ne nká nə aməm etək Yerúsalem. Bō-batí bachiäkap báchyé me betəñ bəfyé bo Mandəm aməm ekerékənəñ. Ne mpok

anε bárémé be mángwáy bhó, nka be mángwáy.
11 Mpok ne mpok, nchí rəŋ nyaka ndü bekərē
 nəníkímhet menkəm nchyé nəkə bhó ntémsi bekə bə
 mandəm ebábhə ἔti Yesu. Mbɔŋ beyă bəbənti ne bhó
 kpát ndək nəkə betək bo báchák ndu béchyé bhó
 nenyok aré.

*Pɔl aghati εnyū éfákári kε yí ábhák nkonojø Yesu
 (Bk 9.1-19, 22.6-16)*

12 “Ewak émót, nde rəŋ Damáskos ne bekáti ebhén
 nsöré nta bō batí bachiākap bəchyé me betaŋ be
 ndək nkémti bhó. **13** Mfɔ, ndu nchí rəŋ, bégħaka
 nénti ngósí, bədiéré ebhen béchá ebhen nnyómok
 békú amfay békwen bəkap me ne bo abhen mékà
 ne bhó. **14** Besé mankəm sékwénti amík. Témté wu,
 ngók εyəŋ εnε érèm ndü εyəŋtək Hibru be, ‘Sɔl, Sɔl,
 ndaká yí óchyè me nenyok? ɔkáysí bέ ſkwáy ménú
 ne me? Mbák ónsót ekak ɔndəp setárébhé wə kε
 óghòk bəbe.’ **15** Mbép bέ, ‘Acha chí wó agha?’ Acha
 akemé me be, ‘Mε Yesu kέ óchyè nό nenyok. **16** Kε
 faté. Mbési wə besi ndu beyap wə ómbák mǔbetok
 awa. Chəŋ ómbak ntísie wa, óngati nəkə bo mənyiŋ
 ebhen óghó fá ambi ečhəŋ, ne ebhén métəŋ chəŋ wə
 ansem mpok. **17** Chəŋ mbak ekuti εye mpoknkek,
 ne bōbhə bápú kway bekə wə yěnyiŋ, ne yέ chí bo
 abhen bápú bo Israel. Nchí to wə ntá yap nénε.
18 Métə wə ɔndək ónéné bó amík be mändó εjuri
 mankojø bədiéré, ne be mamfu ndu betaŋ Satan,
 mánkøjø Mandəm εnyu εnε Mandəm áfonjori bhó
 bəbá ebhap, ankə mámbak ndu nkwə bo abhen yi
 ákú bachi nyáňa mbənyunε babħəŋ neka ne me.’

Pɔl árèm ἔti betik ebhi

19 “Mfɔ Agripa, ndū Yesu áfú amfay atwɔ ntá ya ndu kənó amík antifú, mbɔŋ yε nyaka békónjo εyɔŋ εyi. **20** ᘵká mbo bégháti εyɔŋ Mandem etók Damáskɔs, ne nkɔ ndək nəkɔ Yerúsalem, ne atú Judéya ankem, ke nde rón ntá abhen bápú bo Israel nkwo, bé bó mántiknsem ndū bəbú bhap mámpetnsenm ntá Mandem ne mámbo békə menyin εbhén bétəŋ bé bó bátiknsem ndū bəbú bhap. **21** εyɔ ke éká bo Israel bákém me amem εkerákap Mandem, ne báré yaŋ bérwáy me. **22** Kpátɛ echɔŋ Mandem ke ákwàk me, ne ákú bé nté fá ndém ntá bō mankem, maném bho ne ndéndémé bho, nkúbhé εnyin εne baremē kəp̄inti bárémé nyaka ne Moses árèm bé chɔŋ émfakari. **23** Nɔ chi εnyin bárémé bε Mpεmε Mandem afyé nyaka bariεp bε ătò abhəj bəgho εsəŋjɔri angú, ne ambak mmu mb̄i bérpetnsenm ndū ne pém angati bo Israel ne abhen bápú bo Israel eti εróŋjɔ εne échyɛ ne pém.”

24 Ené Pɔl ábhəét bétája mməet εnyu yo, Festɔs abik arəm bε, “Pɔl, εbhókóri ékem wɔ! Beyá εkáti békə εbhókóri ékem wɔ!” **25** Kε Pɔl akemε bε, “Eta, wo mmu kənókó εke kεya kεcha, mpú bhokori! Menyin εbhén mérèm bəchi tətep. **26** Mfɔ árínjí menyin εbhén menkem, eti yo kε nchí ghati wɔ menyin εbhén nkεbhóŋj bəcháy. Ndínjí bé ndu menyin εbhén menkem εnε ébhésé wɔ épú, mbənyunε yεnyin εbhikí fakari bhésé bhésé. **27** Mfɔ Agripa, pú ɔnókó εnyin baremē kəp̄inti básinj? Ndínjí bé ɔnókó!” **28** Mfɔ Agripa akemε bε, “Pɔl, ɔkáysí bé ndū mómbiŋj mpok ane kε ókwày békə me mbak munkwɔ Kristo?”

29 Pɔl akemε yi bε, “Yε chí ndū mandú mpok

yé ndü erórí mpok, neni kímuet ena ntá Mandem chí be ékébhak chi ndiere wó, ke be yéntiki mmu achák ane áchí fá echən ághòk me, ámbák mbó me ebhikifuet chi bəbhak ne ngem amó mbó me.”

³⁰ Afó ke Mfó Agripa, ne góbhano Festos, ne Benis mano Mfó Agripa, ne bō mankem abhen báchi chöká ne bhó báfáté. ³¹ Báfú nöká, báré rem ne batí be, “Mmú-ne abhíkí kú yényinj ené éyanj be mángwáy yí ne yé chi bafye yi ekerékənəj.” ³² Ne Mfó Agripa arém ntá Festos be, “Mbó abhíkí rem be mánten manyé yi ntá Mfó Rom, mbó séró yi arən.”

27

Batemé nenu bárók Rom ne Pö

¹ Barém be sensat * áchwí sendok Itali. Básot ye Pöl ne mbók bökənəj báchyé ntá Juliós műnti eká batemé nenu ene babhiñi be eká batemé nenu Mfó Rom. ² Sérók séchwé áchwí ane áfú Adramatium. Abhón nyaka bétémé ndü yéntiki nechyényén atú Esia. Séfá séré rón. Arístakos mmu Masidónia wu áfú Tesalónika abhak ne bhesé. ³ Néyí nöká, sétémé ndü nechyé Sídən. Juliós atón Pöl berinti. Aró Pöl ánkó etók, ángó mamhəre bhi be mánkwák yí ne menyinj ebhén bekway békawák yi. ⁴ Etare nəkə sépét séchwé áchwí séré rón. Mbúep atanataj ábhó békawák yi. ⁵ Sénök sépé manyu ndü ebhe ené éyinj atú Silísha ne Pamfilia sétémé etók Míra ndü atú Lúcia. ⁶ Aré ndü nechyé Míra, műnti

* **27:1** “Sensat”, “Sendok”: Beýoŋ ebhen bétən be Lukas apet achi ne Pöl.

batemé nenu aghó áchví ane áfú Aleksándriya, etok Ijip, áróŋ Itali. Afere bhesé ndú ayesé áchví afyé amem awu. ⁷ Séré nók séndákó nökó petii ndú mpáy manywəp. Sébhón̄ bęyä esəñjori ke séchwəp kékwót ne Kinídos. Mbúép atanataj keka séndók ámbi. Sémókóri séróbhé nók sémfueře nökó chi ebhé Kret ené nnyén néchí tűl, kékwót ne njie Salmóné. ⁸ Babhuép áchyé bhesé bęyä esəñjori, séré rón̄ peti peti, sémfueře nökó ebhé Kret eyo kpát séchwəp ndú nebhuet ane bábhìjì bé Erítí Nechyényén, kékwót ne etok Lásea.

⁹ Sénaj séchón̄ti nyaka bęyä mpok ne békó ndu achwinyén erəp chi ndak ané nepém ne newú mbənyuné Epä Nefonjorí Bebá enaj efueř nyaka ne mpok babhuép atanataj akwáy. Etí yo, Pöl achyé bhə manie be, ¹⁰ "Bəta, ngə bé mbák séndók ambí ne nökó enen chən̄ esəñjori émfú, bęyä ménémé mémbak, puyé ndiere ne áchví ne batu, ke ne bapém ayesé nkwo." ¹¹ Ke műnti batemé nenu afyé ntí ndú enyiŋ ene műngo bakă betik amem áchví ne mmü ane ábhón̄ áchví bárəm echa ené Pöl árəm. ¹² Nechyé nyén enen bábhìjì bé Erítí Nechyényén néchí nyaka ranáraja kebhák sayri bę sénhókó aré sénón̄ mpok ane mbúép atanataj ane anu mpok mban̄ ákwèn ámáy. Eká bęyä bo abhən bákă betik amem áchví báré yáŋ mbi bérón̄ Foiniks. Foiniks abhak nechyenyen Kret enen áchví ate aré bęcháy ti, ye chí ndú mpok yo.

Mbúép atanataj átéméri bhə anyén

¹³ Ebhíkí tat, mandú mbúép abho békók békófú ebhe manyu ne bo bakaysi be chən̄ menyiŋ mémbak sayri. Báya ye ndo báfere anyén, babho menok

beroj ambi māmfuerē nōkō neku nnyén. ¹⁴ Ke ébhíkítat, mbáép atanjataj ane átwà ne beyä mpérényen abho menu, békú atú etok ane mmok, áfù are. Bábhínjí nyaka mbáép wu be Mbáép Nöt-Is bekoño atú ane wu áfù. † ¹⁵ Ne mpok mbáép ádèp áchwi, séképerē kway ménok beroj tēbhē tēbhē ne mbáép. Sékpík séró be wu ámpáká áchwi. ¹⁶ Sérók séré fuet chi ansem mókpəkó mmik ane ate nnyén. Aka nnyén be Kaúda. Mmiki yɔ achét mbáép mandú. Eyo ékwák bhese, sénu seya áchwi niŋjinjí ane achi anet áchwi be áké rakati ansem áchwi. ¹⁷ Sésót manik ségwót áchwi wu amfay ane sechi amem ndoj ne ndoj enyu ené ápú kwáy bédákati áyák. Bakú-betik amem áchwi báré cháy be chøj áchwi ándök ampanj ndü esíép ene échí ndü ebhók manyu ene etok Sitis. Ékú báfére ndo mámese anyén, bé, ndü áchwi áyà wu, mbáép áképerē pəkó wu tontó. Bákú nöká nō, bárá mbáép áróbhe wu pəkó áchwi. ¹⁸ Ndu mbáép atanjataj ádèp áchwi ywese, are janjari mbɔ be áyan bebet. Néyí nöká, bábhó mémese batu anyen. ¹⁹ Egháká nöká manywəp árát, bɔ betik babho báfére mbɔk menyin áchwi mbɔ manik ne bechak mánto nōkō anyén. ²⁰ Mbáép atanjataj ándök nōkō chí ambi ndü beyä manywəp. Ne ngósí mmok ketyé, ne beti bó keghó mambe. Enyuyó enyuya, kpáte séfere ntí sérém bē ndak ywese ámay. ²¹ Bo mánañ bátat nyaka kenyié nenyié, ékú Pö afate ate néntí enap arem be, “Bota, mbɔ bághók eyoñ eya mbá sébhíkí fá Kret semboñ nchøjtí ne mbá ménémé ebhen bépú. ²² Ke néne, nchí ghati

† **27:14** Nō chi, mbáép ané bábhínjí ndü eyønjöndik bé: North-easter.

bhe bε, yěntiki mmú ywεka ámbón̄ nεtaňánti! Chəŋ áchwí ánem ke yε mmu apu gu. ²³ Ndíŋi nə mbənyunε ndú nkubhε beti ebhən Mandəm ane ábhóŋjó mε, Mandəm ane měchyε kεnókó, ató ángel aywi átwó áté mε nepak mmuεt, ²⁴ áré̄m bε, ‘Pɔl, kεbhóŋj becháy. Ibhəŋ bétē besi Mfɔ Rom. Ne eti bεr̄indu Mandəm ne wɔ, ápémé yěntiki mmu ane ókò ne yi.’ ²⁵ Bótá, yěntiki mmu ywεka ámbón̄ yé nεtaňánti. Mbóŋ nεka ne Mandəm, ne ndíŋi bε chəŋ émbak mbənyū yí áré̄m. ²⁶ Ke mbáép ábhəŋ bérókó chəŋ bhεse kpát áchwí andək ántu mmuεt ndú etəkəfú εnε nnyén nékábhε.”

²⁷ Egháka nókó nέnti běti, ndú nywɔp εnεn nékú manywɔp byo ne ánwi, ndú mbáép ápðkó bhεsé bεkiŋi manyu Adriya beti bhɔ, bð abhən bákø bεtik amem áchwí bákáysi bε nékú nnyén nénáñ nέchí kέkwót. ²⁸ Ekú básót nnik ane básere ndo aré, máméſe ndo anyén bε mánđiŋi εnyū nnyén nεchwe amik. Bághó bε mmiki nyén arɔp mbɔ mεta bεsa bεpay. Bérəŋ ambi mandú, bápεt bákø nɔ, bághó bε mmiki nyén arɔp bɔ mεta εsá nsɛm byo. ²⁹ Báré cháy bε chəŋ mbáép ámpəkó áchwí wu ándək ántem ndú setárébhε, nékú nnyén. Báfere yε baro ánwi ansem áchwí máméſe anyén bε andóp téé, báré níkmuεt bε nywɔp nénjí nénkwésé bhɔ. ³⁰ Bakø-betik amem áchwí báré yáŋ mbi bεpemε mmuεt εyap. Básót áchwí níŋinjí ane básérε amfay básébhε anyén bε manok manko abhi ke bákøt ngepti mbɔ bε bárəŋ befere chi baro áchák ambi áchwí mánsebhε anyén. ³¹ Ke Pɔl ághó nókó nɔ, aghati műnti batemé nenu ne bōbhi bε, “Mbák bakø bεtik abhən áchwí māmfú, yε mmú ywεka

apú pém.” ³² Əká batəmé nenu bákpóti manık anə ákəm áchwí báró bə nnyén néndəbhə wu pəkó wú.

³³ Ndǔ mbaŋ ábhó békənəjari, Pöl anik bó mankəm mməet be mányie nenyié. Arəm bə, “Echəŋ chí manywəp byó ne anwi ené bəbhiki tək awə anyu ndǔ bəbhəŋə becháy anti. ³⁴ Nchí ghati ye bhe be manyié nenyié be nenchye bhe bətaŋ. Yē əkak emenénti mmü yeka εpu nəm.” ³⁵ Pöl arəm nökó nō, asət bret anikməet achye bakak ntá Mandəm bəsi bhap mankəm, abók abho ményié. ³⁶ Eyə éfyé yé bó ntı, básót nenyié mányié. ³⁷ Besé mankəm abhen séchí nyaka aməm áchwí sébhák bo besa byó ne bérát nsem nəkú ne amət. (276) ³⁸ Yəntikí mmu anyié nenyié ajwi, báfere ye batū aməm nchwi ankəm mamese anyén be áchwí amfəep.

Achwi yəse addákati anyén

³⁹ Mbaŋ ákánjári nökó, bághó ngəkənyén ke bakă betik kerinji mmiik εyə. Ke bághó ēfabhé nyén ne əsiép are, bákáysi bə ngufú bákwây bétəmə aré mámfu mǎnkó εbhi. ⁴⁰ Bákpóti manik ané baro báró yə ankəm anyén. Bákánjari manik anə bagwórə menyü nsəm ne yə, básébhə nsəm anyén be mánók áchwí. Bátén nden enə əkəm mbúép amfay bə ampəkə áchwí ankə, babho bərəŋ angəkənyén. ⁴¹ Achwi arək achwe ndu ntó əsiép enə bəbhiki re ghaka angəkənyén. Ntí áchwí ápaŋ are. Bətaŋ εbhən mbúép békə mpérényen érákáti nnet áchwí. ⁴² Batəmé nenu bábhón nkaysi bəway bökənəŋ mankəm bə yē amət áké bhón mbi bəghək nnyén ámbwé. ⁴³ Ke münti batəmé nenu əyán nyaka běpəmə Pöl. Əká akə chye batəmé nenu mbi běwáy bökənəŋ. Achye εyəŋ chí bə yē

agha ane árīñi bęghęk nnyén ánjámbi ángók ánkó ębhı. ⁴⁴ Yı bę abhęn bábhíkí riñi bęghęk nnyén mánkém bębhók ęnok ne bębhók áchwí ane ádákáti mánkwák mmęet mǎnkó ębhı. Șnyu eyo ke éfákári ke bhęse mankem sékó ębhı nyöréé.

28

Pöl abhak aməm etək Malta

¹ Sębue nökó sékó ębhı. Báká ye sériñi be ekpękó mmik ené nnyén nékábhe chi ene bábhıñi be Málta. ² Bo abhęn bachi are bátəŋ bhęse bęyă bęrinti ne básət bhęse mankem sayri. Manyiep ábhó nökó menie, ne ndü mbaŋ ăkwęn, bábháyti ngo be séngwák. ³ Pöl anyokoti mónekökó kębhe. Ené yi afyé kə ango, bęsəñjó ngó bęku efé efú ndü kębhe eko éném yi ndu awó éróp aré. ⁴ Bö etək eyo bághó nökó ndü nnyó yo áchí yi awo jíñjíñjíñ, bábhó bęrem ne batı be, “Tetep, mmü-ne chí ngwayti bho! Yëndu ábhé newú anyén, Mandem mmu ákeme kembé abhíkí rə yi ambak nepém.” ⁵ Ke Pöl amyák awó, nnyó yo akwén ango, yënyiñ kęku yi. ⁶ Bäre nonj mánkäysi nökə be chəŋ Pöl amwət ne be mbák abhíkí mwət abhəŋ bękwęn amik angú. Mánónj ndü eróri mpok. Ke yënyiñ kęku yi. Báyibhíri nkaysi yap, bábhó bęrem ne batı be, “Pöl chí enyű mandem efú.”

⁷ Mündgo amət ane áchí ndü ekpęk ębhı eyo aka nnyén be Pəblios. Abhónj baki kékwołt ne ngəkonyén. Asət bhęse sayri. Ane bhęse ndü manywəp arat. ⁸ Efákári be chi Pəblios achí amik bhęre ndü ámè. Abhónj mbęep ne móneám kębi. Pöl arək agho yi. Anyánjá nökó amo yi amęet, anikmęet ęti yi. Ataŋ.

9 Eyə éfákári nókó, bōmame báchák etək eyə enkem bátwó ntá Pöl mankem abú bə nkwo. **10** Báchyé bhesé bøyá akap. Ne mpok séfá bérəŋ Bachyé bhesé yéntiki enyiŋ ene ekway békwaŋ bhesé ndu neko eno.

Pöl arə Malta bérón Rom

11 Sétáré nókó Malta ndu bataŋ árát, sésót áchwi achak ané bábhìŋi be, Bəmandem Bəfak. Afü nyaka Aleksándriya ke átat Malta ndu mbaŋ akwen tontó. **12** Séchwábhé nókó ndü nechyényén enen etək Sírakos, sétát are ndu manywəp árát. **13** Séfá Sírakos, séghabheri séchwəp ndü nechyényén enen etək Rejiəm. Néyi nókó, mbuép ane bábhìŋi be mbuép saut abho menu, ne ndü ntinywəp, séchwəp ndü nechyényén enen etək Putioli, atú Itali. Séfú ndu áchwi séchwe etək. **14** Aré, sétéméri mbək bónkwə Yesu. Barem bé senchəkə ne bhá ndu manywəp tándrámat. Séchókó nókó ne bhə, sefá ye serək Rom. **15** Batí bónkwə abhen Rom bághókó nókó be sétwə, bábho bétwə betéméri bhesé. Mbək eyap bátéméri bhesé ndü Esye Apius, bachak ndü ebhak ené bábhìŋi bé, “Bekeré Mankə Berat.” Pöl ághó nókó bhá, eyə éfyé yi ntí ne akaka Mandem.

Pöl are ghati batí bo Israel Mbok Ndíndí éti Yesu

16 Séchwábhé nókó Rom, báró Pöl ánchókó ndu mmuet eyi, ntémé nenu amət ámbábhérí nókó yí. **17** Efueré nókó manywəp árát, Pöl abhiŋi bō batí bo Israel abhen bachı aré. Bátwó nókó arem ntá yap be, “Bōma, mbíkí kə yényiŋ ntá bo bhesé ne mbíkí kə yényiŋ bébyak bəpiŋi etək ebhén bachimbí barə ntá yesə. Yē nə, bō bhesé bákém me Yerúsalem báfyé amo bō Rom. **18** Mpok mánaŋ băbhəbhə me

εnyiŋ εne nkʉ, bághó bέ mbíkí kʉ yεnyiŋ εnέ éyàŋ bε mángwáy mε. Bátí berɔ mε. ¹⁹ Kε ndú bo Israél bábhíki ka, nkεbhəŋ εnyiŋ εchak bεkʉ, εbhíki fæt chi berem bέ mánten nyé εna ntá Mfɔ Rom, yεndu mbíkí bhəŋ mbɔŋ manyé ne bōbha.” ²⁰ Etíyɔ kε mbíŋjí bhe bε mántwó ndém kεpí ne bhe tεndu nchí fá mbɔ mǔkənəŋ čti mmu ane bo Israél mankəm babhaka ntí bέ átwó bέpémε bheṣe. ²¹ Bō-batí bo Israél bhɔ bákémε yí bε, “Sébhíkí bhəŋ yε εkáti εnε éfú Judéya čti yε ne yε mmu ywesé abhíkí fu aré ántwó ne εyəŋ ntá yεsε bε ɔkʉ εbέptí εnyiŋ. ²² Kε sékəŋ bεghok ayε nkaysi mbɔnyunε sériŋi bέ yεntiki εbhak bo mankəm bárəm chi εbúbʉ čti nkwo bho abhən wɔ ɔchí mmú wap.”

²³ Bó ne Pɔl báfyé nywɔp néchák εnén bέbhónjá bέtémeri. Nywɔp εnɔ nékwáy nókó, bεyă bhap barɔk eket εnε Pɔl áchòkɔ. Bébhó bέtí kpát bέgháka beku. Pɔl are ghati bhó εnyú Mandem ábhák ne bo mbɔ Mfɔ wap. Ne are tón bó menyiŋ čti Yesu mbɔ εnyu bέchí amem basíŋjí Moses ne amen baremε kεpínti, anu nókɔ bεku bó mánókó menyiŋ εbhən yí ágháti bhɔ. ²⁴ Mbɔk baghɔ bε εnyiŋ εnε yí árəm εchi tεtεp, kε báchák kεnókó. ²⁵ Bákwen yε bεyəŋ bεyəŋ. Bápérε taka, Pɔl aghati bhɔ ndak achak amət bε, “Efónjó Bεdyerε arem nyaka tεtεp mpok yi akʉ ndemekεpínti Aisáya angati bachimbí bheka bε:

²⁶ ‘Dók ntá bōbhən ghatí bhɔ bε chəŋ mǎngok ndəŋ ne ndəŋ, kε băpú jwimem wáwák.

Chəŋ mǎnjíŋi ndəŋ ne ndəŋ kε băpú ghá,
²⁷ mbɔnyunε bōbhən bágwət batí yap amem,

nə báchók batú, mánémámík bé báké ghə yěnyinj.
 Eku amík ayap ápú kway bəghə mbaŋ,
 batú yap ápú kway bəghok mbaŋ
 nə batí yap apu kway bəjwiməm
 bə mantwə ntá ya, mə mbú bhə.’”

28 Pəl arəm nəkə nə, apet arəm bə, “Dinjí ye ka
 bé bápókó Mbok Ndíndí ane árəm enyü Mandəm
 ápəmə bho bárəŋ ntá bo abhen bápú bo Israél nkə
 nə yo. Nə chəŋ mántá batú mangok!” **29** [Pəl arəm
 nəkə nə bo Israél bátáka nə bágúrə mankəm nəkə
 bəyərəpətítí nə batí.]

30 Ndu mamié ápay gbók, Pəl abhak ndu əket ené
 yi ásóré áchəkə are, yimbəŋ anchye nəkə nkábhé
 əket. Ansyəpti nəkə yěntiki mmu ane arəŋ bəghə
 yi. **31** Nə are ghati bo enyü Mandəm ábhák nə
 mmu mba Mfə ywi, antəŋ nəkə nkəwó bo mənyinj
 kpoŋorəŋ šti Yesu Kristo Acha, nə yě mmu kəmə
 bəchət yi mbi bə ake kə nə.

Ekáti Nku Nkɔ

New Testament in Kenyang (CM:ken:Kenyang)

copyright © 2010 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Kenyang

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2010, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Kenyang

© 2010, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-27

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files
dated 29 Jan 2022
0a400be4-2dfe-565d-bdea-5f3d59d48520